

VHUDIFHINDULELI HA VHASWA VHA AFRIKA TSHIPEMBE

Ndingano

Farani muthu muñwe na muñwe nga u linganana na u fana. Ni songo talula.

Tshirunzi tsha muthu

Thonifhani muthu muñwe na muñwe. Ni vhe na vhuwvavo na u vhavhalela.

Vhutshilo

Hulisani na u thonifha vhabebi vhanu. Funanani na u fulufhedzea mutani wa hanu. Vhutshilo hojhe ndi mpho. Vhu thonifheni.

Hayani

Thusani kha mi-shumo ya hayani.

Pfunzo

Dzhenani tshikolo, ni gude ni shumese. Tevhedzani milayo ya tshikolo.

U shuma

Vhana vha songo kombetshedzwa u toga mishumo.

Mbofholowo na tsireledzo

Ni songo vhaisa, u shengedza kana u shushedza vhanwe, nahone ni songo tenda vhanwe vha tshi zwi ita. Tandululani phambano nga mulalo.

Ndaka

Thonifhani ndaka ya vhanwe vhatu. Ni songo tshinyadza ndaka nahone ni songo tswa.

Vhurereli, lutendo na mihumbulo

Thonifhani lutendo na mihumbulo ya vhanwe vhatu.

Tsireledzo

Vhavhalelani lifhasi. Ni songo tambisa maqi na mudagasi. Tsireledzani zwipuka na zwimela. Kunakisani miqi ya hanu na zwitshavha zwa hanu.

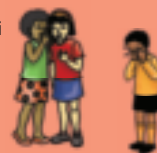
Vhudzulapo

Ivhani mudzulapo wa Afrika Tshipembe wa vhukuma na u fulufhedzea. Tevhedzani milayo, ni vhe na vhuñanzi uri na vhanwe vha ita ngauralo.

Mbofholowo ya u amba

Ni songo lutuwedza mazwifhi na vengo. Ivhanani na vhuñanzi uri vhanwe vhatu vha songo nyadziwa kana u vhaiswa.

Yo vusuludzwa, i tevhedza CAPS

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 3 Bugu ya 2

Gireidi ya 3

TSHIVENDA LUAMBO
LWA HAYANI

Bugu ya 2
Themo dza
3 & 4

Dzina:

Kilasi:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

ISBN 978-1-4315-0079-6

ISBN 978-1-4315-0079-6

9 781431 500796

TSHIVENDA HOME LANGUAGE
GRADE 3 – BOOK 2
TERMS 3 & 4

ISBN 978-1-4315-0079-6

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

14th Edition

Workbooks available in this series:

- Grade R (in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

Kuvhalele

Vho Angie Motshekga,
Minista wa Muhasho wa
Pfunzo ya Muteo

Vho Dr. Reginah Mhaule,
Muthusaminista wa Pfunzo
ya Muteo

Bugu idzi dza u shumela dzo bveledzwa u itela uri dzi shumiswe nga vhagudi vha Afurika Tshipembe nga fhasi ha vhurangaphanda ha Minisiṭa wa Pfunzo ya Muteo, mufumakadzi Vho Angie Motshekga na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo, Vho Dr. Reginah Mhaule.

Bugu dza u shumela dza Rainbow dzi vhumba tshipiḽa tsha mbekanyamushumo dza vhudzheneleli dza Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wo livhiswaho kha u khwinisa kushumele kwa vhagudi vha Afurika Tshipembe kha gireidi dza rathi dza u thoma. Sa tshinwe tsha zwithu zwa nṭhesa zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo itwa uri i vhe hone nga thusedzo ya masheleni ya Muhasho wa Gwama. Izwi zwo ita uri muhasho u kone u bveledza idzi bugu dza u shumela kha nyambo dzoṭhe dza tshiofisi hu si na mbadelo.

Ri fulufhela uri vhadededzi vha ḽo vhona ndeme ya bugu idzi kha u funza havho ha ḽuvha ḽinwe na ḽinwe vha dovha vha ita uri vhagudi vha kone u khunyeledza kharikhuḽamu yoṭhe. Ro lingedza nga ndila dzoṭhe u sumbedza vhagudisi kha nyito inwe na inwe nga u dzhenisa aikhoni dzine dza sumbedza zwine vhagudi vha fanela u ita.

Ri na fulufhelo loṭhe ḽa uri vhagudi vha ḽo ḽiphina nga u shuma nga idzi bugu musi vha tshi khou aluwa na u guda, na uri vhone sa vhadededzi vha ḽo vha na mukovhe kha dakalo iḽi.

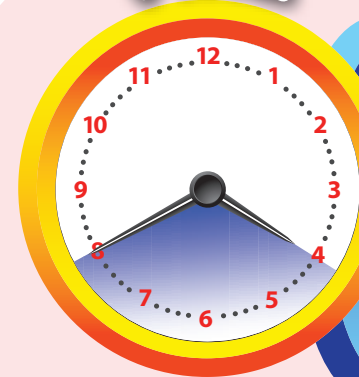
Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

Thangela uvhala

Ni sa athu vhala

U vhala

Thevhela uvhala

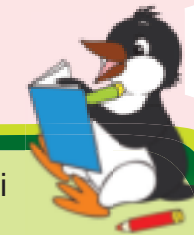
Nga murahu ha u vhala

- Elekanyani nga zwine na vho zwi ḽivha zwi no kwama ṭhoho ya mafhungo.
- Elekanyani nga muṭwali na deithi ye bugu ya anḽadzwa ngayo.
- Vhalani phara ya u thoma na ya u fhedzisela ya tshipiḽa itsho.
- Lingedzani u humbulela uri ḽinwalwa iḽo ḽi khou amba nga mini.

- Musi ni tshi khou vhala, ni ite ni tshi awela ni vhone uri ni khou pfesesa naa.
- Vhambudzani zwe na vha no humbulela zwone na zwe na vhala.
- Arali ni sa koni u pfesesa zwine maṭwe a maipfi a amba shumisani dikishinari (ṭhalusamaipfi).
- Arali ni sa pfesesi phara iyo, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleni nṭha.

- Lingedzani u elelwa mafhungomatsivhudzi magede o lumbamaho zwe na vhala.
- Itani mepe wa mihumbulo wa mihumbulo mihulwane.
- Nwalani zwi re zwaṅu inwi muṅe ni tshi shumisa mihumbulo i no bva kha zwe na vhala.

Gireidi ya 3

L u a m b o i w a

H a y a n i

NGA TSHIVENḐA

Heyi bugu ndi ya:

TSHIVENḐA

Bugu ya

2

TSUMBANDILA DZA VHADEDEDZI

Bugu ya mishumo iyi i tea u shumiswa khathihhi na zwiko zwiṛwevho. Kha vha shumise bugu iyi khathihhi na zwiko zwiṛwe u itela u alusa tḥalukanyo ya vḥagudi vḥavho tshifhinga tshotḥe siani la:

- **Kufarelwe kwa bugu:** Nḍila yone ya u fara khathihhi na u fhenda bugu.
- **Kuvhekanyelwe kwa bugu:** Siatari la nga phanda, siatari la nga murahu, dzina la bugu na zwi re ngomu.
- **Bugo la u vhala:** U vhala u bva phanda a tshi ya murahu, u bva kha tshamonde u ya kha tshaula na u bva nḥa a tshi tsitsa.

VHUSEVHEDI HA U FUNZA

U thetshesha na u amba

Kha vha tḥole Tshitamennde Tsha Pholisi Ya Kharikhulamu Na U linga (Tshivenda siatari la IO).

Kha vha vhe na vḥuṭanzi uri vḥagudi vḥavho vha vhe na nḍivho ya zwiṭori, zwidade zwipufhi, zwirendo na zwiimbo vhege iṛwe na iṛwe. Ro ita uri izwi zwithu zwi vhe hone zwi zwa mifudafuda ngumo ha iyi Bugu ya Mishumo.

Therisano nga zwifanyiso

1. Kha vha dededze vḥagudi kha:
 - u topola na u rera nga zwithu zwi re kha zwifanyiso (saizi, tshivhumbeco, muvhala na tshivhalo /vhunzhi)
 - u saukanya zwifanyiso nga u vḥudzisa mbudzi dza: nnyi, mini, ngafhi, lini, ngani, ho bvelela mini u rangani, ho bvelela mini nga murahu?
 - u ḍisikela tshiṭori tsha kilasi (vḥulapfu hatsho hu tshi langiwa nga nyaluwo ya mugudi)
2. Kha vha tende mugudi muṛwe na muṛwe a tshi anetshela khonani yawe tshiṭori tsha kilasi.
3. Kha vha tevhedze kuṛwalele kwa tshiṭori tsha kilasi ku re kha (CAPS Luambo lwa Hayani, siatari la I4, u ṛwala na vḥagudi). Vha dōdombedze kuthalanganyele kwone kwa maipfi na kushumiselwe kwa ndongazwiga.
4. Kha vha tende vḥagudi vha tshi vhala navho tshiṭori tsha kilasi.
5. Kha vha ri vḥagudi vha talele kana u tangedzela mibvumo na kana ngudaluambo ya vhege yeneyo zwi no wanala tshiṭorini tsha kilasi.

U vhala

Kha vha tḥole Tshitamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari 12 – 18, malugana na zwilangi zwiṭanu zwiḥulwane zwa u funza u vhala.

U ṛwala

Kha vha tḥole Tshitamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari 18 – 19, hu no ambiwa nga muṛwalo na kuṛwalele. Musi themo i tshi fhela, vḥagudi vha a pfuka kha muṛwalo wa u ganḍisa vha ya kha wa u pomba. Ngudo dza muṛwalo dzi tea u sedzesa nḍowendowe ya u ṛwala maḍedere maṭuku na maḍeredanzi na zwi thusaho vḥagudi vha tshi rathela kha muṛwalo muswa. Vḥagudi vha tea u kona u kopolola maṛwalwa o tou ganḍisiwaho (tsumbo, maṛwalwa a no bva buguni) vha tshi shumisa muṛwalo wa u tḥumekanya kana wa u pomba.

Kha vha dzulele u eelwa zwi tevhelaho:

- Kugudele kwa vḥagudi ku a fhambana. Zwi na ndeme vḥukuma uri vḥagudi vha tea u nyanyulwa nga u vḥona, nga u pfa na nga u ḍiwanela zwithu nga vḥotḥe u itela u guda ho dombelaho.
- Vḥagudi vha tea u tshenzhela u guda, zwo ralo, nyito dzi tea u itwa sa nḍowedzondowe musi dzi sa athu u khunyeledzwa nga u tou ṛwala, tsumbo:

U vḥumba mafhungo: Kha vha ṛee vḥagudi tshikhala tsha u vḥumba mafhungo vha tshi shunisa garaṭa dza mafhungo.

Tholokanyondivho: Vḥagudi vha tea u fhindula mbudzi nga u tou amba musi vhe kha zwigwada zwavho musi vha sa athu u ṛwala phindulo. Kha vha tende le murangaphanda wa tshigwada a vḥudzise mbudzi ngeno vha tshigwada vha tshi khou lingedza u wana phindulo.

U nanga maipfi a u fhedzisa mafhungo: Kha vha fḥe zwigwada vḥubambiri ha u ṛwalele khaho hu re na mafhungo a re gake vha vha fḥe na garaṭa dza maipfi. Vḥagudi vha fhedzisa mafhungo aya nga u dubekanya garaṭa idzi nga ngona.

U livhanya maipfi na zwifanyiso: Kha vha hudze siatari li vhe la A3. Musi vhe kha zwigwada, vḥagudi vha vhea dzimaka kha phindulo dzone.

U livhanya zwipiḍa zwa fhungo: Musi vhe kha zwigwada, vḥagudi vha livhanya zwipiḍa zwa mafhungo.

U ṛwala atikili dza vhone vḥane dza gurandḍa: Kha vha ri vḥagudi vha ṛwalele atikili ya kilasi vha tevhedze nga atikili ya tshigwada dzi tshi rangela atikili dza vhone vḥane.

Dikishinari: Kha vha shumise dikishinari ḍuvha liṛwe na liṛwe. Vḥukoni ha vḥagudi ndi hone hu no langa u kukondele kwa nyito.

Nzhele: Musi wa nyito dza tshigwada, kha vha fḥe murangaphanda wa tshigwada sethe ya phindulo uri a kone u dededza vha tshigwada tshawe nga ngona.

Zwiri re engomu

Thero ya 5: Holodei yo no fhela

Themo ya 3: Vhege dza 1 - 4

65 Tshikolo tsho vula 2

U vhala mañwalwa a nganetshelo i no amba nga ha u humela tshikoloni nga themo ya vhuraru. U vhala zwithu zwi re kha bodo ya ngivhadzo. U ita mutevhe wa zwithu zwe zwa nambatedzwa kha bodo ya ngivhadzo. U dzhenisa kha tsumbatshifhinga mafhungomatsivhudzi a no bva kha mañwalwa. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (mibvumo ya: dzw, dzh, ñw, nzh, ðh)

66 Zwine ra ita tshikolo tsho no bva 4

U rera nga zwipotso, mitambo na hobi. U fhedzisa tsumbamushumo a tshi itela ene muñe. U ñwala mafhungo nga nyito dza u ñimvumvusa. U ñwala tshinwalwa tsha dayari nga ha u vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela. U vhala tshati na u fhindula mbudziso dzi no kwama tshati. Vha ita phositarara dza u kungedzela mitambo yavho kana hobi.

67 Tshiphiri tsha Kolivhuwa 6

U vhala mañwalwa a nganetshelo. U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama mañwalwa. U wana mafhambanyi a maipfi a re mañwalani. U elelwa thevhekano ya zwiitei zwa tshiitori nga u nombora mafhungo.

68 Vhudipfi 8

U rera nga muanewadendele. U ita litambwa nga tshiitori itshi. U ñwala tshinwalwa tsha dayari a tshi nweledza tshiitori. U vhala na u renda tshirendo tshi no a mba nga vhukonani. U ita garaṭa ya vhukonani na u ñwala tshirendo tshipfufhi khayoy. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (nṭh, mmb, bv, ṭw). U ñwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ñewa.

69 Tshikolo tshi re mafhungoni 10

U vhala mañwalwa a no bva kha gurannḡa. U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga mañwalwa.

U paḡukanya maipfi a bva mibvumo kh, tsh, nzh, dzw na pf. U ñwala maipfi nga thevhekano ya aḡifabethe.

70 Gurannḡa yanga nñe muñe 12

U rera nga mafhungomaitei (nyusi) a no bva hayani, tshikoloni na a no kwama khonani dzawe. U ñwala mihumbulo kha mepe wa mihumbulo. U topola lushaka lwa fhungo (tshitatamennde, mbudziso, ndaela, garukela). U ñwalulula mafhungo sa maambiwa. U ñwala mafhungo a tshi sumbedza ṭhalutshedzo dza nyambahunzhi. U ñwala tshiitori tsha gurannḡa a tshi shumisa mepe wa mihumbulo.

71 Tambani no tsireledzea 14

U vhala mañwalwa a mufhindulano. U ñwala magumo a mufhindulano. U ñwala maipfi kha mapulo a maipfi a tshi sumbedza maambiwa. U livhanya mihwetedzo. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi.

72 Vho ri mini? 16

U amba nga kufhelele kune kwa nga vha kwone kwa tshiitori. U ita litambwa ḡa tshiitori tsha khwiñesa. U ñwalulula mafhungo a tshi shumisa maambiwa.. U ṭuma mibvumo a tshi vhumba maipfi a re na mubvumo wa -sh-.

73 Luñwalo lwa khonani 18

U vhala luñwalo. U fhindula mbudziso dzi no kwama luñwalo. U topola maipfi a re kha tshifhinga tshone. U topola ppanywa.

74 Maanda ndi ngweña 20

U ñwala garaṭa ya u fhululedza. U ita ndongazwiga mafhungoni nga ngila yone.. U topola masala one. Phadziji (khanganyisa) ya maipfi i no amba nga mitambo yo fhambananaho.

75 Puvha ḡa ḡaiburari 22

U vhala mañwalwa a no amba nga ḡaiburari.

U fhindula mbudziso dzi no kwama mañwalwa. U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi. U ṭanganya mafurase a tshi vhumba mafhungo. U shumisa -nzh- kha u vhumba maipfi.

76 U vhala bugu 24

U fhindula mbudziso dzi no kwama bugu ye vha vhala. U ñwala mafhungo vha tshi bula uri ndi nga mini vha tshi takalela bugu. U topola dzina ḡa bugu na muñwali wayo. U humbulela uri bugu i amba nga mini. U nombora bugu zwi tshi langwa nga u takalelwa hadzo.

77 Lwendo lwashu lwa u ya sekhasini 26

U vhala mañwalwa a no amba nga sekhasi. U fhindula mbudziso dzi no kwama mañwalwa. U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo. U topola maḡadzisi.

78 Ho bvelela mini kha Dan? 28

U ita litambwa ḡa tshiitori tsha Dan e sekhasini. U ñwala tshinwalwa tsha dayari a tshi ḡiita Dan. U topola maiti a re kha zwiñwalwa zwa dayari. U topola zwine ḡiḡadzisi ḡa ri vhudza siani ḡa lini, ngafhi kana hani. U topola ḡiiti ḡine ḡa khou ḡadziswa nga ḡiḡadzisi.. U topola mitshila ya maiti yone ye ya shumiswa.

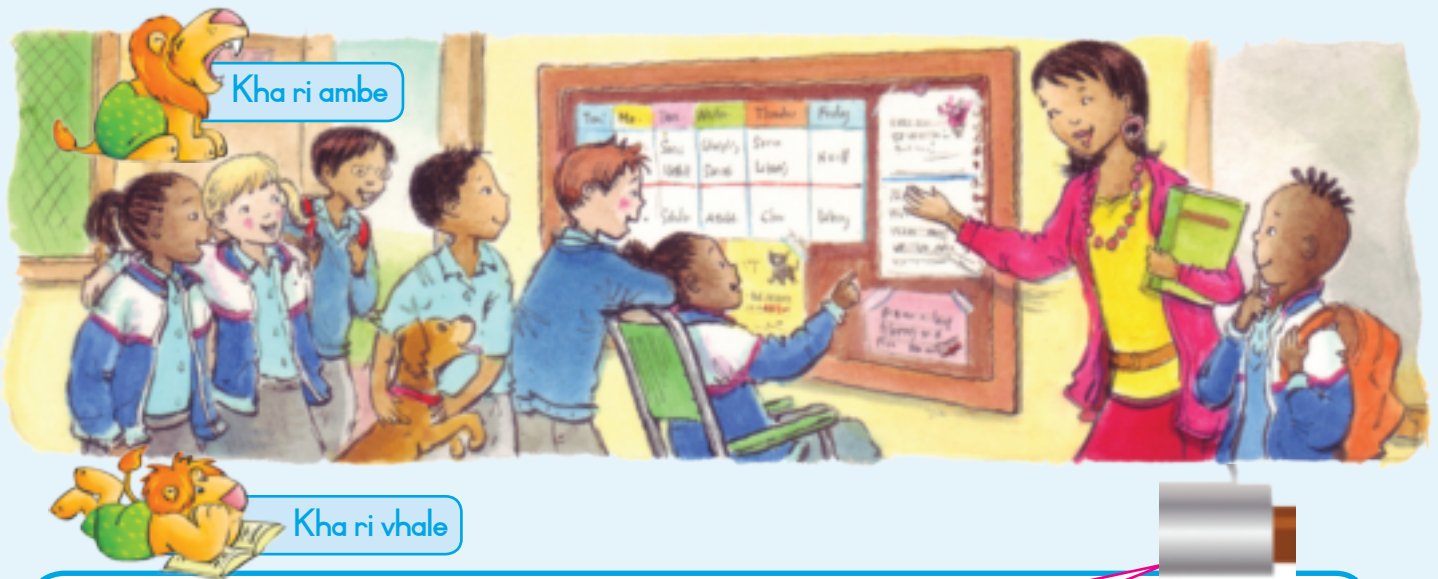
79 Ri amba nga mibvumo 30

U livhanya maipfi a re na mibvumo i no fana.

80 U ñwala tshiitori tshanu 31

U amba nga puloto ya tshiitori. U ñwala mihumbulo ya tshiitori kha nzudzanyatshiitori. Vha ñwala zwiitori zwavho kha bugu ya zwiitori ya zwigeriwa.

Ri a vusa.

No **tanganedzwa** zwino tshikolo tsho vula. Ro **dzhena** kha **themo** ya vhuraru zwino. Ndi a fulufhela nothe ni do shuma nga mafufufulu. Phepho ndi khulu. Arali hu na vhane vha vha na dzhesi kana **badzhi** dzine dza si tsha vha lingana, kha vha de nadzo ri nee **vhanwe** vhana vhatuku vha si na zwiambaro zwa vhududo.

Arali na nga sedza kha nothisibodo, ni do vhona uri ino themo i na nyito **nnzhi**. Ndi a fulufhela ri do shuma **rothe**.

Tshifhinga	Musumbuluwo	Lavhuvhili	Lavhuraru	Lavhuṅa	Lavhuṅanu
1–2 maisari	Netibolo Kilabu ya murungo	Bola Netibolo	Dirama Bola	Bola Laiburari	Netibolo
2–3 maisari	Ateletiki	Dirama	Ateletiki	Khwairi	Laiburari

Lwendo lwa Gireidi ya 3
lwa u ya Sekhasini.

Mugivhela wa 30 Fulwana

Kilasi ya Gireidi ya 3 i do
vha na Seji ya Khekhe na

Malegere nga bureiki nga

Lavhuṅanu la Fulwana.

HO DOBIWA
Ngilasi dza maṅo dza
vhasidzana.

**TSHIMANGE TSHO
XELAHO**

Arali na nga vhona tshimange
tshanga tshitsu na muvhala
mutshena kha milenzhe ya
phanda, ni vhudze **Livhalani** wa
Gireidi ya 3.

Arali ni tshi tama u thusa
laiburari nga bureiki, ni
vhudze Vho Nḁou.

Kha ri n̄wale

Nwalani mutevhe wa zwithu zwa rathi zwe zwa nambatedzwa kha nothisibodo.

Ho xela zwithu zwifhio?

Seili ya khekhe na malegere i do vha hone lini?

Ndi zwifhio zwe zwa wanala?

Ndi nnyi a no tshimbidza zwithu laiburari?

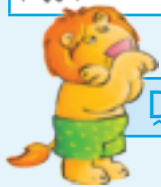

Kha ri n̄wale

Lavhelesani tsumbatshifhinga i re kha nothisibodo, ni dzhenise maḍuvha na zwifhinga zwa mushumo muḥwe na muḥwe.

Dzhenisani dzina la nyito	Maḍuvha	Tshifhinga
 _____		
 _____		
 _____		
 _____		
 _____		

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maḥanu kha u n̄wala mafhungo kha bugu yaḥu ya n̄dowedzo.

Maipfi maḍivhiwa

nga
kuna
sanda
kona

- vhidzwa
- dzhasi
- muḥwalo
- vhunzhinzhili
- ladzwa
- ḥothela
- minwenda
- ḥathekanya
- dzhena
- vhunzhaanzhaa

ḥanganedzwa	badzhi	vhaḥwe	minzhi	roḥe

Zwine ra ita tshikolo tsho no bva

Themo ya 3 – Vhege dza 1-2

Kha ri ite nyito

Ambani na khonani yaṅu nga zwipotso, mitambo kana hobi, zwine na zwi takalela.

Kha ri ṅwale

ṅwalani zwine na ita ḡuvha ḡiṅwe na ḡiṅwe musi tshikolo tsho no bva.

Pulane yanga	Tshifhinga	Musumbuluwo	Ḳavhuvhili	Ḳavhuraru	Ḳavhuṅa	Ḳavhuṅanu
	1-2 masiari					
2-3 masiari						

Kha ri ṅwale

ṅwalani mafhungo mararu nga zwine na ita hayani musi tshikolo tsho no bva.

Zwino ṅwalani kha dayari yaṅu uri no ḡi pfa nga ṅḡilade zwino no vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela.

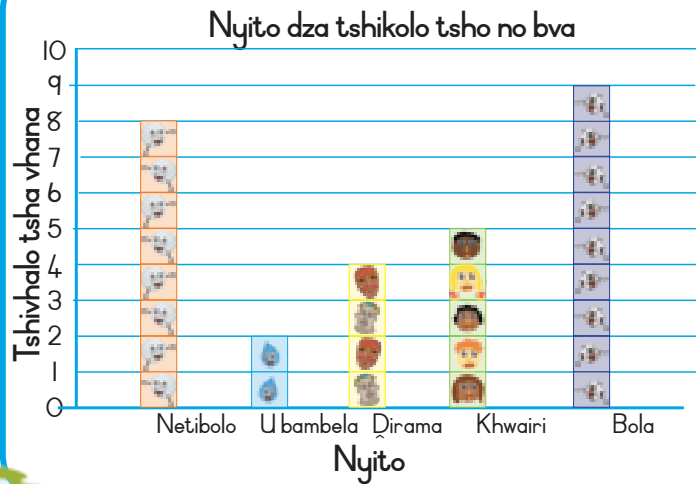
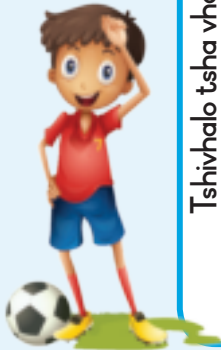

Dayari yanga _____ Duvha _____

Kha ri riwale

Lavhelesani tshati ni kone u fhindula mbudziso idzi.

Ndi nyito ifhio ya musu tshikolo tsho no bva ine ya takaleleswa?

Ndi nyito ifhio ya musu tshikolo tsho no bva ine ya si takaleleswe?

Ndi vhana vhangana vha no takalela dirama?

Ndi nyito ifhio ya musu tshikolo tsho no bva ine na i takalelesa?

Kha ri diphine

Itani ndivhadzo ya u kungedzela mutambo kana hobi yanu. Phositarana yanu i tea u tshuwedza vhathu uri vha tambe mutambo wanu kana vha tevhele hobi yanu.

Kha ri ambe

Kha ri vhale

Naho nga matsheloni hu tshi rotholela nga masiari li a fhisa. Nga bureiki, vhana vha pfana na u gidimagidima duvhani. Vhothe vha bvula dzhesi dzavho dze vha dzi ambara ntsha ha hemmbe.

Rolivhuwa u khou swa vhukuma fhedzi ha bvuli dzhesi yawe. Ha i bvuli nga uri yo dzumba tshiphiri tshawe. Rolivhuwa o fhisa hemmbe yawe nga murahu musi a tshi khou aina, ya bva buli lihuluhulu. U dzula o ambara dzhesi hu u itela u dzumba buli ili. Mme awe vha ri vha do mu rengela hemmbe ntswa nwedzi u daho nga uri zwino a vha na tshelede.

Rolivhuwa ndi ene a no konesa u vhala na u kona mbalo kilasini. Mudededzi wawe vha anzela u sumbedza kilasi yothe mushumo wawe. Yoo, vhañwe vha u kona wee!” vhañwe vhana vha a vhidzelela. Musi hu tshi khou tambiwa, Rolivhuwa na khonani dzawe, Mashudu na Malindi, vha tamba mutambo une vha u funesa wa mudzumbamo.

Musi vha tshi vhuyelela kilasini vha vha vha tshi khou swa vhukuma nga u gidimagidima. Vha bvula dzhesi dzavho, fhedzi ya Rolivhuwa a i bvuliwi.

Malindi a zwi vhona uri Rolivhuwa o t_ungufhala nahone u khou swa vhukuma.

A mu hevhedza n_edevheni a ri: "Ndi a zwi d_ivha uri ndi nga mini ni sa t_odi u bvula dzhesi. Ni songo v_hilahela Rolivhuwa; ndi d_o ni fha i_nwe ya hemmbe dzanga dza u tshintsha."

Rolivhuwa o takala nga maanda ngaauri u a zwi d_ivha zwaauri ha nga d_o tea u t_wa o ambara dzhesi ngaaurali n_wedzi wo_the. Ha tsha d_o dovha a swa na u netiswa nga mufhiso.

Kha ri n_wale

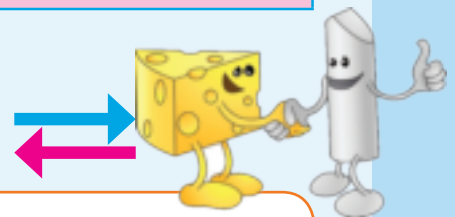
Musi no no vhala tsh_itori, tangedzelani le_dere la phindulo i re yone.

Nomsa o vha a tshi tambesa na vhonnyi?	
A	Malindi na Mashudu
B	Vhonani na Kanakana
C	Malindi
D	Vhonani

Itshi tsh _i tori tsho bvelela khala _n waha ifhio?	
A	Tshilimo
B	Vhuria
C	Tshifhefho
D	Tshimedzi

Nangani ipfi li _t hihi li _n e la t _u lutshedza zwavhudi	
A	U sa pfa
B	U v _h vahalela
C	U t _u lifha
D	U t _u ngufhala

Lavhelesani phara mbili dza u thoma dza tsh_itori. Wanani mafhambanyi a maipfi mavhili aya.

f_hisa ambara

Mafhungo a tevhelaho a ri v_hudza nga tsh_itori tsha Nomsa. Nomborani mafhungo a re zwibogisini a tshi bva kha I u ya kha 4 u sumbedza u tevhekana ha zwiitei.

	Malindi o fulufhedzisa Rolivhuwa hemmbe.
	Rolivhuwa o t _u ngufhala ngaauri hemmbe yawe i na buli nga murahu.
	U tea u lindela mme awe vha tshi wana tshede yo linganaho ya u mu rengela hemmbe ntswa.
	Rolivhuwa o f _h isa hemmbe yawe a tshi khou aina ya bva buli nga murahu.

Kha ri ambe

Ambani ngauri Rolivhuwa o di pfa nga ndilade. Ni vhona u nga Malindi ndi khonani vhukuma? Ngani? Itani litambwa nga tshitori itshi.

Dielekanyeni hu inwi Rolivhuwa. Nwalani kha dayari ni tshi amba nga zwe zwa bvelela namusi. Ni bule uri no di pfa nga ndilade.

Kha ri nwale

Dayari yanga

Duvha _____

Kha ri vhale

Vhalani tshirendo itshi tsha khonani. Tshi vhaleleni ntha ni kha tshigwada tshanu.

Ndi amba na khonani
 Ndi tamba na khonani
 Mvulani tshambureni ri a nekana.
 Ri tshimbila ri tshi imba
 Ri farana sa makumba
 Ri tshi vhala ri a thusana.

Kha ri diphine

Khonani tshikoloni
Ndi khulwane na tshukhu.
Khonani tshikoloni
Ndi dza mbiluni tshothe.

Itani garaṭa dza vhukonani dza vhavhili vha khonani dzaṅu. Ro dzhenisa tshirendo kha garaṭa nthihi.

Blank writing area with horizontal lines. At the bottom, there is an illustration of six children holding hands in a circle.

Large blank writing area with horizontal lines.

Maipfimaḍivhiwa

fhis
kunda
muta
nowa

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u iwala mafhungo kha bugu yaṅu ya ndowedzo.

nṯhekha

mutwa

nṯhakha

bvuma

fhatwa

mambo

mmbudza

bvumo

nṯha	hembe	bvula	twa

Denzhe la Vhana

Tshikolo tsha Phuraimari ya Lisedi tsho wina hafhu pfufho ya vhukunakisi!

Nga Jenny Smith

12 Thangule 2015

Hoyu ndi n'waha wa vuvhili he vhana vha Tshikolo tsha Phuraimari tsha Lisedi vha kunakisa phakha.

Mugivhela wo fhiraho, vhana vha 60 vha Tshikolo tsha Phuraimari tsha Lisedi vho kunakisa phakha i re tsini na tshikolo tshavho. Vhana vho dobela maṭakatshi. Vha kona u a khethekanyela mapulasitiki uri tshikolo tshi kone u rengisa maṭakatshi ane a ḑo vusuludzwa. Tshikolo tshi ḑo renga bugu dza laiburari tshi tshi shumisa tshelede ye ya waniwa.

Ṭhohoyatshikolo Vho K. Nkuna, vha ri vhana vho guda zwithu zwinzhi kha u kunakisa havho phakha. Tsha u thoma, vho guda u vhavhalela vhupo. Tshavhuvhili, vha vho ḑivha zwino

uri ndi lushaka lufhio lwa mabambiri na makhadibogisi lune lwa nga vusuludzwa.

Vhonani Tshivhase, wa Gireidi ya 3, o ri: “Ro guda zwithu zwinzhi nahone ro ḑiphiṅa nga maanḑa!” Dan Smit, ane a vha n'wana wa tshikolo wa Gireidi 3, o ri: “Wo vha mushumo u no vhavha fhedzi ro ḑiphiṅa!”

Vho Meyara vha ḑo fha tshikolo pfufho nge vha kunakisa phakha.

Kha ri n̄wale

Ndi tshikolo tshifhio tshi re mafhungoni?	
Dzina la guranda ye ya vhiga ndi lifhio?	
Tshitori itshi tsho bva nga duvha lifhio kha guranda?	
Thohoyatshikolo ndi nnyi?	
Thohoyatshikolo vha vhona u kunakisa tshi tshithu tshavhudi? Bulani uri ngani.	

Divhamaipfi

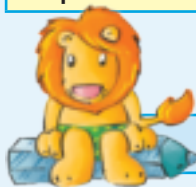
Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṅanu kha u n̄wala mafhungo aṅu inwi muṅe buguni yaṅu ya ṅdowedzo.

phakha	tshikolo	zwinzhi	vusuludzwa	pfufho
phukha	tshithu	lwanzhe	kokodzwa	pfamo
phakho	tshelede	lwenzhe	kapedzwa	pfumi

Maipfi magivhiwa

Mugivhela
ima
fumi
dudela

Kha ri n̄wale

Paḍukanyani maipfi aya a bve mibvumo.

N̄walani maipfi aya a tshi tevhekana nga alifabethe.

tsh/i/k/a//o
mazhana
zhendedzi
nzhivha
Mugivhela

1	
2	
3	
4	
5	

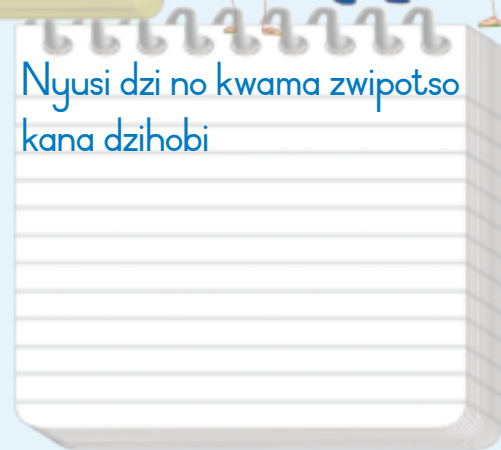
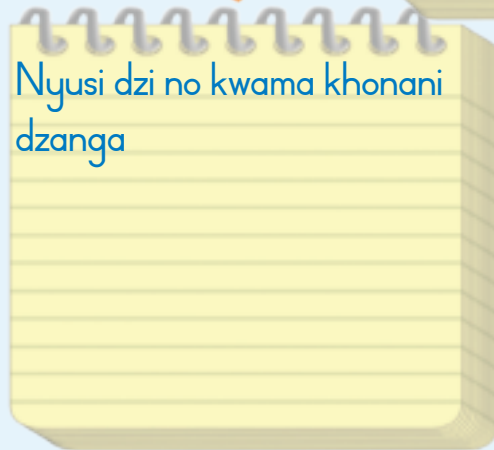
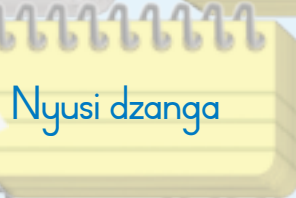
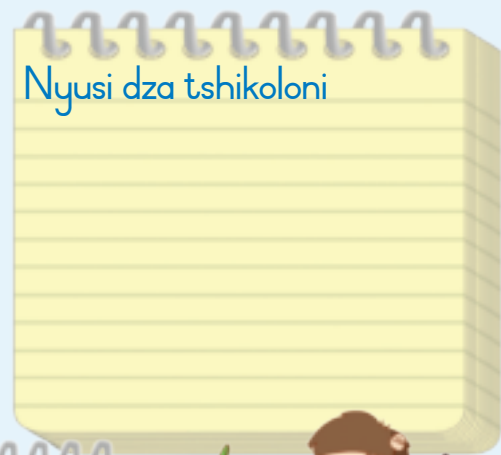
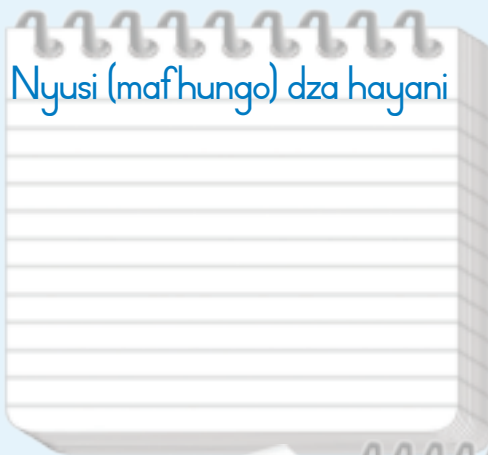
Gurandḁa yanga nḁe muḁe

Themo ya 3 – Vhege dza 1-2

Kha ri ite nyito

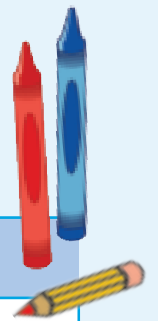
Ambani nga nyusi dza hayani na dza tshikoloni, na dza khonani dzaḁu. Nwalani miḁwe ya mihumbulo yaḁu kha mepe wa muhumbulo.

Kha ri ḁwale

Nwalani lushaka lwa fhungo liḁwe na liḁwe kha a re kha tsha u ḁa. Ni kone u a ḁwala hafhu ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho.

- u buletshedza
- mbudziso
- ndaela
- garukela

ndi pfana na maḁegere	
Ndi pfana na maḁegere.	u buletshedza
nthuseni ndi khakhathini	
dan ni fanela u ḁa tshikoloni nga tshifhinga	

ni a funa zwiṅoni

Kha ri ṅwale

ṅwalani fhungo nga liṅwe na liṅwe la haya maipfi u itela u sumbedza zwine a amba.

fula	
fula	
puta	
puta	

Kha ri diphine

Lavhelesani hafhu mepe wa mihumbulo u re kha siṭari lo fhiraho. Shumisani notsi dze na shumisa kha u ṅwala nyusi dzaṅu uri dzi ni thuse ni tshi ṅwala tshiṭori tsha gurannḁa i tevhelaho.

Dzina la ramafhungo.

ṅwalani dzina laṅu.

ṅwalani dzina la gurannḁa.

Deithi

Ho bvelela mini?

Zwo bvelela ngafhi?

Ni di pfa hani nga zwe zwa bvelela?

Olani tshifanyiso ni tshi sumbedza tshiṭori tshaṅu.

Kha ri vhale

Dzdzani mapulo a maambiwa ni tshi sumbedza uri Ndivhuwo na Lufuno vho vhudzana mini.

Kanakana: Ndo takala ri tshi khou ya hayani.

Vhonani: Na nne. Kha ri tavhanye. Yoo, yoo. Vhonani!

Musi Vhonani na Ann vha tshi bva tshikoloni namusi, vho vhona goloi i tshi ima tsini na kuwe kusidzana.

1

Kanakana: Kha de ri tuwe rothe. A songo namela goloi ya mutsinda.

Vhonani na Ann vha vhidza kuḽa kusidzana vha tuwa nakwo.

3

Vhonani: Hai, ene nwana. A nga si tuwe na havha muthu.

Munna: Anali a tuwa na nne ndi do mu fha haya malegere.

2

Lufuno na Ntakadzeni vha dzhia nomboro dza goloi. Nga murahu

4

Kha ri n̄wale

N̄walani zwe Sam na Ntakadzeni vha amba vhoṭhe kha bulo la maambiwa. Zwino n̄walani magumo a tshitori hune na vha ni tshi khou amba zwine na vhona zwo bvelela nga murahu.

Kha ri n̄wale

Talani mutalo ni tshi tuma maambiwa a muhwetedzo na o fhelelaho a re kha tshauḽa.

- ndifhi
- ndiyafhi
- nditsho
- ndiwe

- ndi ya ngafhi
- ndi iwe
- ndi itsho
- ndi ngafhi

Maipfimaḽivhiwa
khwine
tshea
malo
vhaisala

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

- maanda
- mana
- maano
- liivha
- zwiimbo
- muumo
- muungo
- maanga
- vhana
- zhana
- muunda

miina			

Who ri mini?

Kha ri
ite nyito

Musi ni kha zwigwada zwanu, vhalani magumo a tshiṭori tshe na ṅwala kha bambiri la u shumela lo fhiraho. Tsheani uri ndi magumo afhio a re avhudi u fhira maṅwe. Itani litambwa nga tshiṭori tsha khwiṅesa.

ṅwalani zwine vha amba, ni tshi shumisa zwiga zwo teaho zwa muambo.

Kha ri ṅwale

Ni songo tshimbila na vhatsinda.

Ntakadzeni o ri, " _____ "

Ndi pfana na ḍirama na u imba.

Vhonani a ri, " _____ "

Ni thanye!

Malindi a huwelela, " _____ "

Ri fhelekedze uku kwana hayani?

Ann a vhudzisa, " _____ "

Kha ri n̄wale

Ni nga vhumba maipfi mangana nga u t̄anganya iyi mibvumo?
A n̄waleni afho zwikhalani.

sh

fa	a	fasha
sha	e	<input type="text"/>
ma	ika	<input type="text"/>
mu	onga	<input type="text"/>
ma	ango	<input type="text"/>
mi	umo	<input type="text"/>
ma	onzha	<input type="text"/>

tsh

i	i	<input type="text"/>
o	a	<input type="text"/>
no	i	<input type="text"/>
ma	o	<input type="text"/>
me	isi	<input type="text"/>
mi	elo	<input type="text"/>
ma	elo	<input type="text"/>
mu	ino	<input type="text"/>

Kha ri vhale

24 Jupiter Street
Marsville
2033
14 Thangule 2015

Ha Dan

Ndi kale ni si tsha pfala. Ndi khou tama u ni divhadza mafhungo a no takadza. Ndo wina vhugwen̄a. Ndo no vha ngwen̄a ya vha fhasi ha minwaha ya 9. Ndo vha ndi songo vhuya nda zwi humbula uri ndi nga wina. Ndo vha ndo tshuwa ngauri uḽa muḽwe mutukana o vha e muhulwane kha nḽe.

Nda divhudza uri a thi nga ḽo zwi sedza hezwo, ndi ḽo sedza fhedzi kuposele kwa mipundu kwe nda vha ndo ḽigudisa kwone. Nda pfa khonani dzanga dzi tshi khou nkhuza nga dzina nda zwi divha uri ndo wina metshe.

Ndi vhona u nga vhana vhoṽhe vha tea u guda karat̄i. Zwi ni thusa u khwaṽhisa muvhili na kha mutakalo wavhudi.

Kha karat̄i, ndo guda u ḽitsireledza. A zwi ambi uri ndi pfana na nndwa, fhedzi ndi a kona u ḽitsireledza kha muthu ane a khou toḽa u nkhuvhadza.

Ni ḽe ni dale mani wa hashu.

Khonani yaḽu

Maanda

Ndi nnyi o riwalo ulu luwalo?

O luwala nga duvha lifhio?

Ndi mafhungo afhio e muwali a vhudza Dan?

Maipfima divhiwa

sea
muma
mama
senga

Muwali u vhona karati i tshithu tshavhudi tshine vhana vha tea u guda?

Ndi ngani ni tshi ralo?

Nangani ni tangedzele ipfi lo teaho.

Kha ri rwale

Musidzana u/vha khou gidimela hayani.

Vhone u/vha tamba karati.

Ene o/vha no vha ngwenā.

Vhonani u/vha khou fhelekedza kusidzana hayani hakwo.

Kha ri rwale

Wanani pfanywa dza ipfi linwe na linwe la muvhala mutswuku ni dzi rwale zwikhalani.

Pfanywa ndi maipfi a no amba zwi no fana.

sima

noniswa

kuvha

shenga

Vhonani ndi ene a no thoma nyimbo kilasini.

O khwathiswa nga zwiliwa zwa mapfura.

Ni songo tafuna tshingamu kilasini.

Vho ya u tanzwa zwiambaro.

12 - 6 = 6

Kha ri
ite nyito

Rumelani Maanda (kana muniwe wa khonani dzaṅu) garaṭa ya u mu fhululedza. Nwalani mulaedza wa tshipentshela nga matungo a garaṭa.

Nwalani mafhungo mararu nga zwine na zwi kona vhutshiloni.

Kha ri ṅwale

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo.

vhugwen̄a	ngwen̄a	nkhuza	mipund̄u	nndwa
magwede	ngwed̄i	nkhuvhadza	phond̄a	nndwela
magwavha	ngwana	nkhamba	khwand̄a	nndwisa

Kha ri n̄wale

Dzhenisani zwiga zwa u vhala zwo tea ho magumoni a mafhungo aya. Shumisani tshigambudzi so ? kana tshigagarukela ! kana tshiga tsha u awela.

Ri a ni f h u l u l e d z a , M a a n d a , n i n g w e n a n t s w a !

Maanda u na bannda litswu la karati _____

Ri tea u guda u ditsireledza _____

Maanda o n̄wala lini lu n̄walo _____

Maanda u dzula ngaf hi _____

Kha ri n̄wale

Vhalani fhungo linwe na linwe, ni tangedzele lisala line na nga li shumisa vhudzuloni ha ipfi lo talelwaho nga fhasi.

M a a n d a u n a b a n n d a l i t s w u l a k a r a t i .	inwi	ene	r i n e	vhone	yone
V h o n a n i n a n n e r o d a l e l a M a s h u d u .	inwi	ene	r i n e	vhone	yone
T h i m u y a n e t i b o l o i d o y a D u r b a n .	inwi	ene	r i n e	vhone	yone
M m b w a y o d z h e n a k i l a s i n i n a m u s i .	inwi	ene	r i n e	vhone	yone
R o l i v h u w a o v h a a s i n a d z h e s i .	inwi	ene	r i n e	vhone	yone

Kha ri d i p h i n e

Shumisani zwifanyiso izwi uri zwi ni thuse u fhedzisa phazili iyi ya mitambo.

- 1 Dzhimasitiki
- 2 Ragbi
- 3 Haki
- 4 Futhubolo
- 6 Khirikhethe

- 5 Mubambelo
- 7 Karati
- 8 Thenisi
- 9 Ateletiki
- 10 Netibolo

Kha ri vhale

Vhege inwe na inwe, vhana vhothe vha ya laiburari tshikolo tshi tshi bva. Vha a zwi funa u ya laiburari. Mudededzi a re laiburari u a vha vhalela bugu. Malindi na Mashudu vha a thusa laiburari nga bureiki nga Lavhuvhili na Lavhuna. Vha paka dzibugu zwavhudi kha dzishelefu. Vha ganndisa tshiganndo tsha duvha kha bugu dze

vhana vha tuwa nadzo hayani.

Ni a tendelwa u dzhia bugu mbili vhege inwe na inwe.

Ni tea u thoma na vhuisa bugu ni sa athu dzhia dziinwe hafhu. Malindi na Mashudu vha vhala bugu mbili nga vhege. Vha ya laiburari u ita tshunwahaya yavho hone.

Hu dzula ho fhumula nahone a no ngo tendelwa u lela laiburari. Hu na khophyutha laiburari. Malindi na Mashudu vha khou guda u i shumisa. Vha tendelwa fhedzi u i shumisa miminete ya fumbili.

Kha ri riwale

Fhindulani idzi mbudziso.

Ndi nga maduvha afhio hune Malindi na Mashudu vha shuma laiburari?

Vha shuma mini laiburari?

1

2

Vha tendelwa u shumisa khophyutha tshifhinga tshingafhani?

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ṅwala mafhungo kha bugu yaṅu ya ṅdowedzo.

- shasha
- resha
- senda
- sunda
- fusha
- farwa
- fhurwa
- murwa

serwa

fasha

rinda

khurwa

--	--	--	--

Kha ri ṅwale

Livhanyani maipfi a re kha tsha monde na maipfi a re kha tsha uḷa uri ni vhumbe fhungo.

O lenga u swika tshikoloni ngaauri	muḍagasi wo dzima.
Ni nga si kone u shumisa khomphiyutha ngaauri	ha iti tshuṅwahaya.
O feila thesithe ngaauri	u lenga u vuwa.

Kha ri ṅwale

Ni nga vhumbe maipfi mangana nga u ṭanganya iyi mibvumo? A ṅwaleni afho zwikhalani.

fhu

mule

fha

lwa

lwe

ta

ma

nzh

ela — fhunzhela

e —

ela —

e —

e —

e —

i —

Kha ri
ite nyito

Nwalani nga bugu ye ya ni takadza.

Dzina:

Muñwali:

Ambani uri bugu iyi i amba nga mini.

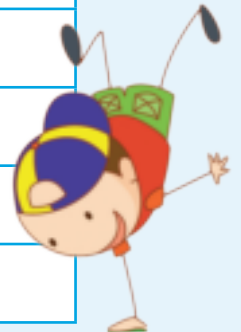
Olani tshifanyiso ni tshi sumbedza uri iyi
bugu i amba nga mini.

Kha ri ñwale

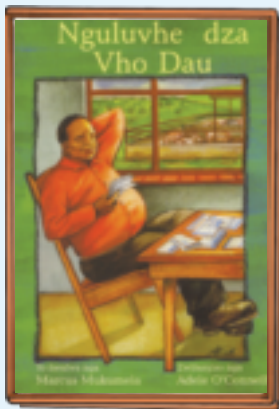
Nwalani mafhungo mararu a no amba uri ndi zwifhio zwe
zwa ni takadza buguni iyi.

Inwi na khonani yanu lavhelesani inwe na inwe ya khavara idzi dza bugu. Ni fanela u wana dzina la bugu inwe na inwe khatihi na dzina la muñwali. Ambani uri bugu inwe na inwe i go vha i tshi amba nga mini. Ndi bugu dzif hio dzine na nga tama u vhala? Nomborani bugu idzi u bva kha 1 i ya bugu ine na takalelesa u i vhala u swika kha 5 ya u sumbedza bugu ine ni si takalelese u i vhala. Khezwi ni sa yi laiburari ni vhone arali ni tshi nga hadzima dziñwe dza bugu idzi?

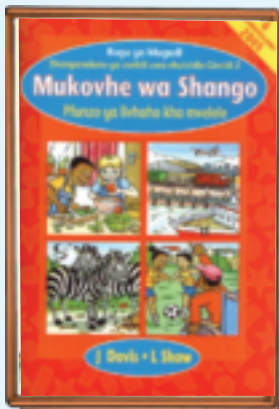

Dzina _____

Muñwali _____

_____ **Dzina**

_____ **Muñwali**

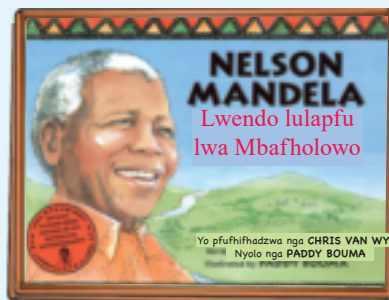

_____ **Dzina**

_____ **Muñwali**

_____ **Dzina**

_____ **Muñwali**

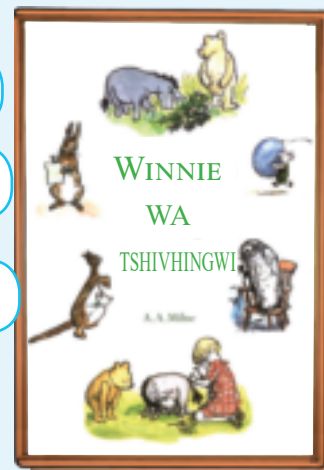

Dzina _____

Muñwali _____

_____ **Dzina**

_____ **Muñwali**

Kha ri vhale

Duvha l₁ashu lihulwane l₂a vha l₃o swika. Sekhasi yo vha yo swika ha hashu zwino Gireidi 3 yo vha i bisini i ndilani ya u ya u vhona sekhasi. Ra swika **denndeni** lihulu.

Mudededzi: Ni tshimbile **nothe** ni sa do xela. Arali na xela, ni ime tsini na ofisi ya u rengisa thikhithi tsini na munango, ri do kona u ni wana.

Ntakadzeni: Woo! Idanu vhona kilaunara (museisi) a tshi khou tshimbila nga magodobo.

Vhonani: Nne ndi **takadzwa** nga ndaulwanzhe ine ya kona u tshina.

Kanakana: Ri do kona u sendela tsini na ndau musi sekhasi yo no fhela?

Lufuno: Hu nga bvelela mini arali ya nga taha?

Malindi: Yoo! Yoo!, Ndi nga tama arali ndi tshi nga thambula (bidigama) sa houla!

Mudededzi: Dan u ngafhi vhoiwe?

Lufuno: A thi divhi.

Mudededzi: Tavhanyani! Tshimbilani ni yo sedza arali o ima ngei thikhithini.

Mashudu: Kha vha vhone! Hangei! Khoula! O namela ndou!

Mudededzi: Yowee, **mmaloo**! A zwi konadzei!

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi matanu kha u rwala mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

denndeni	nothe
nndina	thekha
nndindela	thala

takadzwa	mmaloo
nukadzwa	mmila
dzwatswatswa	mmona

Kha ri nwale

Nwalani phindulo dza idzi mbudziso a fho zwikhalani.

Ndi zwifhio zwe muñwe na muñwe wa avha vhana a takalela sekhasini?

Ntakadzeni	Vhonani	Kanakana	Malindi

Ho bvelela mini kha Dan?

Nwalani magumo a tshitori itshi. Nwalani zwe mudededzi na Dan vha amba.

Mudededzi:

Dan:

Maipfi magivhiwa

aluwa
tshedza
lini
sumbe

Kha ri nwale

Shumisani maipfi aya a nyito ni tshi fhedzisa mafhungo. Ni kone u talela nga fhasi maipfi ane a talutshedza nyito.

tamba

tshimbila

vhidzelela

namela

Dan o vha o namela tshidele ntha ha ndou.

Vhana vha _____ nga dakalo.

Kilaunara ya _____ nga vhuronwane nga magodobo.

Ndaulwanzhe ya _____ nga bola nga dakalo.

Ra _____ bisi nga u ongolowa ra humela mahayani ro takala.

Maipfi a nyito a pfi maiti.
A ri vhudza zwi no itwa nga muthu kana tshithu. Magadzisi a talutshedza uri nyito i itwa nga ndilade, lini, ngafhi na nga nnyi.

Ho bvelela mini kha Dan?

Kha ri ite nyito

Itani litambwa la musi Dan a tshi vhudza khonani dzawe zwe zwa bvelela khae sekhasini. Muñwe wa vhoiwe a vhe mudededzi.

Diiteni Dan. Nwalani kha dayari yangu mafhungo a musi ni sekhasini.

Kha ri ñwale

Dayari yanga

Duvha _____

Kha ri ñwale

Talelani maipfi othe a nyito a re tshiñorini tshañu. Zwino dzhenisani zwikhalani maipfi a rathi kha e na a shumisa tshiñorini.

Kha ri n̄wale

Lidadzisi lo talelwaho nga fhasi li ri vhudza uri nyito yo itea lini, ngafhi kana hani? Nwalani hani, lini kana ngafhi tsini na fhungo. Zwino tangedzelani liiti line la khou talutshedzwa nga lidadzisi.

hani

lini

ngafhi

Ntakadzeni o la tshiswitulo nga u tavhanya.

hani

Pam u anzela u vhala bugu dzi no amba nga phukha.

Dan a ri vhudza zwa sekhasini e na dakalo.

Tshinwe tshifhinga ri a fara nyendo nga tshikolo.

Kilaunara yo tshina nga dakalo sekhasini.

Nga murahu ha sekhasi, vhana vha tshimbila nga u ongolwa vha tshi ya bisini.

Kha ri n̄wale

Tangedzelani ipfi lo teaho kha linwe na linwe la mafhungo aya.

Vho mu vhuya/vhuyela na dzhesi ntswa.

U do vhone/vhona nazwo muñwe musi.

Ndi do bika/bikisa mme anga zwiliwa.

Dan o vhona/vhonala o namela ndou.

Tshikolo tshothe tsho takala/takadzwa nga sekhasi.

Ro vhone/vhona zwithu zwinzhi zwi no takadza.

Mudi wa hashu wo naka/nakisa nga maandā.

Ri amba nga mibvumo

Kha ri diphine

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

fhela	nela	muuluso	guma	nii	maalo	lutiitii	miomva
tshiombo	pumu	liiti	tshioro	biso	muunga	nisa	maanea
maano	tou	kela	muumba	ndou	fhisa	founu	kisa

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga tshitori tshine na khou toda u riwala.
Ni kone u dzhenisa mihumbulo yanu kha siatari ili.

Pulane ya tshitori tshanga

Vhaanewa na fhethuvhupo

Ndi vhonnyi vha re tshitorini tshanu?

Tshitori tshi bvelela ngafhi?

Tshitori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshitori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshitori?

Magumo

Tshitori tshi fhela nga ndilade?

Itani bugu yanu inwi mune. Gerani siatari li tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siatari kha mitalo. Nwalani dzina la bugu kha khavara. Nwalani dzina lanu nga fhasi ha dzina la bugu, ngauri ndi inwi munwali wa tshitori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino nwalani tshitori tshanu buguni.

KHAVARA YA MURAHU

MUŊWALI NDI NNYI?

Nwalani dzina laṅu.

Miṅwaha yaṅu.

Hune na dzula hone.

8

Liqa la 2: petani kha mudalo wa zwithoma

Liqa la 3: siṅgele eṅa khodunṅubulu

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina laṅu (ndi inwi muṅwali).

1

Liqa la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no soṅepulana bugu yaṅu

Liqa la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

9

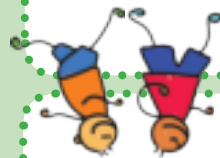
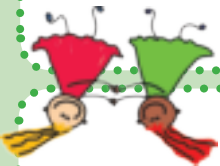
7

Tsani tshiṅori tshaṅu phanḁa hafha.

Nwalani mutumbu wa tshiṅori tshaṅu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

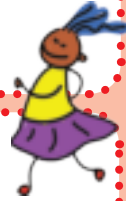

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u nwala tshiṭori tshaṅu hafha.

Fhedzisani tshiṭori tshaṅu.

2

7

3

9

Tsani tshiṭori tshaṅu phanḁa hafha.

Nwalani uri hu bvelela mini magumoni a tshiṭori tshaṅu.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Z**w****i****r****e****n****g****o****m****u**

Thero ya 6: Vhuthshilo ha doroboni

Themo ya 3: Vhege dza 5 - 10

81 Vhuthshilo ha doroboni 36

U vhala mañwalwa a no amba nga Sedzani a tshi pfulutshela doroboni.

U shumisa tshifanyiso tsha buřoko ya dzifulethe kha u wana řhangano (mafhande) dza fhethu.

U amba nga zwine zwa khou bvelela fuřetheni iñwe na iñwe..

U ñwala maiti one a no řalutshedza zwine zwa khou bvelela fuřetheni iñwe na iñwe.

82 Fhethu hune ra dzula hone 38

U rera nga mepe.

U fhindula mbudziso dzo řisendekaho nga mepe.

83 Sedzani u rumela khonani dzawe imeři 40

U vhala mañwalwa a re kha imeři. U shumisa mařanganyi kha u řanganya mafhungo. U topola mafhambanyi.

84 Khonani dza Sedzani dzi a fhindula 42

U vhala mañwalwa a re kha imeři. U fhindula mbudziso dzo řisendekaho nga imeři. U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo. U topola zwifhinga zwi re mafhungoni (tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho). U shumisa masumbafhethu a tshi sumbedza vhuimo na masia.

85 Laedzani ñřila 44

U vhala mepe. U fhindula mbudziso dzo řisendekaho nga mepe. U ñwala masia a no sumbedza fhethu hugede kha mepe. U topola tswayo dza badani na u bula uri dzi amba mini.

86 Hune na dzula hone 46

U ñwala řirese kha fuřobo. U řanganya mafhungo a tshi shumisa mařanganyi. U topola madzina vhukuma. U řadza garařa ya u rambela vhathu khontsati ya tshikolo. U ola mepe a tshi sumbedza ñřila.

87 U laedza 48

U nambatedza fhethu kha mepe. U rera nga mepe e na khonani yawe.

U rera ngauri ndi ngafhi hune ha vha na tsireledzo na hu si na tsireledzo.

U fhindula mbudziso dzo řisendekaho nga mepe.

88 Vhalani nga vhuronwane 50

U vhudzisa na u laedza ñřila ya u ya kha masia o fhambananaho kha mepe.

U pařula maipfi a bva mibvumo. U nombora maipfi nga thevhekano ya ařifabethe.

U vhala khungedzelo.

U fhindula mbudziso dzo řisendekaho nga khungedzelo.

U dizaina khungedzelo.

89 Ri khou vhona khombo 52

U vhala tshifori tsha zwifanyiso.

U ñwala mapulo a maipfi a tshi fhedzisa tshifori.

U humbulela na u ñwala u ñwala magumo a tshifori.

U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwo teaho.

U vhala maipfi na u thetshesela mibvumo.

U topola na u livhanya masala.

90 Ho bvelela mini? 54

U topola thevhekano ya tshifori.

U vhambedza zwifanyiso zwivhili na u topola pambano.

U fhedzisa fomo ya khombo nga u dzhenisa mafhungomatsivhudzi.

91 Khontsati ya tshikolo 56

U vhala mbekanyamushumo ya khontsati ya tshikolo.

U rera nga mbekanyamushumo e na khonani yawe.

U fhindula mbudziso dzo řisendekaho kha mbekanyamushumo.

U ola phosiřara ya u kungedzela khontsati a tshi bula mafhungomatsivhudzi o teaho.

92 Vhaeni khontsati yashu 58

U vhala atikili ya gurannřa.

U fhindula mbudziso dzo řisendekaho kha atikili ya gurannřa.

U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwo teaho.

U topola madzina a no khou řahela na mařaluli a zwi shumisa kha u fhedzisa mafhungo.

93 Dan ndi muñwevho 60

U vhala mañwalwa a no amba nga Dan.

U ñwala řhalutshedzo ya Dan.

94 U rera nga mepe wa Afrika Tshipembe 62

95 Zwifanyiso zwa zwigeriwa 63

96 U ñwala tshifori tshañu 65

U rera nga puloto ya tshifori. U ñwala mihumbulo ya tshifori nga fhasi ha řhoho dze dza ñewa. U ita bugu ya zwigeriwa.

Kha ri vhale

Sedzani u pfulutshela doroboni

Khotsi a Sedzani vho wana mushumo muswa doroboni zwino muṭa wavho u tea u pfuluwa. Sedzani o pfa o tungufhala nga maanda musi a tshi tea u sia khonani dzawe dza tshikoloni. Zwo vha zwo tou tea vhukuma uri a ye tshikoloni tshiswa.

U dzula doroboni zwo fhambana na u dzula mudini wa mahayani. Hu na vhathu vhanzhivhanzhi vha no dzula doroboni nahone hu na goloi nanzhinzhi. Zwiṱaraṱani muthu u vhona vhathu vha tshi khou tshimbila nga nayo, vha tshi khou namela thekhisi na zwidimela, vha tshi ya fhethu ho fhambananaho. Vhathu vhanzhi a vha na ngade ngauri vha dzula kha zwifhaṭo zwilapfulapfu na dzifuletheni.

Sedzani u dzula kha buloko ya dzifulethe. U dzula kha tshitizi tsha vhuvhili fuletheni ya 2A. U dzula tsini na tshikolo lune a kona u tou tshimbila a tshi ya tshikoloni.

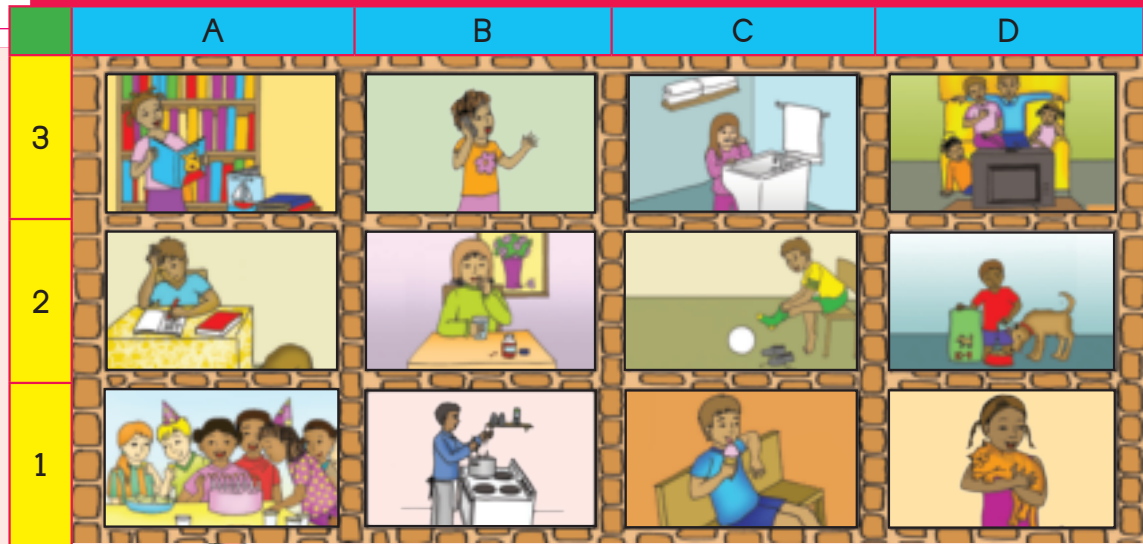
Sedzani u tshimbila a tshi xela ngauri zwiṱaraṱa zwo dalesa nahone zwi a fana zwoṱhe. Khonani yawe Shumani u a mu thusa arali o xela. U na miṱwaha mivhili a tshi khou dzula doroboni.

Kha ri nṱwale

Lavhelesani zwine vhathu vha khou ita afho bulokoni ya dzifulethe. Tshifanyisoni itshi, ro nombora fulethe dzoṱhe. Hu na zwitizi zwiraru, zwi re na fulethe nṱa kha tshitizi tshirwe na tshirwe. Tshitizi tshirwe na tshirwe tshi na nomboro, nahone fulethe inṱwe na inṱwe i na leḍere la alifabethe.

Thebulu i re afho fhasi i na mutevhe wa zwine muṱwe na muṱwe a khou ita. Kha inṱwe na nyito inṱwe, dzhenisani nomboro ya fulethe ine itsho tshithu tsha khou itwa khayō. Shumisani nomboro ya tshitizi (i re kha kholomo ya muṭaḍa kha tsha monde), na nomboro ya fulethe (i re kha rou ya muvhala wa lutombo nga nṱha).

Sedzani u khou ita tshunwahaya yawe.	2A	Musidzana u khou nwa mushonga.	Musidzana u khou vhala bugu laiburari.
Vhana vha khou pembela phathini.		Mutukana u khou ambarela u ya bolani.	Munna u khou bika.
Musidzana u khou tamba mano.		Mutukana u khou la aisikhirimu.	Musidzana u khou luludzela tshimange.
Musidzana u khou amba nga lutingo.		Mutukana u khou fha mmbwa zwiliwa.	Vha khou talela TV.

Kha ni nwale

Lavhelesani maipfi e na nwala kha thebulu. Zwino dzhenisani maipfi ane a khou talela u itela u thaphudza mafhungo.

Vha khou _____ TV.
U khou _____ nga lutingo.
Mutukana u khou _____ mmbwa.
Mutukana u khou _____ aisikhirimu.
Shumani u khou _____ bugu.

Kha ri vhale

Lavhelesani mepe ni ambe nga zwifhaṱo na fhethu hune wa sumbedza. Sumbani zwine na khou vhona kha tshibuloko tshirwe na tshirwe ni bule uri ndi tshithude.

	A	B	C	D
6	 nndu	 nndu	 bannga	 makete
5	 tshikolo	 phakha	 sibadela	 suphamakete
4	 tshitediamu	 bambelo	 kereke	 tshititshi tsha tshidimela
3	 resiturente	 khireshe	 laiburari	 fulethe
2	 kiliniki	 mavhengele	 tshititshi tsha mapholisa	 tshititshi tsha vhadzimamulilo
1	 zuu	 garatshini	 poswoni	 vhukavhamabufho

Kha ri n̄wale

Zwino bulani uri huriwe na huriwe ha afha fhethu ndi ngafhi. Shumisani nomboro dza mutaga dzi no bva kha tsha monde tsha mepe na maledere a muvhala wa lutombo a re nga n̄tha.

Kilini <i>ki</i> i nga ngafhi? 	2A	Sibadela tshi nga ngafhi?	
Laiburari i nga ngafhi?		Tshiti <i>ti</i> tshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?	
Tshiti <i>ti</i> tshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?		Fulethe dzi nga ngafhi?	
Tshikolo tshi nga ngafhi?		Zuu i nga ngafhi?	
Miri minzhiminzhi i kha bu <i>lo</i> ko ifho?		Tshiti <i>ti</i> tshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?	

Kha ri n̄wale

Zwino ambani na khonani yanu nga fhethu ho fhambananaho hu re kha mepe. Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho ni vhavhili ni kone u n̄wala phindulo.

Bulani fhethu huvhili hune ha vha <u>tsini</u> na tshikolo.	
Bulani fhethu hun̄a hune ha vha <u>seli</u> na kereke.	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha <u>phanda</u> ha vhukavhamabufho?	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha <u>tsini</u> na tshikolo?	
Bambelo li <u>vhukati</u> ha	
Dzifulethe dzi <u>tsini</u> kana <u>kule</u> na tshikolo?	_____ na _____
Arali ha thoma mulilo tshikoloni, lori ya tshidzimamulilo i do tea u tshimbila tshikhala tshingafhani? Vhalani zwibu <i>lo</i> ko.	
Ni tama u dzula ngafhi? Bulani uri kha tshibu <i>lo</i> ko tshifhio na uri ndi nga mini no khetha tshibu <i>lo</i> ko tshenetsho.	

Kha ri vhale

Ha: vhonani@library.com, ntakadzeni.ann@library.com, lufuno@library.com

I bva kha: Sedzani@school.com

1 Khubvumedzi 2015

14h22

Khonani dzanga Vhonani, Kanakana, Lufuno na Ntakadzeni

Ndi vho dzula doroboni zwino. Ndo takala nga maanḁa uri ndi khou ni rumela luḁwalo lwa imeili nga khomphiyutha ya tshikolo. Ndo ni ḁuvha nga maanḁa noḁhe.

Fhano doroboni a ho ngo fhumula hu na ḁhirafiki nnzhinnzhi. Ndo thoma tshikoloni tshiswa. Ndi tshikolo tshihulwane nga maanḁa. Hu na vhana vha no hovhelela1000. Tshikolo itshi tshi tsini na phakha na bambelo. Nga masiari ndi ya u guda u bambela. Ndi na khonani. Dzina ḁawe ndi Shumani. Ri kiḁasini nthihi. Musi ndi tshi xela afha tshikoloni u a nthusa.

Ndi vho dzula fuḁetheni. Ndi dzula kha tshitizi tsha vhu4. Ndi nḁhanḁha. A hu na ngade fhedzi ri na mashudu ngauri ri dzula tsini na phakha. Ndi a kona u ya hone nda tamba na khonani dzanga.

Ndi na fulufhelo ḁauri ndi ḁo nangiwa nda vha khephutheni (mukapuḁeni) wa thimu ya bola nahone ndi tou tama arali ri tshi nga tamba na tshikolo tsha vhoiwe. Ndi ḁo ḁa nda ni dalela ndi tshi ḁa u dalela makhulu wanga nga khirisimusi.

Ndi khou hambela uri ni mbo ḁi fhindula zwino, ndi ḁo dzula khomphyutha ndo lindela phindulo.

Zwavhuḁi

Sedzani

Rumelani

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maḁanu kha u ḁwala mafhungo aḁu inwi muḁe buguni yaḁu ya ndowedzo.

Maipfi maḁivhiwa

maandḁa	muomva	muungo	miumo	tshiimo
maano	muora	muumo	miungo	tshiimbo
maanga	muongi	muunda	miunda	tshiitwa

renga
rengiwa
fara
farela

Kha ri n̄wale

Tumani phere in̄we na in̄we ya aya mafhungo ni tshi shumisa maipfi a tevhelaho uri a ni thuse.

nahone

ngauri

zwino

fhedzi

Nahone, zwino, fhedzi na ngauri ndi maṭanganyi. Ri a shumisa kha u ṭanganya mafhungo.

Doroboni hu na vhathu vhanzhi.

Ho dalesa ṭhirafiki.

Vhunzhi ha vhathu a vha na ngade.

Vha dzula fuletheni.

Sedzani u dzula tsini na tshikolo.

U a kona u ya tshikoloni nga milenzhe.

Hu na bambelo tsini na tshikolo tshawe.

U a ya u guda u bambela.

Sedzani u dzulela u xela.

Zwiṭarata zwo dalesa.

A huna ha u tambela dzharatani.

Ndi tamba phakhani.

Kha ri n̄wale

Wanani lifhambanyi (athonimi) la ipfi lin̄we na lin̄we lo swifhadzwaho ni li n̄wale tshikhalani.

kule

sekena

renga

tshedza

ṭavhanya

Ni kha dielelwa uri pfanywa ndi mini? Ndi ipfi line la amba zwi no fana na zwa lin̄we. Lifhambanyi ndi ipfi line la amba zwi no fhambana na zwa lin̄we ipfi.

Tshikolo tshi tsini.

kule

Vha rengisa malegere.

Bada yo atama.

Ndi a lenga u swika tshikoloni.

Doroboni hu na swiswi vhusiku.

Kha ri vhale

Ha:

Sedzani@school.com

I bva kha:

vhonani@library.com

1 Khubvumedzi 2015

14h45

Khonani yanga Sedzani

Yoo, ri kha ḡi tou bva u ṭanganedza imeiji yaṅu. Roṭhe ri khou shumisa khomphyutha ya ḡaiburari.

Na riṅe ro ni ṭuvha, ṭhama. Ni khou dzhena tshikoloni tshihulwane vhukuma. Zwino ni khou guda u bambela. Ri tou ni tama. Ri tou tama arali ri tshi nga ḡa ra ni dalela khathihi na u vhona tshikolo tshaṅu.

ṭhamusi ri ḡo ni vhona khirisimusi i sa athu swika.

Zwavhuḡi

Vhonani, Ann, Lufuno na Ntakadzeni

Rumelani

Kha ri ṅwale

Ndi nnyi o fhindulaho?

Vho fhindula nga ḡuvha liḡhio?

Vho fhindula nga tshifhingade?

Avha vhana vho vha vhe ngafhi?

Kha ri n̄wale

Shumisani maipfi a nyito kha u fhedzisa mafhungo aya.
Ni kone u bula uri fhungo li kha tshifhinga tsha zwino naa kana tsho fhiraho.

u pfulutshela o pfulutshela	Sedzani u pfulutshela doroboni. Mahola Sedzani _____ doroboni.	tsha zwino
vha toda vho toda	Khotsi awe _____ mushumo. Khotsi awe _____ mushumo.	
o ya u ya	U ya tshikoloni nga milenzhe. Mulovha Sedzani _____ tshikoloni nga milenzhe.	
o tevhelela u tevhelela	Shumani u tevhelela bugu. Mulovha Shumani _____ tevhelela bugu.	

Kha ri d̄iphine

Dzhenisani maḍadzisi kha giridi ya maipfi. Vhalani maḍedere a re kha ipfi linwe na linwe uri a ni thuse kha u wana tshikhala tsho teaho tsha maḍedere.

- nt̄ha
- kule
- tsini
- bolani
- tsimuni
- tivhani

Kha ri vhale

Kha ri humele kha mepe. Lavhelesani mepe.

	A	B	C	D
6	<p>poswoni</p> <p>Mandela Road</p>	<p>Tshiozwi Avenue</p> <p>Denga Avenue</p>	<p>vhukavhamabufho</p> <p>Mutshedzi Avenue</p>	<p>Muunga Street</p>
5	<p>tshititshi tsha tshidimela</p> <p>Marude Road</p>	<p>vhupakagoloi</p>		<p>tshititshi tsha mapholisa</p>
4	<p>Tshiredzi Street</p>	<p>kereke</p>	<p>phakha</p>	<p>khireshe</p>
3	<p>suphamakete</p> <p>Vhakoma Road</p>		<p>tshikolo</p>	
2	<p>Nzenene Street</p>	<p>sibadela</p>		<p>garatshini</p>
1	<p>makete</p>		<p>khefi ya Inthanete</p>	<p>limaga</p>

Kha ri n̄wale

Lavhelesani mepe ni kone u dzhenisa phindulo dza mbudziso idzi.

Maipfimaqivhiwa

luma
lima
lema
londa

Tshikolo tshi kha tshitarata tshifhio?	
Suphamakete i khoneni ifhio?	
Gethe la sibadela li tshitaratani tshifhio?	
Ndi ngafhi hune vhana vha nga tamba vho tsireledzea?	
Ndi ngafhi hune ha vha na phosho?	
Ndi ngafhi hune ha tambwa hu si na tsireledzo?	

Kha ri n̄wale

N̄walani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya poswoni.

N̄walani kutshimbilele kwa u bva sibadela u tshi ya tshikoloni.

N̄walani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya garatshini.

Kha ri diphine

Tswayo idzi dzi amba mini?

Kha ri riwale

Nwalani direse
kha fulobo i no
khou rumelwa inwi.

Kha ri riwale

Talani mutalo u tshi bva kha tshibogisi tsha lutombo u tshi ya kha tsha pinki u itela u tshaphudza fhungo linwe na linwe. Talelani litanganyi fhungoni linwe na linwe.

Nahone, zwino na ngauri ndi matanganyi. Ri a shumisa kha u tanganya mafhungo.

O pfuka bada ngauri		nda ya laiburari.
O bvisa bugu yawe ya risipi ngauri		nda ya nda sedza kha nothisibodo.
Ndo vha ndi tshi khou ya u tamba bola, zwino		robotho dzo vha dzi dala.
Ndo vha ndi sa divhi uri ri tamba netibolo nga maduvha afhio, zwino		ndo tuwa na khokho dzanga tshikoloni.
Ndo edela u lenga nahone		o vha a tshi todou baka khekhe.
Ndo vha ndi si na tsha u vhala, zwino		ro vha ri tshi khou tamba metshe.
Ro ya mudavhini wa mitambo ngauri		nda balelwa u buba nga matsheloni.
Vho ri a ye kiliniki ngauri		o vha a tshi khou lwala.

Duvha:

Kha ri riwale

Talelani madzina ane a tea u thoma nga malederedanzi.

<u>vhonani</u>	maanda	tshimedzi	lusikisiki	durban	dan
musumbuluwo	tshidulo	khekhe	bugu	polokwane	dzuvha
pene	lufuno	baisigira	tshikolo	johannesburg	tshigero

Kha ri diphine

Rumelani Vhonani na Lufuno thambo ya u vha ramba khontsatini ya tshikolo. Dzhenisani mafhungomatsivhudzi ngomu garaṭani ya thambo ni ole na u leibula ndila yavho u bva tshititshini kana vhuimabisi i swika tshikoloni.

Khonani dzanga Vhonani na Lufuno

Mbekanyamushumo ya khontsati

Ni khou rambiwa khontsatini ya tshikolo tshashu.

Duvha:

Tshikolo:

Olani kutshimbilele u bva tshititshini u ya tshikoloni. Dzhenisani lebulu dzi no sumbedza madzina a zwiṭaraṭa na madzina a fhethu hune vha do hu fhira khaho.

Kha ri ite nyito

Olani mepe waṅu inwi mune.

Gerani zwifanyiso zwa fhetu ho fhambanaho kha bammbiri la u shumela la 95 (kha siaṅari la 63) ni zwi nambatedze kha giridi iyi. Ni nga dikhethele hune na nga nambatedza hone afho fhetu nga huthihi nga huthihi. Ni nga nanga nthihi ya nḁu ya vha yaṅu na dikhethele hune na tama u i nambatedza hone. Ni i ṱoda tsini na tshikolo?

	A	B	C	D
6				
5				
4				
3				
2				
1				

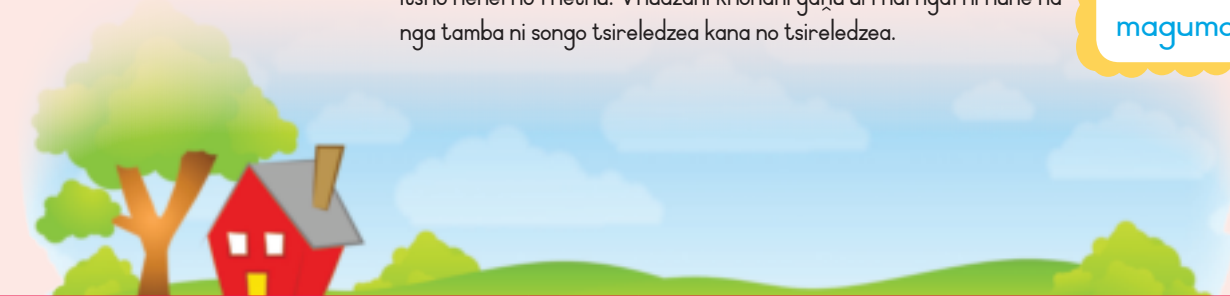

Kha ri riwale

Sumbedzani khonani yaṅu mepe waṅu. Sumbani he na nambatedza masia o fhambananaho. Ni kone u dzhenisa nomboro na leḡere ni tshi sumbedza uri sia liṅwe na liṅwe no li vhea ngafhi. Afho zwikhalani, bulani uri ndi ngani no khetha u vhea tshifanyiso itshe heneḡho fhetu. Vhudzani khonani yaṅu uri ndi ngafhi hune na nga tamba ni songo tsireledzea kana no tsireledzea.

Maipfimaḡivhiwa

vhukati
zwenezwo
mathomoni
magumoni

Zwino bulani uri fhetu afha hu tshibulokoni tshifhio.	Bulani uri ndi nga mini masia aya no a vhea afho. Ngauri ...
Kiliniki i nga ngafhi?	
Laiburari i nga ngafhi?	
Sibadela (vhuongelo) tshi nga ngafhi?	
Tshikolo tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?	
Fulethe dzi nga ngafhi?	
Phaka i nga ngafhi?	
Ndu ya hanu i nga ngafhi?	
Bambelo li nga ngafhi?	
Suphamakete i nga ngafhi?	
Kereke i nga ngafhi?	

Kha ri ite nyito

Vhudzisanani nga tshanu ngila ya u ya fhethu ho fhambananaho kha mepe. Shumisani maipfi a tevhelaho.

khonelani kha tshauḽa

khonelani kha tshauḽa

iyani phanda nga ndila

Ni do vhona ___ kha tshauḽa

khoneni ni khonele kha

ni fhire phakha ...

Divhamaipfi

Paḽukanyani maipfi a tevhelaho u itela u sumbedza mibvumo yo fhambananaho. Ni kone u nombora aya maipfi tshibogisini tshinwe na tshinwe a tshi tevhhekana nga alifabethe.

1	si/ba/de/la	mapholisa	suphamakete	mudavhini
3	bambelo	laiburari	resiturente	makete
2	tshiporo	kereke	garatshi	thekhisi

Kha ri vhale

Vhalani khungedzelo i re kha siatari la seli, ni kone u amba na khonani yanu nga zwine khungedzelo ya ni fulufhedzisa zwone. Ni kone u dzhenisa ee kana hai siani la mbudziso idzi.

Vhalani mbudziso dzi tevhelaho ni riwale ee kana hai. (✓)	ee	hai
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ita uri ni gidime nga luvhilo?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ni thusa uri ni vhe ngwenḽa?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ita uri ni pfe ni na maanda?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tsho tshipa?		
Ni vhona u nga iyi khungedzelo i amba zwone nahone a i fhuri?		
Hu na inwe khungedzelo ine na i divha ine ya fhura vhatu?		

**Tshikhipha tshine nwana muñwe na
muñwe o thanyaho a tea
u vha natsho!**

Vhana, arali ni tshi tḱodou vha Shapu ni tea
u renga tshikhipha tsha **Supha Shapu**.

Tshi ḱo ita uri ni kone u gidima nga luvhilo
nahone ni ḱo vha ngweḱa ya vhugweḱa.

Ni ḱo pfa ni na maanda musu no ambara
tshikhipha tsha **Supha Shapu**.

Ni ḱo rambiwa phathini dza muñwe na muñwe.

Rengani tshithihi ḱamusu. Mitengo ya
fhasisa fhana ḱoroboni.

Ndi R150 fhedzi! Seiḱi ndi ya vhege nthihi fhedzi.

**Kha ri
ḱiphine**

ḱiiteleni khungedzelo yaḱu inwi muḱe. Olani tshifanyiso ni nḱwale
mafhungo a si manzhi a no ḱo ita uri vhatu vha reḱe itsho tshithu.

Ri khou vhona khombo

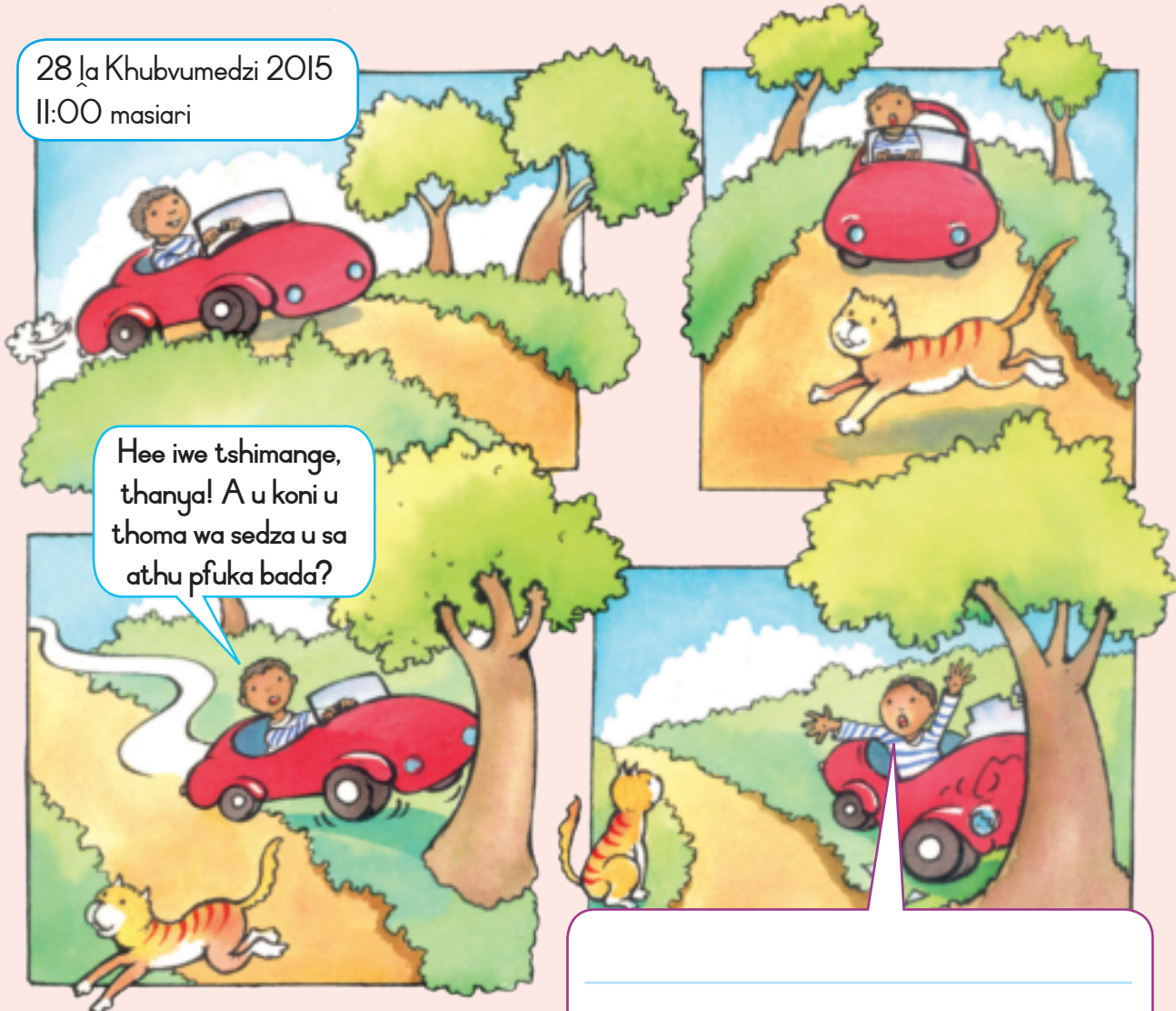
Themo ya 3 – Vhege dza 7–8

Kha ri vhale

Vhalani tshitoro ni dzhenise kha bulo la maambiwa zwine na vhona u nga zwo ambiwa nga qiraiva.

28 la Khubvumedzi 2015
11:00 masiari

Hee iwe tshimange, thanya! A u koni u thoma wa sedza u sa athu pfuka bada?

Blank space for writing a response.

Kha ri nwale

Ni vhona u nga uyu munna a nga kha di kona u reila golo yawe nga murahu ha khombo? Zwino riwalani mafhungo mararu nga zwine na vhona u nga zwo tevhela tshitorini itshi.

Four horizontal lines for writing a response.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ṛwala mafhungo kha bugu yaṅu ya ṅdowedzo.

Maipfimaḍivhiwa

guma
gama
gogo
gaku

fhufha

fhala

phungo

phore

khokho

shango

shavha

khani

shaka	fhasi	khakha	phanga

Kha ri ṛwale

Vhalani fhungo ḷiṛwe na ḷiṛwe, ni tingedzele ḷisala ḷine na nga ḷi shumisa vhudzuloni ha maipfi o talewaho nga fhasi.

Munna o thula muri nga golo.	inwi	ene	riṅe	vhone	tshone
Tshimange tsho pfuka bada.	inwi	ene	riṅe	vhone	tshone
Sedzani na Shumani khombo iyi vho i vhona.	inwi	ene	riṅe	vhone	tshone
Shumani a tea u ṛwalela mapholisa muvhigo.	inwi	ene	riṅe	vhone	tshone
Nṅe na Shumani ra isa tshimange hayani.	inwi	ene	riṅe	vhone	tshone

Kha ri ṛwale

Talani mutalo ni tshi livhanya masala a re kha kholomo ya u thoma na masala o teaho a re kha kholomo ya vvhuhili.

ya ene
tsha ene
tsha tshone
zwa riṅe
kwa nṅe
vha inwi
ḷa vhone

kwanga
vhaṅu
yawe
tshawe
zwashu
ḷavho
tshatsho

Ho bvelela mini?

Themo ya 3 – Vhege dza 7-8

Kha ri ite nyjito

Nomborani zwifanyiso ni tshi sumbedza thevhekano yone ni kone u tšalutshedza khonani yaṅu uri ho bvelela mini zwi tshi tevhekana nga ngona.

Kha ri diphine

Wanani phambano.

Duvha:

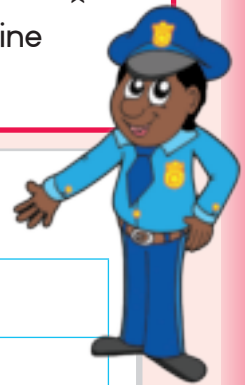

Kha ni n̄wale

Ni tea u ḡadza fomo ya u itea ha khombo.

Dielekanyeni no vha ni n̄dilani ya u bva tshikoloni ni tshi ya hayani. Na vhona khombo n̄dilani. No vhona golo i tshi bva n̄dilani i tshi khou tinya tshimange. Golo ya ya ya thula muri, fhedzi mureili a si huvhale na tshimange na tshone tshi si huvhale.

Ho vha inwi ni noṱhe we na vhona khombo iyi, zwino no humbelwa uri ni n̄wale tshitoro tsha zwe zwa bvelela. Musi ni sa athu ḡadza fomo, vhudzani khonani yaṅu zwine na ḡo amba.

Fomo ya Khombo

Dzina laṅu	
Duvha ya khombo	
Tshifhinga tsha khombo	
Ho bvela mini:	
Ho thoma	
Ha ḡa	
Nga murahu	
Ha fhedzisela	
Tsaino:	

Kha ri ambe

Vhalani mbekanyamushumo nga vhuronwane ni vhudze khonani yaṅu uri khontsati i ḡo vha i ya mini. Bulani uri ndi tshitenwa tshifho tshine tsha ḡo ni takadzesa.

Mbekanyamushumo ya Tshikolo tsha Phuraimari ya TSHITENZHE

Duvha: 3 Khubvumedzi 2015

Tshifhinga: 2:00 u swika 5:30

Tshifhinga	Gireidi	Aitheme (Tshitenwa)
13:00		U vula mushumo nga Tshohoyatshikolo Vho Dama
13:10	Gireidi ya 1	Luimbo lwa Winnie wa Tshivhingwi
13:20	Gireidi ya 2	Luimbo: Rine a ri ofhi phele khulukhulu mmbi
13:40	Gireidi ya 3	Maluṅa na muṅawa Vhatambidendele: Sedzani u tamba sa Maluṅa . Shumani ndi mme a Sedzani
14:00 to 14:30		Bureiki Vhana vha tshikolo vha ḡo newa dzhusi na mathuthuba. Vhabebi vha nga renga tie na kofi.
14:30		Pfufho dza Gireidi 1, 2 na 3
15:00	Gireidi ya 4	Khwairi ya vhana i imba Luimbo lwa Lushaka
15:15		Tshipitshi tsha u vala mushumo: Minisiṅa wa Pfunzo ya Muteo

Kha ri ṅwale

Lavhelesani mbekanyamushumo.

Khontsati i thoma nga tshifhingade?

Ndi nnyi a no ḡo vula mushumo?

Kilasi ya Gireidi 1 i ḡo ita mini?

Hu do bvelela mini nga 13:20?	
Vhatambi vha no do tamba nga 13:40 ndi vhonnyi?	
Kilasi ya Gireidi 4 i do ita mini?	
Hu do bvelela mini nga bureiki?	
Ndi nnyi a no do ita tshipitshi tsha u vala mushumo khontsatini?	
Ni tshi do takadzwa nga tshitenwa tshifho?	
Arali na nga swika nga 14:30 ni nga tahela mini na mini?	1
	2
	3
	4

Kha ri diphine

Olani phositora ya u kungedzela khontsati. Nani mafhungomatsivhudzi othe o teaho.

Kha ri vhale

Denzhe la Vhana

Khontsati khulu tshikoloni tsha Tshitenzhe

Muvhigi: Shandu Maile 4 Khubvumedzi 2015

Vhana vha Tshikolo tsha Tshitenzhe vho bveledza khontsati yavhudi nga maanda mulovha. Vho mvumvusa vhataleli nga matambwa a no bva kha Winnie wa Tshivhingwi na Zwiguluzwana Zwiraru. Vhatambidendele ho vha hu Sedzani Dau na Shumani Simba vhe vha tamba kha Maluṭa na Muṅawa. Sedzani o vha e Maluṭa, ngeno Shumani e mme awe.

Tshohoyatshikolo vho vha vho takala nga maanda nga uri Ministṛa wa Pfunzo ya Muteo vho vha vhe hone na vhone. Ministṛa vho ri: "Ndi pfa ndi tshi dikukumusa vhukuma nga hetshi tshikolo. Vhana vha fhano vha khou shuma

zwavhudi nga maanda nahone ndi a kona u zwi vhona uri vhadededzi na vhabebi vha khou ita mushumo wavhudi." Tshikolo tsho nekedza pfufho vhagudi vhane vha dzulela u ita tshunwahaya dzavho. Vhagudi vhenevha vho shuma zwavhudi na kha milingo ya ANA nwedzi wo fhelaho. Vhengele la Bono lo vha lone le la lambedza nga pfufho dza bugu.

Kha ri nṱwale

Ni vhona u nga muṅwali wa atikili iyi u vhona Tshikolo tsha Tshitenzhe tshi tshi khou ita mushumo wavhudi? Ni zwi divha ngani?

Vhana vho wana pfufho nge vha ita mini?

Duvha:

Tshikolo tsho wana ngafhi ndambedzo?

Nwalululani fhungo line la ri vhudza uri Minist'a vho takadzwa nga zwe tshikolo tsha ita.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi mațanu kha u riwala mafhungo kha bugu yanu ya ngowedzo.

khontsi

mulambwana

mvula

mbwanana

zwikontsi

mvalo

pfuko

pfano

Maipfimaivhiwa

da
dela
dinga
danzhe

khontsati

mvumvusa

matambwa

pfufho

Dzhenisani madzina na mațaluli ao ane a khou țahela. Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

Kha ri riwale

Madzina

goloji

zwifhațo

miri

tshikolo

vhathu

Mațaluli

zwihulwane

luvhilo

phosho

vhanzhi

milapfu

zwo vha zwi

dzo vha dzi na

vho vha vhe

tsho vha tshi na

yo vha i

Kha ri vhale

Dan u dzulela u lenga nahone u dzulela u hangwa zwithu.

Mahola o hangwa duvha lawe la mabebo. Nwedzi wo fhiraho o hangwa bege yawe ya tshikolo bisini.

Vhege yo fhiraho o namela ndou sekhasini.

Mulovha o siwa nga tshidimela a tshi ya khontsatini.

Namusi o ya tshikoloni o ambara khosishumu ya u bambela.

Ndi muñwevho ngoho.

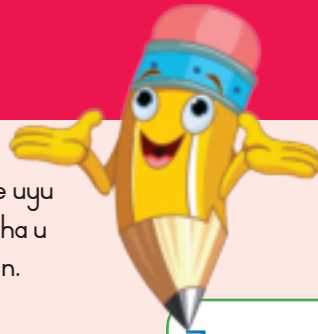

Duvha:

Kha ri n'wale

Shumisani mepe uyu
wa mihumbulo kha u
t'alutshedza Dan.

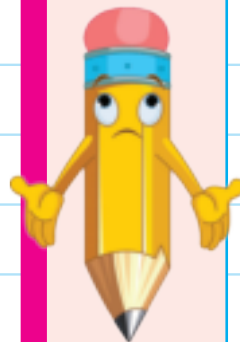
U vhonele nga ndilade

Zwiwe zwa zwithu zwi seisaho
zwiwe a ita

Khonani dzawe

Zwiwe Dan a tea u ita uri a
elewe zwithu

Mudededzi: Tsaino

Duvha:

61

Zwifanyiso zwa zwigeriwa

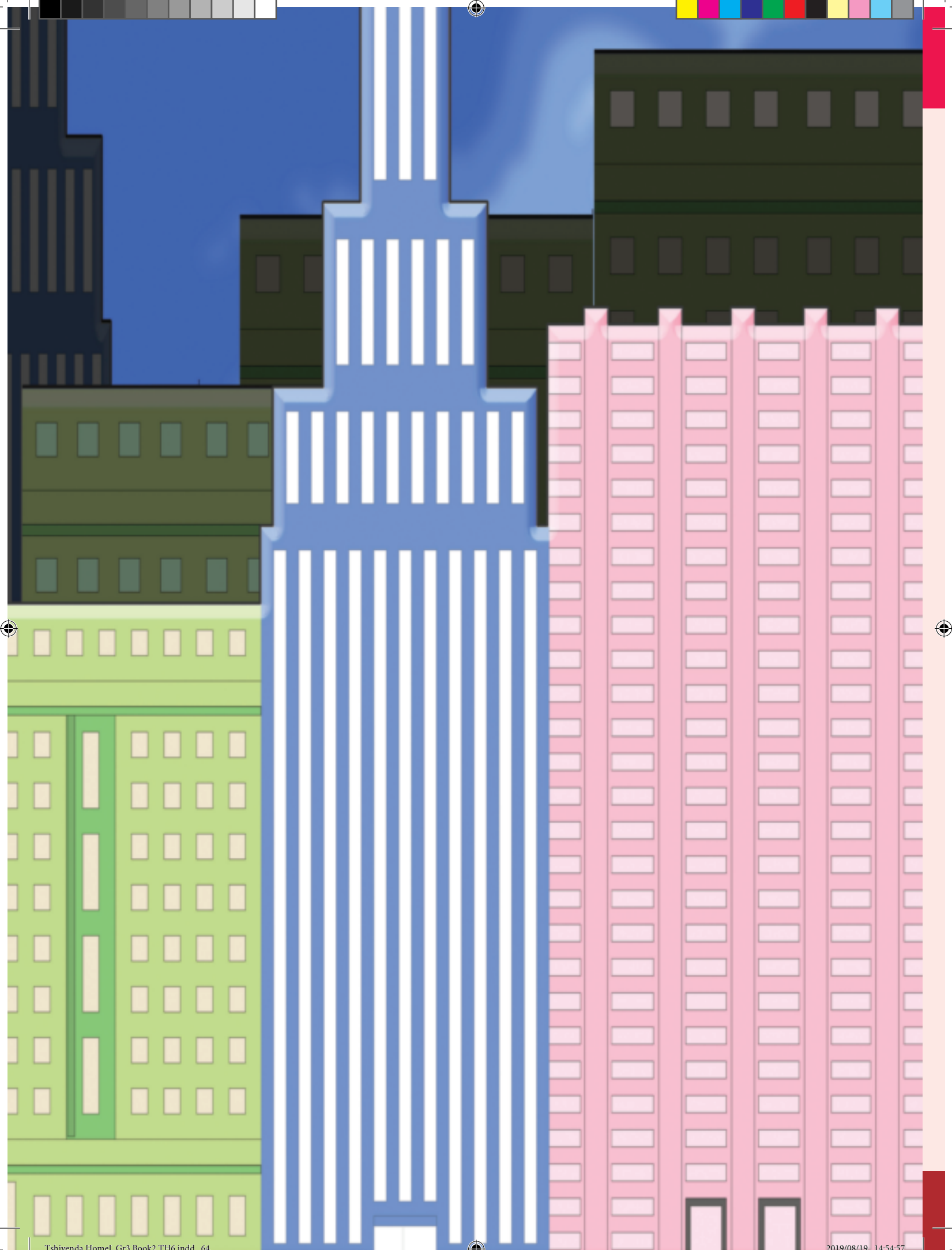
Kha ri ite nyito

Gerani zwifanyiso izwi ni zwi shumise kha u ita mepe waṅu kha siaṅari la 48.

Themo ya 3 – Vhege dza 9–10

Kha ri ambe

Ambani na khonani yan̄u nga tsh̄tori tshine na ḡo n̄wala.
Ni kone u dzhenisa mihumbulo yan̄u kha siat̄ari il̄i.

Pulane ya tsh̄tori tshanga

Vhaenewa na fhethuvhupo

Ndi vhonnyi vha re tsh̄torini tshan̄u?

Tsh̄tori tshi bvelela ngafhi?

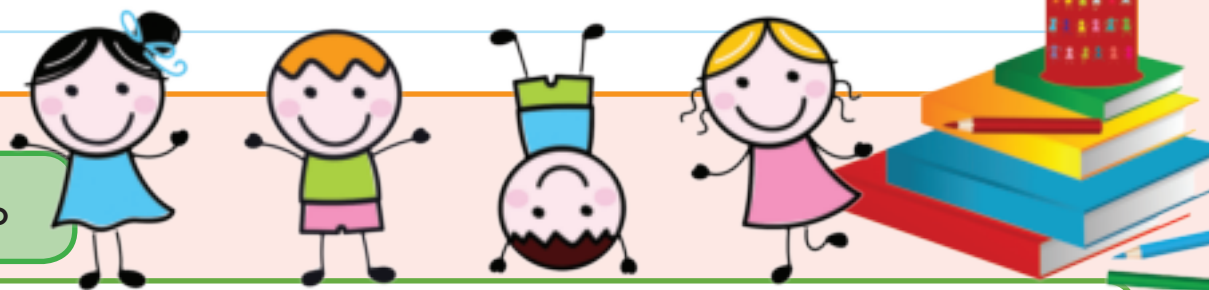
Tsh̄tori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tsh̄tori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshiṭori?

Magumo

Tshiṭori tshi fhela nga ndilade?

Kha ri
diphine

Itani bugu yaṅu inwi muṅe. Gerani siaṭari li tevhelaho kha hei bugu.
Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siaṭari kha mitalo.
Nwalani dzina la bugu kha khavara. Nwalani dzina laṅu nga fhasi ha dzina la
bugu, ngauri ndi inwi muṅwali wa tshiṭori. Olani tshifanyiso kha khavara.
Zwino nwalani tshiṭori tshaṅu buguni.

KHAVARA YA MURAHU

MUÑWALI INDI NNYI?

Ñwalani dzina laṅu.

Miñwaha yaṅu.

Hune na dzula hone.

8

Liqa la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no soṣepulana bugu yaṅu

Liqa la 2: petani kha mutalo wa zwithoma

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Ñwalani dzina la bugu hafha.

Ñwalani dzina laṅu (ndi inwi muñwali).

1

Liqa la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

Blank writing lines for exercise 5.

Itsani tshitori tshañu phañda hafha.

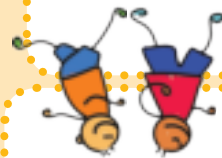

Olani tshifanyiso hafha.

7

Blank writing lines for exercise 7.

Nwalani mutumbu wa tshitori tshañu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Large dotted rectangular box for handwriting practice.

Thomani u riwala tshiṭori tshanu hafha.

Four horizontal blue lines for handwriting practice, with a dotted line on the left side.

2

Olani tshifanyiso hafha.

Large dotted rectangular box for handwriting practice.

Fhedzisani tshiṭori tshanu.

Four horizontal blue lines for handwriting practice, with a dotted line on the left side.

7

3

Four horizontal blue lines for handwriting practice, with a dotted line on the left side.

Isani tshiṭori tshanu phanḁa hafha.

Large dotted rectangular box for handwriting practice.

Olani tshifanyiso hafha.

9

Four horizontal blue lines for handwriting practice, with a dotted line on the left side.

Nwalani uri hu bvelela mini magumoni a tshiṭori tshanu.

Large dotted rectangular box for handwriting practice.

Olani tshifanyiso hafha.

Z Thero ya 7: Vhathu na fhethu

Themo ya 4: Vhege dza 1 - 4

**W
i**

97 Vhana vhaswa tshikoloni tshashu 70

U vhala mañwalwa a no amba nga vhana vhaswa tshikoloni.

U fhedzisa thebuḽu yo ḡisendekaho kha mañwalwa.

U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha mañwalwa.

**r
e**

98 Fhethu ho fhambanaho Afrika Tshipembe 72

U gera na u nambatedza mavunḡu a ḡahe kha mepe.

U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga vunḡu ḽine a dzula khaḽo.

U topola mibvumo i no fhambanya maipfi.

U nanguludza maipfi hu tshi tevhedzwa thevhekano ya aḽifabethe.

U ñwalulula mafhungo a tshi shumisa ndongazwiga dzone.

**n
g
o
m
u**

99 Mutsho washu 74

U vhala muvhigo wa mutsho.

U shumisa mafhungomatsivhudzi a no bva kha khasho ya mutsho kha u fhedzisa tshati ya mutsho.

U shumisa maḡanganyi kha u ḡanganya mafhungo.

U shumisa thangi kha u fhedzisa maipfi.

100 Zwine ra ita 76

U ola zwifanyiso zwiḡa zwe zwe a ita mafheloni a vhege.

U ḡalutshedza nyolo.

U ñwala fhungo nga zwifanyiso a tshi topola ḽiiti.

U livhanya tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.

U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo.

U topola tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho na tshi ḡaho.

U itela khonani garaḡa ya vhukonani.

101 Vhana vha bvaho huñwe 78

U vhala mañwalwa a u ḡalutshedza a no amba nga vhana vhano bva mashangoni mañwe.

U dodombedza mafhungomatsivhudzi a no kwama avha vhana.

U vhumba maipfi nga mibvumo ya g, sw, ñw, ny na b.

U sika mbudziso.

102 Zwine zwa ri takadza 80

U ita ḡhoḡisiso a dodombedza mawanwa.

U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha mvelelo dza ḡhoḡisiso.

U paḡula maipfi a bva mibvumo.

U ñwala maipfi nga thevhekano ya aḽifabethe.

U topola zwifhinga zwo fhambanano zwi tshi sumbedzwa nga maiti.

U fhedzisa meizi.

103 Zwimangana zwivhili 82

U vhala tsirendo tsha zwimangana zwivhili.

U fhindula mbudziso ngedede dzi no kwama tshirendo.

U topola maipfi a re na raimi (pfanapehedzo) tshirendoni.

104 Zwe zwimange zwa amba 84

U renda na u ita ḽitambwa nga tshirendo.

U ñwalulula mafhungo sa maambiwa.

U tamba mutambo wa maipfi nga u shumisa maiti a re kha tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.

105 Luñwalo lu yaho ha khonani yanga 86

U vhala luñwalo lwa vhukonani.

U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga luñwalo.

U topola madzina na maḡaluli e a shumiswa kha luñwalo.

106 Uḡalutshedza zwithu 88

Vha shumisa maḡaluli kha u ḡiḡalutshedza.

U shumisa maḡaluli kha u ḡalutshedza zwifanyiso.

U shumisa maḡaluli kha u fhedzisa mafhungo.

U ñwala shumisa pharaḡhalutshedzi.

U vhambedza zwifanyiso a topola phambano dzi re hone.

107 ḽuvha ḽa ḽaiburari 90

U vhala mañwalwamatsivhudzi a no amba nga ḡḡou

U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga mañwalwa.

U shumisa masala kha u fhedzisa mafhungo.

108 U vhala bugu 92

U vhala khavara ya bugu na mutevhe wa zwi re ngomu.

U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha khavara na zwi re ngomu.

U ñwala mafhungo nga uri ndi ngani vha tshi tama u vhala bugu.

U shumisa mabulafhethu kha u fhedzisa mafhungo.

U vhala khakalulimi.

109 Lwendo lwashu lwa u ya vhugalaphukha ha ḡḡou 94

U vhala mañwala a no amba nga lwendo lwa u ya vhugalaphukha ha ḡḡou na u vhala phamfulethe i no amba nga ḡḡou.

U ñwala mafhungo maḡa vha tshi shumisa zwe vha guda nga ḡḡou.

U ḽeibuḽa tshifanyiso (nyolo) tsha ḡḡou.

110 U amba nga ḡḡou 96

U vhudzisa mbudziso dzi no kwama ḡḡou.

U topola maiti o teaho mafhungo.

U ñwalulula mafhungo sa maambiwa.

111 U amba nga ḡḡou (hu iswa phanda) 97

U shumisa thevhekano ya aḽifabethe kha u ḡuma zwithoma.

112 U ñwala tshiḡori tshaḡu 98

U pulanela u ñwala tshiḡori.

U ñwala mihumbulo ya tshiḡori kha fureme ya u ñwala zwiḡori.

U ita bugu ya tshiḡori a ñwala tshiḡori.

Kha ri vhale

Sedzani na Thandi vho vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela. Tshikolo tshavho tshi Johannesburg. Vhana vhothe tshikoloni itshi vha amba Luisimane musi vhe dzikilasini dzavho. Vhothe vha amba nyambo dzo fhambananaho, vhunga vha tshi bva kha masia o fhambananaho. Vhanwe vhavho vha bva mashangoni manwevho.

Kha ri divhane na vhanwe vha avha vhana.

Kapa Devhula

Ndi pfi Maxiriti. Ndi na miṅwaha ya sumbe. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya.

Devhula Vhukovhela

Ndi pfi Dipuo. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshitswana. Zwiṅwa zwine nda zwi funesa ndi maḽegere.

Gauteng

Limpopo

Ndi pfi Phaladi. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshibeli. Ndi pfana na u tamba na khonani dzanga.

Furesitata

Ndi pfi Makgomo. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshisuthu. Ndi pfana na u vhala.

Kapa Vhukovhela

Ndi pfi Yani. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u talela TV.

Kapa Vhubvaḽuvha

Ndi pfi Lulama. Ndi na miṅwaha ya ṽahe. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya zwanga.

KwaZulu-Natal

Ndi pfi Mandu. Ndi na miṅwaha ya malo. Ndi amba Tshizulu. Ndi pfana na u tamba netibolo.

Mpumalanga

Ndi pfi Siabelo. Ndi na miṅwaha ya ṽahe. Ndi amba Tshiswaṽi. Ndi muthu wa bola!

Kha ri n̄wale

Vhalani nga vhana vhaswa ni fhedzise thebulu. Dzhenisani madzina avho, miṅwaha, vundu line vha bva khalo, nyambo dzavho na zwine vha zwi takalelesa. Itani thiki ni tshi sumbedza uri ndi vhatukana kana vhasidzana naa.

Dzina	Miṅwaha			Luambo	Vundu	Takalela
Dipuo	8		✓	Tshitswana	Devhula Vhukovhela	Malegere

Kha ri n̄wale

Zwino fhindulani mbudziso hedzi.

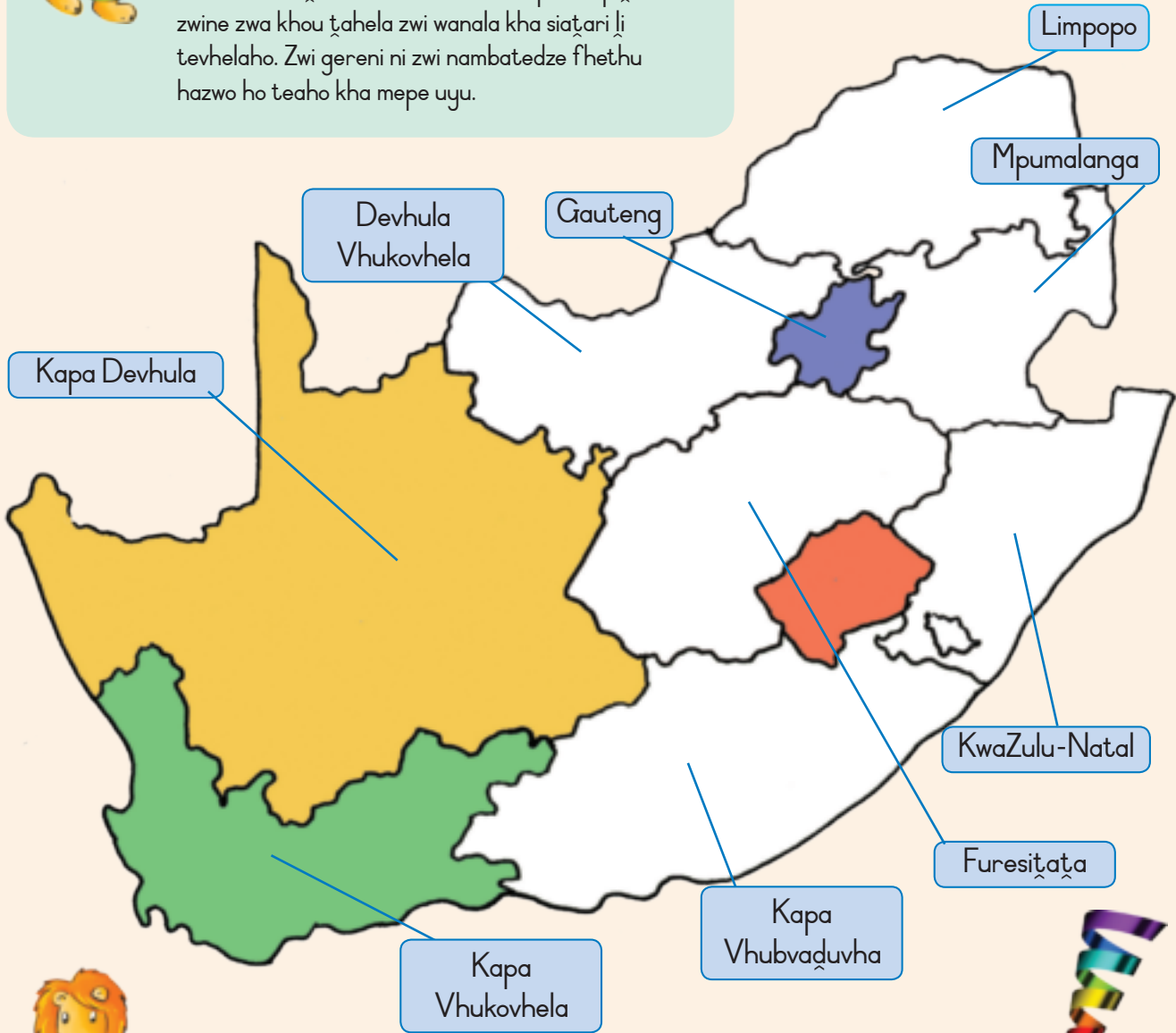

Avha vhana vha dzhena tshikoloni tshifhio?			
Ndi vhatukana na vhasidzana vhangana vhaswa vhe vha thoma tshikolo ṅamusi?	vhatukana vha _____ vhasidzana vha _____		
Ndi vha ngana vha avha vhana:	vha miṅwaha ya 7?	vha miṅwaha ya 8?	vha miṅwaha ya 9?
Shumani na Sedzani vha dzula vunduni lifhio? (Lavhelesani tshitori hafhu.)			
Vha amba luambo lufhio vhe kilasini?			

Kha ri ite nyito

Hu na mavundu a rathi a siho kha mepe. Zwipida zwine zwa khou tshela zwi wanala kha siatari li tevhelaho. Zwi gereni ni zwi nambatedze fhethu hazwo ho teaho kha mepe uyu.

Kha ri n'wale

Fhindulani mbudziso idzi.

Ni dzula kha vundu lifhio?	
Ni amba luambo lufhio hayani?	
Ni amba luambo lufhio tshikoloni?	
No no vhuya na dalela vundu linwe lifhio?	
Ndi zwifhio zwa tshipentshela zwi re vunduni la hanu?	

Divhamaipfi

Bulelani maipfi aya a re nga fhasi ni kone u tangedzela mibvumo i no a fhambanya. Tsumbo **nama na nama**. Ni kone u nombora maipfi a tshi tevhekana nga alifabethe.

Maipfimaqivhiwa
 dubo
 tshothe
 kakarika
 sema

2	ñwana
3	munwe
1	fhala

	vhunwa
	munwe
	fhalā

	nona
	tāta
	danda

	ñoña
	tata
	dānda

Kha ri ñwale

Ñwalululani fhungo liñwe na liñwe ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho ni kone u sumbedza uri ndi la lushakaḁe.

tshitatamennde

mbudziso

ndaela

garukela

dipuo u pfana na malegere

Tshitatamennde

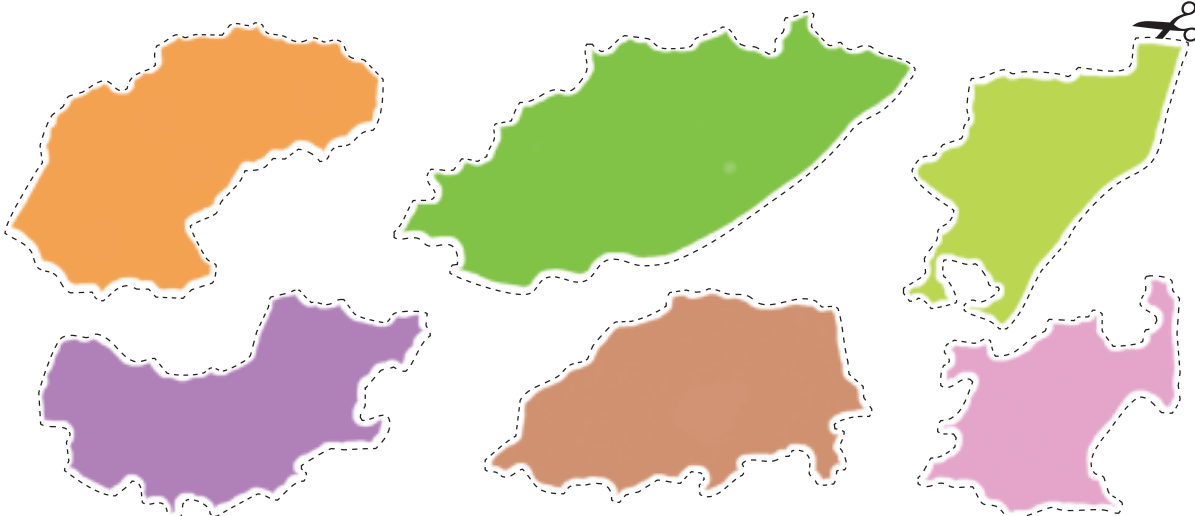

Dipuo u pfana na malegere.

ni kona u amba nyambo nngana

ñwalani nga vhudele buguni yaḁu

ee, i khou na nahone a tho ngo bva na tshisambureni

Kha ri vhale

Lo tsha. Mutsho wa namusi khoyu.

I do na **KwaZulu-Natal** na Kapa Vhubvaḍuvha.

Li do vuwa lo tsha hu tshi fhisisa Limpopo na Kapa devhula.

Hu do vha hu na makole Gauteng.

Hu do rothola Fureisiṭaṭa.

Hu do vha na mvula ya mithathabo Mpumalanga na Devhula Vhukovhela.

Hu do vha na maḍumbu Kapa Vhukovhela.

Kha ri ite nyito

Talelani dzina la vunḍu khatihi na lushaka lwa mutsho. Ni kone u gera tswayo dza mutsho dzi re fhasi ha siṭari ili ni zwi nambatedze kha tshati ya mutsho.

Gauteng	Kapa Vhukovhela	KwaZulu-Natal	Kapa Vhubvaḍuvha	Devhula Vhukovhela	Mpumalanga	Fureisiṭaṭa	Kapa Devhula	Limpopo

Maipfi ma divhiwa

buraweni
hwala
kunakisa
vala

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṭanu kha u ṅwala mafhungo aṅu inwi muṅe buguni yaṅu ya ṅdowedzo.

muthu	phandu	muvhuda	vhala	thomba
fhethu	phando	mavhala	vhila	thambo

Kha ri ṅwale

Ṭmani mafhungo aya. Liṅwe na liṅwe la maipfi aya li shume luthihi.

zwino

ngauri

ngeno

fhedzi

A vha nga yi tshikoloni ṅamusi.

Ndi Mugivhela.

Dipuo u na miṅwaha ya malo.

Malindi e na ya ṭahe.

Mvula i khou na.

Sedzani u ḡo shumisa tshisambureni.

Ndi tama u renga baisigira.

A thi na tshelede yo linganaho.

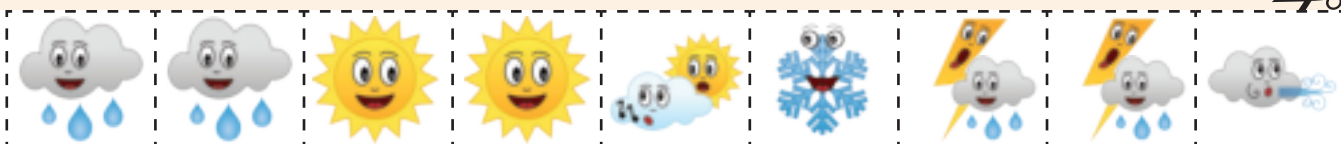
Thangi na mitshila
Arali ra thoma ipfi nga ku ri khou amba uri tshituku.
Kumange zwi amba tshimange tshituku.
Arali ra fhedza ipfi nga ulula zwi amba u itulula nyito.
Shulula zwi amba itulula nyito ya u shela.

Kha ri ṅwale

Dzhenisani phindulo dza mbalo idzo dza maipfi.

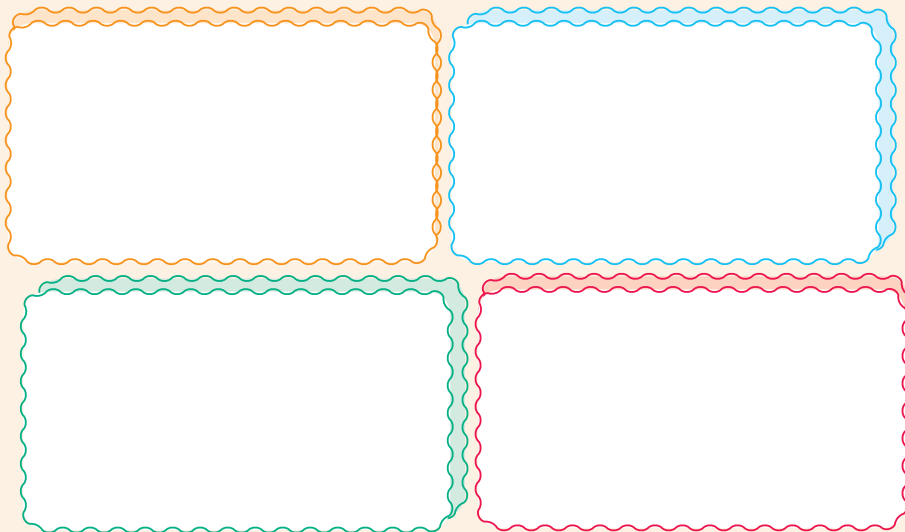
ku + mange =		wana + ulula =	
ku + shumo =		ṅwala + ulula =	
ku + bugu =		ita + ulula =	

Kha ri ite nyito

Olani zwifanyiso zwiṅa zwa zwe na ita mafheloni a vhege yo fhelaho. Ambani na khonani yaṅu nga zwe na ita.

Kha ri ṅwale

Zwino ṅwalani fhungo ḽithihi ḽa tshifanyiso tshinwe na tshinwe ni talele ḽiti.

Ndo tamba bola ya milenzhe.

Four horizontal lines for writing practice.

Mapfanisi a vhonefhungo a fhela nga -o kha tshifhinga tsho fhiraho.

Kha ri ṅwale

Livhanyani tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho tsha maiti aya.

ndi renga

ndo renga

ndi fhufha

vha a ḽa

ndi wana

ndo ḽa

ndi ita

ri nwa

ndo reila

ndi ḽa

ndo wana

ndo fara

ndi fara

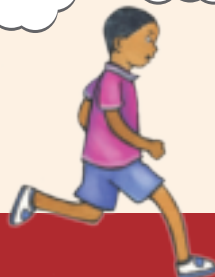
ndo fhufha

ro nwa

vho ḽa

ndi reila

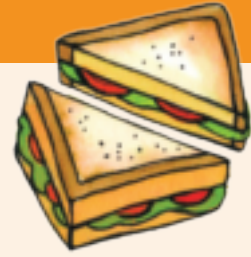
ndo ita

Kha ri n̄wale

Shumisani maiti a re kha thebūlu ni tshi fhedzisa mafhungo. Ni kone u amba uri fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshidaho.

Nangani ipfi li re lone.	Dzhenisani liiti lone (ipfi li sumbedzaho nyito) kha linwe na linwe la maipfi aya.	Ili fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshi daho?
do renga	Ndi do renga sangwetshi ya tshiswitulo.	tshi daho
ndo renga	Nwedzi wo fhelaho _____ yunifomo ntswa.	
ri ya	Rine _____ tshikoloni nga bisi ya tshikolo.	
vha reila	Khotsi anga _____ vha tshi ya mushumoni nga awara ya 7.	
ndi gweda	Nne _____ ngadeni yanga.	
ndo gweda	Mulovha _____ ngadeni yanga.	
ri imba	Rine _____ kilasini.	
yo imba	Mulovha khwairi _____	

Kha ri diphine

Itani garaṭa ya u fhululedza khonani ye ya shuma zwavhudi kha mutambo kana hobi. Ni ambe uri ndi mutambo kana hobi ifhio nga nnda ha garaṭa. Ni n̄wale mulaedza wa tshipentshela nga ngomu.

Blank lined writing area for student response.

Kha ri vhale

Tshikoloni tshashu, hu na vhana vhaṭanu vhane vha bva kha mañwe mashango.

Bheki u bva Zimbabwe.

Bheki u funa u tamba bola ya milenzhe. Ndi mulindavhuno.

Lee ndi Mutshaina.

U khou guda u vhala na u ñwala Tshiisimane. U na zwimangana zwivhili. Lṁwe ḍuvha o ḍa nazwo tshikoloni zwa dzumbama khabodoni.

Naresh u bva India.

U funesa u tamba mitambo ya khomphyutha. U na khonani nnzhi dzi no tamba nae mitambo ya khomphyutha. U ya sentharani ya khomphyutha ḍuvha na ḍuvha tshi tshi bva.

Peter u bva England.

U funa u tamba tshese.

Renate u bva Dzheremane.

U funa u tamba netibolo.

Kha ri n̄wale

Dadzani thebulu iyi nga mafhungo a no kwama n̄wana muñwe na muñwe a re tshiṭorini itshi.

Maipfimaḍivhiwa
zwiambaro
badzhi
tho ngo
songo

Dzina	Shango	Hobi
Renate	Dzheremane	Netibolo

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṭanu kha u n̄wala mafhungo aṅu inwi muñe buganu yaṅu ya n̄dowedzo.

gole	liswa	n̄wedzi	nyolo	bola
goko	vuswa	n̄wenda	nyalo	bala
goni	bviswa	n̄wali	nyambo	beba

Kha ri n̄wale

Divhani khonani yaṅu lwa khwiñe. N̄walani mbudziso dzine dza thoma nga liñwe na liñwe la aya maipfi. Ni kone u vhudzisa khonani yaṅu mbudziso. Ni n̄wale zwine a f̄hindula.

Mini

Ngafhi

Lini

Ngani

Kha ri ite nyito

Itani tshodiso ya u wana dzihobi dzine dza takadza khonani dzaṅu. Ni humbele khonani dzi ni vhudze uri dzi funesa dzifhio kha hobi idzi. Kha phindulo inwe na inwe, ni khalare tshidanga tshone kha thebulu. Ni thome fhasifhasi kha thebulu.

Mutambo	U vhala	Zwa vhuvhadi	khomphyutha	TV

Hobi i ine ya funeswa ndi ifhio?

Hobi ine ya si funeswe ndi ifhio?

Maipfi ma divhiwa
 danda
 devhu
 dina
 dugu

Divhamaipfi

Paḡulani maipfi aya ni sumbedze mibvumo yo fhambanaho. Maipfi kha tshibogisi tshinwe na tshinwe a sumbedze thevhekano ya alifabethe.

si/ba/de/la	3	Zimbabwe		murahu		murahu	
khomphiyutha	1	Dzheremane		phanda		livhana	
bola	2	Ingilandi		musi		tsini	

Tshifhinga tshi sumbedzwa nga lipfanisi na tsinde la liiti. Tshifhinga tsho fhiraho tshi vhonala nga ledere o kha lipfanisi; Tsumbo Mulovha ro shuma ngadeni.

Tangedzelani liiti lone.

Kha ri nwale

Mulovha u nwa/ **no nwa** dzhusi nga tshiswitulo.

Dan u **da**/o **da** u lenga khontsatini mulovha.

Mulovha Shumani u **xedza**/o **xedza** bugu yawe.

Muta wanga wothe u **farwa**/o **farwa** nga duda riwaha wo fhelaho.

Ro **baka**/ri **baka** khekhe ya duvha langa la mabebo maho la.

Ro **ya**/ri **ya** zuu mafheleloni a vhege yo fhelaho.

Ro **dzhia**/ri **dzhia** tshinepe tsha ndou mulovha.

Wanani ngila ya u ya kha hobi ine na i funesa.

Kha ri vhale

Vhuñwe vhusiku ha madumbu, zwimangana zwivhili zwa madumbu zwa thoma u semana, zwa mbo ñi lwa. Tshiñwe tsho vha tsho fara **mbevha**, tshiñwe tshi si na zwi tshi **vhavha**. Ndi zwone zwe zwa ita uri tsemano i vhiñhe vhukuma.

"Ndi ño dzhavhula heyo mbevha," hu amba **mukomana**, "Ni ño dzhavhula mbevha iyi? Na ita ngauralo i ño **ombana**!" "Ndi ri ndi ño dzhavhula heyo mbevha," **mukomana**. "Ni nga si dzhavhule mbevha yanga," hu amba murathu o **pina**.

Khathihi fhedzi mukegulu zwa mu **dina** e na luswielo **bvelele**. A mbo ñi swielela zwimangana zwivhili nñda, zwe swiswini **fhelele**. Fhasi ho vha hu na ñwando na **mahada**. Zwimangana zwivhili zwa tumba zwo **dada**.

Zwa mbo dodoma zwi tshi dzhena zwa **vhuvha**, zwo fhumula sa **mbevha**. Zwo ñukala nga **mahada**, zwi tshi khou tetemela na **mahada**. Zwo vhona uri ndi khwiñe uri vhusiku uho ha **madumbu**, u edela hu fhirisa u luñanywa nga **madumbu**.

Muñe watsho ha ñivhei, tsho pambiwa (nga 1880)

Kha ri riwale

Vhalelani tshitori ntsha na khonani yanu, ni kone u fhindula mbudziso.

Maipfima divhiwa

tavhanya
malo
zwothe
mato

Zwimangana zwo vha zwi tshi khou lwela mini?

Talutshedzani mutsho wa madekwana ayo?

Ndi ngani zwimange zwo humbula u litsha u lwa?

Divhamaipfi

Wanani maipfi a re na raimi (pfanapheledzo).

madumbu	mbevha	mukomana	bvelele
madumbu			

vhuvha	pina	mahada	mukomana

Elelwani

tshituku

tshitukusa

tshitukusesa

Zwe zwimange zwa amba

Themo ya 4 – Vhege dza 1-2

Kha ri ite nyito

Vhalani na u edzisela tshiṭori. Muthihi u tea u vha tshimangana tshihulwane ngeno muṅwe e tshimange tshiṭuku. Muthihi a tambe a tshi edzisela mukegulu a re na luswielo.

Kha ri ṅwale

ṅwalululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiwa.

Tshimangana tshihulwane:

Tshimangana tshihulwane tsho ri, "

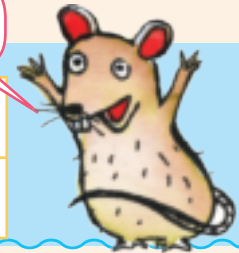
Kumangana kuṭuku.

Kumangana kuṭuku kwo ri, "

Mbevha:

Mbevhana ya luvheledza, "

Mukegulu:

Mukegulu a semana, "

Zwimangana zwivhili:

Zwimangana zwa huwelela, "

Muṭaṭisano wa maiiti

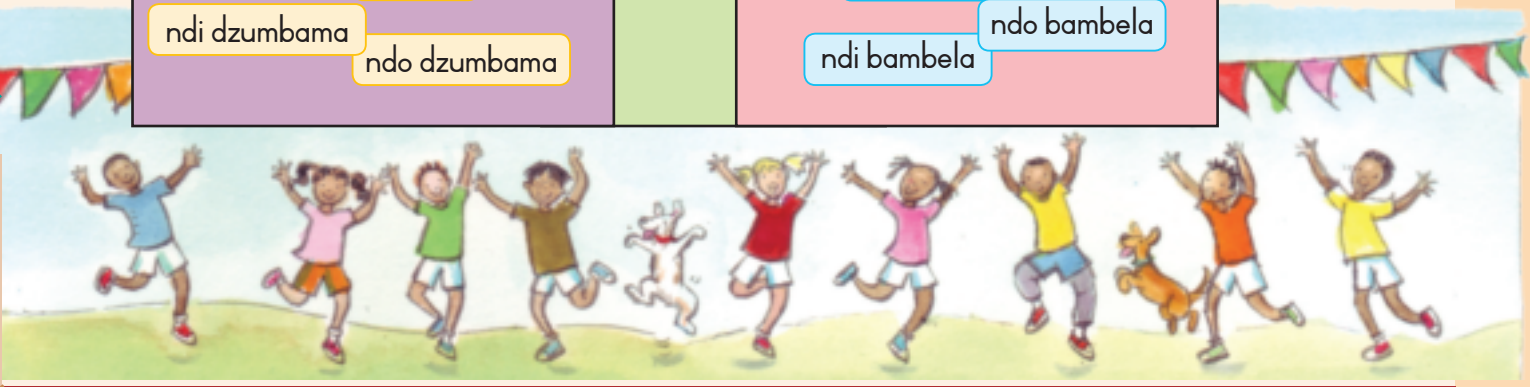
ndi bwa ndo bwa
 ndi ola ndo ola
 ndi reila ndo reila
 ndi la ndo la
 ndi wa ndo wa
 ndi fusha ndo fusha
 ndi pfa ndo pfa
 ndi wana ndo wana
 ndi fhufha ndo fhufha
 ndi wana ndo wana
 ndi nea ndo nea
 ndi tuwa ndo tuwa
 ndi tavha ndo tavha
 ndi nazwo ndo vha ndi nazwo
 ndi pfa ndo pfa
 ndi dzumbama ndo dzumbama

ndo nea
 ndi nea ndo tuwa
 ndi tuwa ndo vha ndi nazwo
 ndi nazwo ndo vhulunga
 ndi vhulunga ndo divha
 ndi divha ndo ita
 ndi ita ndo badela
 ndi badela ndo gidima
 ndi gidima ndo vhona
 ndi vhona ndo sumbedza
 ndi sumbedza ndo dzula
 ndi dzula ndo edela
 ndi edela ndo amba
 ndi amba ndo ima
 ndi ima ndo swiela
 ndi swiela ndo bambela
 ndi bambela

Kha ri diphine

Gidimani mbambe ya Divhaliiti. Vhalani liiti liiwe na liiwe li kha tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho kha zwidanga zwa taḡa. Khonani yaṅu u fanela u vhalala maipfi a re kha zwidanga zwa lutombo. Ni vhone uri hu ḡo kunda nnyi. Ni kone u vhudzisana tshifhinga tsho fhiraho tsha liiti liiwe na liiwe.

Kha ri vhale

123 Rose Street

New Town

1234

13 Tshimedzi 2015

Ha Mushe

Ndi minwedzi ya rathi u swika zwino ndi tshi khou dzula Afrika Tshipembe **la masana**. Ndi shango **lavhudi**. Duvha li vhone shela duvha liñwe na liñwe. Ndi dzula **tshitaratani** tshituku. Ndu ya hashu yo lavhelesa phakha **dala**. Ri na miri miraru ngadeni ya hashu khulwane. Hu na zwifhato zwilapfu zwinzhi doroboni ya hashu. Ndi na zimangana **zwivhili**. Zimangana **zwituku zwi sa pfi** zwi ntevhela huñwe na huñwe hune nda ya. Liñwe duvha zwo ntevhela tshikoloni zwa dzula khabodoni swiswini zwi tshi ongolela duvha lothe.

Ndi na khonani **nna** Afrika Tshipembe. Vhothe vha amba Tshiisimane. Ndi tama ni tshi nga nndalela shangoni heli **lavhudi**.

Khonani yanu,

Lee

Kha ri n̄wale

Fhindulani mbudziso idzi.

Maipfimaḍivhiwa

wa
ḍala
ṭavhanya
lifha

Lee u na tshifhinga tshingafhani a tshi dzula Afrika Tshipembe?

U bva ngafhi?

U na khonani nngana Afrika Tshipembe?

Ni vhona u nga u a takalela u dzula Afrika Tshipembe?
Ndi ngani ni tshi humbula ngauralo?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṭanu kha u n̄wala mafhungo aṅu inwi muṅe buguni yaṅu ya n̄dowedzo.

fula	fhanda	thotha	buba
vula	fhala	thengo	beba
kula	fhula	thatha	baba

Kha ri n̄wale

Dovhani ni lavhelese luḷa luṅwalo. Kha fhungo liṅwe na liṅwe hu na ipfi liṅe ḷa ri vhudza zwinzhi nga dzina. (Maipfi aya ndi maṭaluli.) Vhalani fhungo liṅwe na liṅwe nga vhuronwane ni talele madzina (maipfi a madzina). Ni kone u tangedzela liṭaluli liṅe ḷa khou ṭalutshedza dzina.

Tsumbo: Ndi dzula Afrika Tshipembe ḷa masana.

Musi no no ita izwi, n̄walani maṭaluli e na a tangedzela nga fhasi ha ṭhoho i re yone kha thebulu iyi.

Maipfi a tshivhalo	Maipfi a mivhala	Maipfi a mielo

U ɽalutshedza zwithu

Themo ya 4 – Vhege dza 3–4

Kha ri ite nyito

Ditɽalutshedzeni inwi muɽe. Swayani tshibogisi tsho teaho u itela u ɽalutshedza mavhudzi, maɽo na vhulapfu haɽu.

Mavhudzi	Buraweni	Maɽo	Matswu	Vhulapfu	Mupfufhi
	Matswu		Madala		Vhukati
	Matshena		Lutombo		Mulapfu
	Matswuku		Buraweni		Mulapfusa

Kha ri n̄wale

Dzhenisani maɽaluli ane a ɽalutshedza tshiɽwe na tshiɽwe tsha zwifanyiso izwi.

Nangani maɽaluli ane a ri vhudza zwinzhi nga madzina o swif hadzwaho. Ni kone u dzhenisa maɽaluli kha zwikhala zwo netshedzwaho.

muhulwane mulapfu	Munna muhulwane o thula muri _____.
mutuku thukhu	Mtukana _____ o pandamedza mmbwa _____.
difha ɽalifha	Musidzana wa u _____ o baka khekhe ya u _____.
mutuku vhulenda	Mudededzi wa _____ o thusa musidzana _____.

Kha ri n̄wale

Tangedzelani ipfi line la fhedzisa fhungo zwavhudi.

N̄ne	u	ndi	ri	khou d̄iphina nga tshikolo.
Inwi	u	ndi	ni	mugidimi wavhudi vhukuma.
Ene	u	ndi	ri	mubiki makone.
Ene	u	ndi	ri	mutambi wavhudi wa netibolo.
Tshone	u	tshi	ri	d̄uvha li fhisaho.
Rine	u	ndi	ri	khou ya vhengeleni.
Vhone	u	ndi	vho	lenga u ya tshikoloni.

N̄walani t̄halutshedzo ya murwe muthu ane na pfa a tshi ni takadza.
A nga vha muthu a divheaho, kana khonani, kana murago wa mut̄a.

Kha ri n̄wale

Kha ri d̄iphine

Topolani phambano. Tangedzelani phambano.

Kha ri vhale

Zwithu zwiraru zwine zwa takadza nga ndou

Zwothe zwi thoma nga **m**: **musingo**, **maṅanga** na **maṅo**.

MISINGO

Nḁou dzi shumisa misingo yadzo kha u vhidzelela. Dzi dovha hafhu dza i shumisa kha u panga zwiliwa kana maḁi milomoni yadzo. Dziṅwe nḁou dzo ṅalifha lune dza nga shumisa misingo yadzo kha u vula bommbi. Zwi dina uri a hu na muthu we a dzi vhudza uri dzi fanela u vala hafhu bommbi.

MAṅANGA

Nḁou i na maṅanga mavhili. Maṅanga o itwa nga aivori. A mela a tshi bva kha

marinini a nga ṅha ha nḁou. Maṅanga a aluwa lwa vhutshilo hothe ha nḁou. Nḁou i shumisa maṅanga ayo kha u bwa maḁi na zwiliwa. Vhathu vhanzhi vha vhulaha nḁou vha tshi itela u tswa maṅanga, o itwaho nga aivori.

MAṅO

Nḁou dzi dovha hafhu dza vha na maṅo maṅa a mabande, ane a pfi madzeu. Dzi a shumisa kha u shenga zwimela zwine dza zwi ḁa. Maṅo ayo a a kulea ha dovha ha mela maṅwe maswa. Hezwi zwi itea kha miṅwaha ya fumi miṅwe na miṅwe. Nḁou i shumisa musingo wayo kha u hoha maḁi na u bwa zwiliwa. Vhathu vhavhi vha vhulaha nḁou uri vha tswa maṅanga adzo, o itwaho nga aivori.

Divhamaipfi

Fhindulani mbudziso idzi.

Maipfima divhiwa

nea
tuwa
dala
aluwa

Ndou dzi takadza nga zwifhio zwiraru?

M _____ M _____ M _____

Dzi shumisa misingo yadzo kha u ita mini?

Dzi shumisa mananga adzo kha u ita mini?

Ni divha zwifhio nga mano adzo?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi mațanu kha u n̄wala mafhungo aṅu inwi muṅe buguni yaṅu ya ṅdowedzo.

fhula	swaswa	gole	wanga
fhuri	vhaswa	gope	lata
fhala	swenda	goko	hau

Kha ri n̄wale

Shumisani maipfi aya uri a ni thuse u fhedzisa mafhungo aya.

yaṅu

yawe

zwavho

tshanga

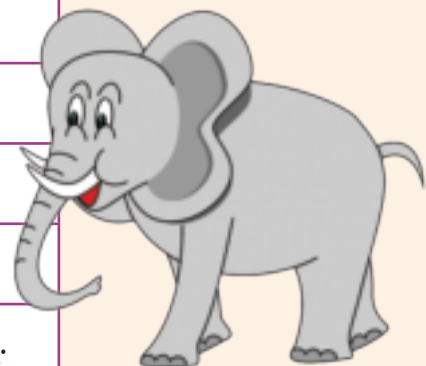
O ita tshuṅwahaya _____.

O tuwa na bugu _____ tshikoloni.

Vho la zwilalelo _____.

Ndo la tshiswițulo _____.

Ni fanela u ita tshuṅwahaya _____.

Kha ri vhale

Dzina la bugu (Manzhi nga ndou)

by Eli Smith

Mbekanyo ya zwi re ngomu

- 1 Ndou dzo tou itisa hani?4
- 2 Dzi la mini?.....10
- 3 Ndou dzi dāvhidzana hani?11
- 4 Miṭa ya ndou15

Kha ri ṅwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Dzina la bugu ndi lifhio?

Muṅwali wa bugu ndi nnyi?

Ndi khethekanyo ṅṅa dzifhio dze dza bulwa kha mbekanyo ya zwi re ngomu?
Khethekanyo iṅwe na iṅwe i amba nga mini?

1

2

3

4

Kha ri n̄wale

N̄walani mafhungo maṭanu ni tshi amba uri ni nga takalela u vhala bugu iyi naa. Bulani uri ngani.

Blank writing lines for the first exercise.

Kha ri n̄wale

Maipfi aya oṭhe ndi mabulafhethu. A ri vhudza nga fhethu. A dzheniseni fhethu ho teaho kha mafhungo aya.

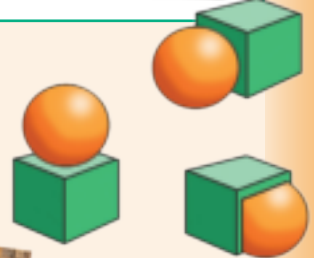
n̄tha

kha

tsini

fhasi

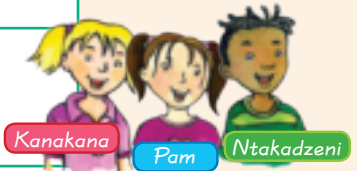
vhukati

Zwimangana zwo dzumbama _____ ha khabodo.

Tshibwanana tsho dzula _____ ha ṭafula.

Mashudu o dzula _____ ha Kanakana na Ntakadzeni.

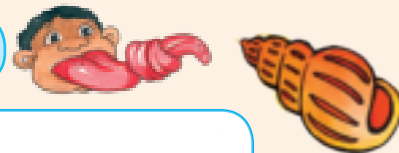
N̄dou yo tshimbila _____ tshikwara.

Ro reila _____ ha buroho musi ri tshi ya phakhani.

Ri dzula _____ na tshikolo.

Khakalulimi: Vhalani mafhungo aya nga u ṭavhanya.

Mbudzi dza Fefe dzo fa dzi Fondwe ha Fani wa fagi ḽi fanaho na funguvhu.

Kha ri vhale

Bisi yashu yo ima vhugalaphukha ha ndou. Vhana vha Gireidi ya 3 vho ya u vhona ndou. Ndou dza Afrika ndi dzone phukha dza shangoni khulwanesa jifhasini. Ndou dzi na maluvhi mahulwanesa kha phukha dzothe, zwenezwo ndi phukha dzo talifhaho vhukuma. Ro vhala phamfulethe iyi.

Dzi aluwa dza swika kha miwaha mingana?

Vhulapfu hadzo?

Ndi phukha dzine dza tshila sa muta?

Dzi nga tshila u swika kha miwaha ya fusembe.

Ndou dza Afrika dzi nga lapfa u swika kha mithara na.

Ee. Mutu ndi tshithu tshihulwane khadzo.

Dzi a londa vhana vhadzo.

Dzi a lela na ndou dza tsiwana dzi si na ane a khou dzi londa.

Kha ri n̄wale

N̄walani mafhungo maṅa nga zwe na guda nga n̄ḡou.

Maipfimaḡivhiwa

takala
konda
thoho
thetshelesa

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfimaḡanu kha u n̄wala mafhungo aṅu inwi muṅe buguni yaṅu ya n̄ḡowedzo.

le <u>l</u> a	lan <u>g</u> a	lor <u>l</u> a	lil <u>l</u> a
<u>l</u> ela	<u>l</u> anga	<u>l</u> ora	<u>l</u> ila
ila	i <u>l</u> a	al <u>l</u> a	al <u>l</u> a

Kha ri ite nyito

Lebelani nyolo iyi ya n̄ḡou.

mulomo

mutshila

maṅo

musingo

n̄devhe

mato

mulenzhe

Labels pointing to the elephant: mulomo (ear), mutshila (tail), maṅo (leg), musingo (ear), n̄devhe (tusk), mato (eye), mulenzhe (leg).

Kha ri ite nyito

Inthaviwani khonani yaṅu nga mafhungo a ndou.
Vhudzisanani mbudziso dzi elanaho na zwe na vhala nga ndou.

Tangedzelani ipfi lo teaho kha liṅwe na liṅwe la maipfi aya.

Kha ri ṅwale

Ndo li/la apula.

Ni fanela u gireithara/gireithari tshisi.

Ri do vhala/vhali bugu ya nga ndou.

Nḁou i na maṅo maṅa/mana a madzeu.

Nḁou ya tsadzi khulwane yo no neta/neti zwino

Mmbwa yo dihuvhadza khwanda/khwanda yayo.

No vhona/vhoni nḁou?

ṅwalululani zwine vha khou amba sa muambi wa u thoma.
Shumisani tswayo dza u amba.

Kha ri ṅwale

No diḁhina nga vhugalaphukha ha nḁou?

Shumani o vhudzisa a ri, "

Ee, ndi havhudi nga maanda.

Sedzani o fhindula a ri, "

Zwo vha zwavhudi u vhala nga ndou.

Shumani o ri, "

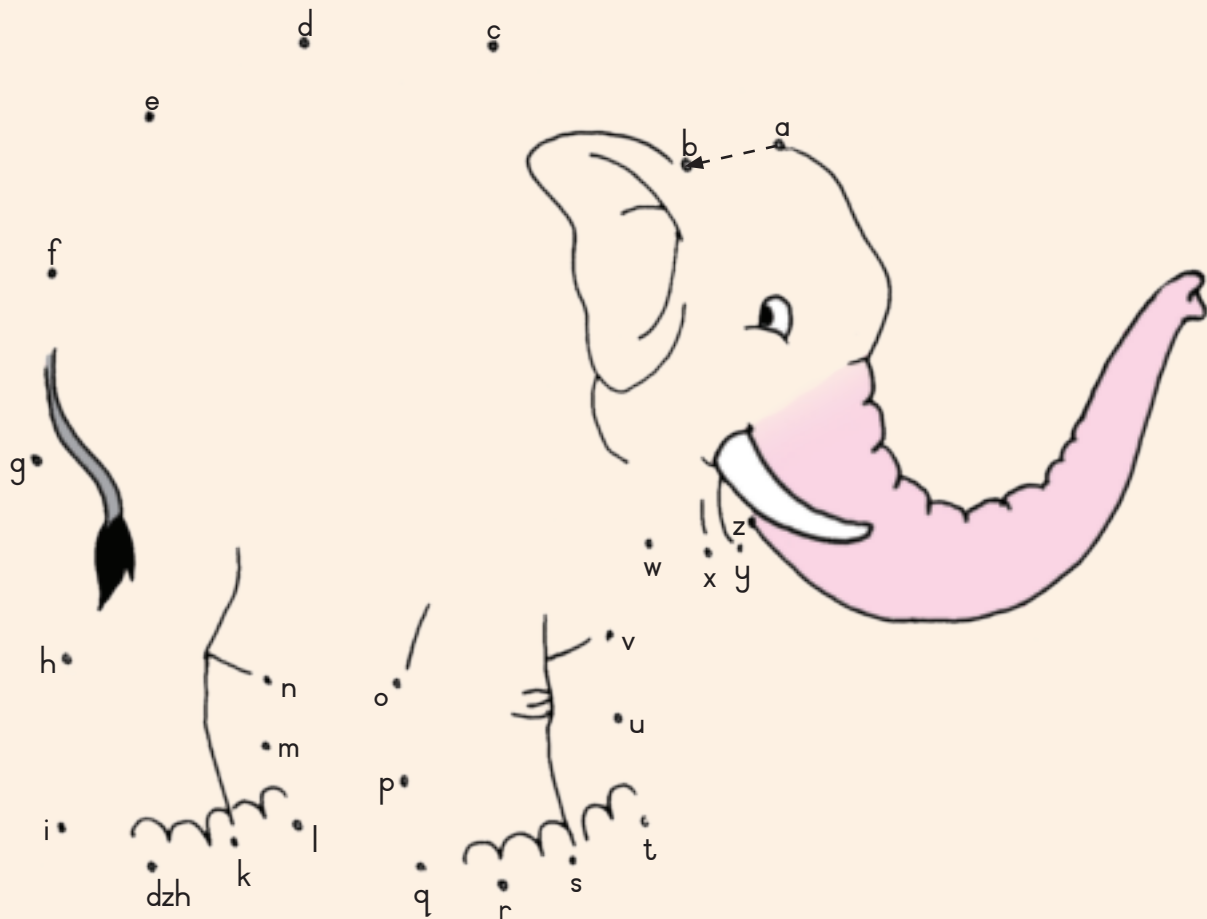
Ndo vhuya nda vhona nḁou Vhugalaphukha ha Nḁou ha Addo.

Sedzani o ri, "

Kha ri diphine

Tevhelani alifabethe ni tume zwithoma.

Elelwani

fhisa

fhisesa

fhisesesa

Themo ya 4 – Vhege dza 3–4

Kha ri ambe

Ambani na khonani yaṅu nga tsh̄tori tshine na ḡo n̄wala. Ni kone u dzhenisa mihumbulo yaṅu kha siat̄ari iḷi.

Pulane ya tsh̄tori tshanga

Ndi vhoneji vha re tsh̄torini tshaṅu?

Vhaanewa na fhethuvhupo

Tsh̄tori tshi bvelela ngafhi?

Tsh̄tori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tsh̄tori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tsh̄tori?

Magumo

Tsh̄tori tshi fhela nga ndilade?

Kha ri diphine

Itani bugu yaṅu inwi muṅe. Gerani siat̄ari iḷi tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siat̄ari kha mitalo. N̄walani dzina ḷa bugu kha khavara. N̄walani dzina ḷaṅu nga fhasi ha dzina ḷa bugu, ngauri ndi inwi muṅwali wa tsh̄tori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino n̄walani tsh̄tori tshaṅu buguni.

KHAVARA YA MURAHU

MUŊWALI NDI NNYI?

Nwalani dzina laṅu.

Minwaha yaṅu.

Hune na dzula hone.

8

LIGA la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi na so, epulara bugu yalu

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina laṅu (ndi inwi muṅwali).

1

LIGA la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

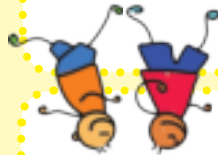
Isani tshitori tshaṅu phanda hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

7

Nwalani mutumbu wa tshitori tshaṅu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u n̄wala tshiṭori tshaṅu hafha.

Fhedzisani tshiṭori tshaṅu.

2

7

3

9

Isani tshiṭori tshaṅu phanḁa hafha.

Nwalani uri hu bvelela mini magumoni a tshiṭori tshaṅu.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Z**W****i****r****e****n****g****o****m****u**

Thero ya 8: Vhukonani na u vhavhalelana

Themo ya 4: Vhege dza 7 – 8

113 Duvha la tshipentshela la vhadededzi 102

U vhala mañwalwa a no amba nga Duvha la tshipentshela la Mudededzi.

U vhala tshitendo tshi no amba nga mudededzi.

U fhindula mbudziso dzo ñisendekaho kha tshirendo.

U topola thangi na mitshila.

U nanguludza maipfi a tshi tevhedza thevhekano ya alifabethe.

U sumbedza vhuñe ha tshithu.

U vhala khakalulimi.

114 Ndi a livhuha mudededzi wanga 104

U ñwalela mudededzi garaña ya u vha livhuha.

U ñanganya mafhungo na u topola maiiti.

U talela mañadzisi a tshifhinga.

U shumisa mapfanisi a vhuñe kha u sumbedza vhuñe.

U topola mibvumo ya themba.

U dizaina phosiñana ya mudededzi.

115 Ann o bva zwipundu 106

U vhala luñwalo lwa mudededzi lu no bva kha Ann.

U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama luñwalo.

U topola ppanywa.

U elelwa thevhekano ya zwiitei.

116 Ni fhole, Ann 108

U ñwala tshinwalwa tsha dayari nga musi we vha lwala.

U shumisa thangi na mitshila kha u fhedzisa maipfi.

U ñwala mafhungo a tshi shumisa thangi na mitshila.

U ñwalela luñwalo Ann a tshi mu tamela mashudu a u ñavhanya u fhola.

117 Duvha li mangadzaho ñuvha li sa takadzi 110

U vhala ñalutshedzo mbili dza tshiitei tshithihi.

U pulanela u ñwala zwiñwalwa zwa dayari.

U shumisa mepe wa mihumbulo kha u pulanela zwiñwalwa zwa dayari.

U ñwala zwiñwalwa zwa dayari a tshi shumisa mepe wa mihumbulo.

118 He ra dala hone 112

U ñwala ñirese na u ñwala posikaraña ine a ño i rumela khonani.

U ñanganya mafhungo a tshi shumisa mañanganyi.

U livhanya maipfi a re kha vthuthihi na a re kha vhunzhi.

U shumisa masala a vhuñe nga ñdila yone.

U wana na u tangedzela tshifanyiso tshi sa yelani na zwiñwe kha tshigwada.

119 Ri ya mutamboni 114

U humbulela tshiñori a tshi shumisa ñhoho yatsho na zwifanyiso.

U ñwala mufhindulano u no yelana na zwifanyiso.

U fhindula mbudziso dzo ñisendekaho nga tshiñori tsha zwifanyiso.

U ola mañanga kha watshi inwe na inwe a tshi sumbedza uri zwiitei zwo itea nga tshifhingade.

120 Zwa mutambo 116

U shumisa zwifanyiso kha u ñwala tshiñori tsha lwendo lwa vhana.

U ñebuña zwifanyiso.

U sika maipfimbumbano.

121 Thembi wa mudzimamulilo 118

U vhala inthaviwu ya radio ya mudzimamulilo.

U ita ñitambwa ña inthaviwu.

U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama inthaviwu.

Vha ñwala phara nga zwine vha tama u vha zwone vho no aluwa.

122 Zwine nda tama u vha zwone 120

U ita inthaviwu na khonani yawe a ñwala phindulo dza mbudziso.

U livhanya thangi na maipfi.

U ñwala mafhungo a tshi shumisa thangi.

U fhedzisa maipfi a mbambedzo.

U livhanya mafanyisi na zwifanyiso.

U ita ñisikela ñifanyisi.

123 Lusunzi na nzie 122

U vhala tshiñori tsha nzie Gerere na lusunzi.

U fhindula mbudziso dzo ñisendekaho nga mañwalwa.

124 U lila ha nzie 124

U ñebuña tshifanyiso.

U ñwalulula mafhungo a tshi shumisa maambiwa.

U wana maipfi kha ñhalamaipfi.

125 Rothe lifhasini ri a pembela 126

U vhala mañwalwa a no amba nga vhuñambo ha u pembela ho fhambananaho.

U fhedzisa thebuña ya mihumbulo i no kwama zwifhiwa.

U ita ñhoñisiso nga holodei a dodombedza mawanwa.

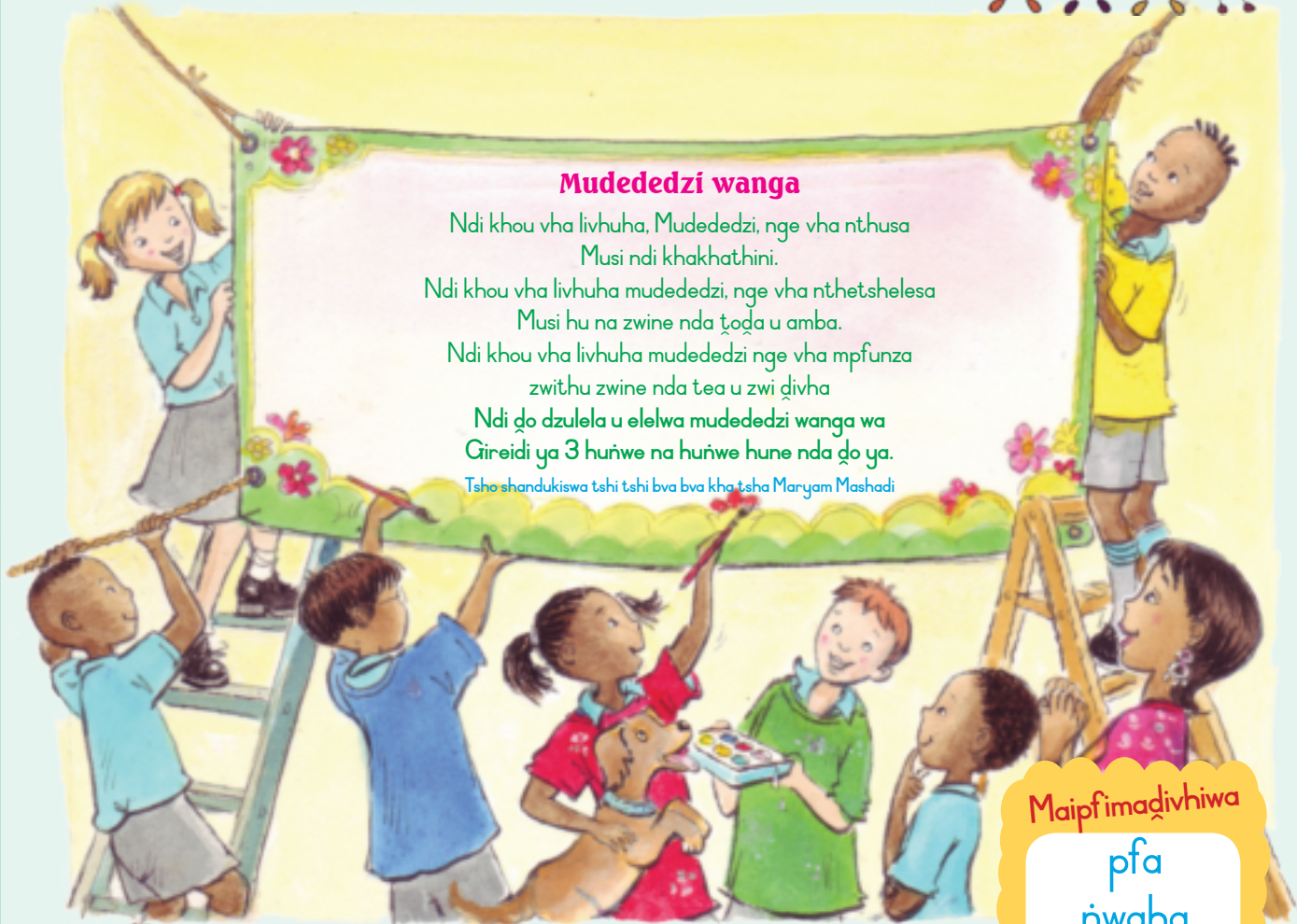
Ñhanziela 130

Kha ri vhale

Duvha la vhadedezi ndi la 8 Tshimedzi. Nga heli guvha, Ri n'wala marwalo na garaṭa ri tshi amba uri ri a Livhuha kha vhadededzi vhashu. Vharwe vhana vha n'walela zwirendo vhadededzi vhavho. Sedzani kha hetshi tshirendo tsho n'walwaho nga musidzanyana wa tshikolo.

Mudededzi wanga

Ndi khou vha livhuha, Mudededzi, nge vha nthusa
Musi ndi khakhathini.
Ndi khou vha livhuha mudededzi, nge vha nthetshesha
Musi hu na zwine nda ṭoda u amba.
Ndi khou vha livhuha mudededzi nge vha mpfunza
zwithu zwine nda tea u zwi givha
Ndi ḡo dzulela u elelwa mudededzi wanga wa
Gireidi ya 3 huṛwe na huṛwe hune nda ḡo ya.
Tsho shandukiswa tshi tshi bva kha tsha Maryam Mashadi

Maipfimaḡivhiwa

pfa
n'waha
ṭavhanga
thusa

Kha ri n'wale

Vhalani tshirendo itsho ni kone u f'hindula mbudziso.

Ndi zwithu zwiraru zwifhio zwe musidzanyana a livhutshela mudededzi wawe zwone? Zwi taleleni nga f'hasi kha tshirendo ni kone u zwi n'wala.

1

2

3

Musidzanyana wa tshikolo o vha a tshi di pfa hani musi e khakhathini? ✓

a O takala

b A songo takala

Sedzani tshirendo hafhu. Wanani, ni dzhenise, maipfi a re na pfanapheledzo

nthusa

nthetshelesa

Divhamaipfi

Bulelani ntsha maipfi aya. Tangedzelani thangi na mitshila. Ni nombore maipfi tshibogisini tshinwe na tshinwe nga thovhekano ya alifabethe.

humbula	2	vhulenda	zwavhudi	Lavhuraru
mangadza	3	tungufhala	tshayedzo	Mugivhela
lunako	1	nwalulula	thanyisa	humela

Kha ri riwale

Sumbedzani uri muṅe wa izwi ndi nnyi nga u dzhenisa vhuṅe. Ni kone u dzhenisa dzina la muṅe wa tshithu na uri tshithu tshawe ndi tshifhio.

Heyi ndi bugu ya Lufuno.	Lufuno	Bugu
Bege ya mme anga yo tshukhuwa.		
Mmbwa i khou tambisa mutshila wayo.		
Lino la Tshifhiwa lo vhaaisala.		
Gloi ya mudededzi ndi tswuku.		
O dzhia bola ya Ntakadzeni.		

Khakalulimi: vhalani nga u tshavhanya u ya nga hune na nga kona

Beni o buba nga bisi ya Bale. A bubela baba uri vha fare bisi ya Bale.

Kha ri n'wale

N'walani garaṭa ya tshipentshela ya u livhuha mudededzi waṅu.

A large rectangular area with horizontal blue lines for writing.

Kha ri n'wale

Talelani maiti kana maipfi a nyito a re tshibogisini tsha lutombo na madzina a re tshibogisini tshidala. Ni kone u tala mutalo wa u ṭuma zwipiḁa zwiwhili zwa fhungo.

Nefhungo

Tshidula

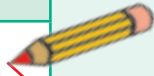
N'wana

Munna

Mmbwa

Tshikolo

Vhana

Wanani liiti.

yo xela.

tsho bva.

vha a imba.

o lima tsimu.

o vhuya mulovha.

tsho thamuwa.

Kha ri n̄wale

Talelani maipfi ane a ni vhudza uri zwithu zwo bvelela lini.

Tshifhinga
Ndi lini hune ra shumisa thangeladzina
ya na kha?
Ri shumisa
ya kha tshifhinga
nga kha maguvha na deithi

Tshikolo tshi thoma nga awara ya vhumalo
nga matsheloni.

Tshikolo tshi bva nga awara ya 2 pm.

Naa ni a ya tshikoloni nga Mugivhela?

Kanakana o ya hayani nga masiari.

D̄uvha l̄awe l̄a mabebo l̄i nga 20 L̄ara.

Ri ya u edela nga awara ya vhumalo.

Ni do vha ni ngafhi nga D̄uvha l̄a
N̄waha Muswa?

Kha ri n̄wale

Dzhenisani maipfi aya mafhungoni o teaho dza, ya, zwa.

Bugu dza mutukana.

Peni musidzana

Zwiliwa mmbwa.

Gloi vhadededzi.

Kha ri n̄wale

Bulani haya maipfi, ni tangedzele themba.

k̄ōl̄ō

gani

fha

nwa

fa

maano

sela

goo

ka

Kha ri d̄iphine

Sedzani hafhu tshirendo tsha "Mudededzi wanga". Zwino Shumani na khonani ni ite phos̄tara ya u kungedzela D̄uvha l̄a Vhadededzi. Ambani uri ndi ngani vhadededzi vhe vha ndeme kha vhana. Ambani zwine vhana vha nga ita u sumbedza uri vha khou livhuha vhadededzi vhavho.

Kha ri vhale

25 Berry Road
Old Town
1234
19 Tshimedzi 2015

Mudededzi wanga

A thi ngo kona u da tshikoloni. Ndi na maruda dokotela uri ndi nga si kone u da tshikoloni ngauri ndi do shata vhanwe vhana.

Ndi tshi vuwa nga Musumbuluwo wo fhiraho muvhili wanga wo vha wo huhumuwa zwipundu zwitswuku. Ndo lingedza u zwi tanzwa, fhedzi zwi si bve. Nda lingedza u tamba nga tshisibe, fhedzi zwa si bve. Ndo vha ndi songo takala na luthihi. Nda thoma u pfa ndi tshi swa vhukuma. Mme anga vha nnyisa ha dokotela. A ri thempharetsha yanga i nthesa.

A mpha mishonga a mmbudza uri ndi songo ya tshikoloni. Ndi maduvha matanu o fhiraho.

Duvha linwe na linwe, ndi a sedza ndi tshi todou u vhona arali mapundu o balangana, fhedzi a kha di vha hone. Ndo tuvha khonani dzanga.

Ndi khou tama u vhuya tshikoloni, fhedzi ndi nga si kone. Mudededzi wanga, naa zwi nga konadzea uri ndi wane bugu dza mushumo dzanga, uri ndi kone u shuma hayani?

A thi todi u salela kha mushumo wanga wa tshikolo.

Khotsi anga vha ri vha do da vha dzi dzhia.

Ndo ni tuvha nothe nga maanda.

Ann

Kha ri n̄wale

Musi no no vhala luṅwalo, fhindulani mbudziso idzi. Tangedzelani ledere la phindulo yone.

Ndi ifhio ndivho khulwane ya luṅwalo lwa Ann?

- A U vhudza mudedezi uri u na maruḁa.
- B U amba uri o ya ha dokotela.
- C U humbela bugu dzawe dza mushumo.
- D U vhudza mudedezi wawe zwe dokotela a mu vhudza.

Naa Ann o fhedza tshifhinga tshingafhani a siho tshikoloni?

- A Maḁuvha mavhili
- B Maḁuvha maṅanu
- C Maḁuvha a sumbe
- D Maḁuvha a fumi

Ndi tshifhio tshithu tsha u thoma tshe tsha ita uri Ann a humbule uri hu na zwithu zwo khakheaho?

- A O vhona o huhumuwa zwipundu.
- B Dokotela o mu vhudza uri u na mapundu.
- C Thempheretsha yawe yo vha i n̄ṅha.
- D Mme awe vho mu isa ha dokotela.

Kha ri n̄wale

Sedzani luṅwalo nga vhuronwane ni wane maipfi ane a amba zwine zwa fana na aya maipfi.

- U pfukisela vhulwadze (phara ya 1)
- U sa takala (phara ya 2)
- U fhisa nga maanda (phara ya 2)
- U dzhia (phara ya 3)

Maipfi maḁivhiwa
thusa
fara
fulufhela
fhufha

Kha ri n̄wale

Vheani haya mafhungo a tshi tevhekana nga ngona yone. A nomboreni u bva kha 1 u swika kha 4.

- Ndo ya ha dokotela.
- Ndo lingedza u zwi ṅanzwa.
- Thempharetsha yanga yo vha i n̄ṅha.
- Ndo vuwa nda wana ndo huhumuwa zwipundu zwitswuku.

Kha ri ite nyito

Nwalani dayari nga musu ni tshi khou lwala. Ambani uri no vha ni tshi khou di pfa hani, ndi mishonga ifhio ye na shumisa na uri no vha ni tshi khou thogomelwa nga nnyi.

Kha Dayari

Duvha

Kha ri riwale

Shumani mbalo idzi dza maipfi.

Na tuma di- kha liiti ni vha ni tshi khou amba uri nnyito i kha muthu ene mune.
Arali na tuma -fulu kha dzina ni vha ni tshi khou amba uri zwithu ndi zwinzhi.

<u>di</u> + vhona =	<u>divhona</u>
<u>di</u> + <u>thavha</u> =	
<u>di</u> + vhaisa =	

dakalo + fulu =	
gumo + fulu =	
mafulu + fulu =	

Nwalani fhungo ni tshi shumisa ipfi li re na thangi di kha linwe fhungo ni shumise ipfi li re na mutshila -fulu.

Kha ri riwale

Diiteni khonani ya Ann. Nwalani luñwalo ni tshi mu vhudza uri ni khou fulufhela uri u do fholo nga u tjavhanya. Mu vhudzeni mañwe mafhungo a tshikoloni.

Nwalani nomboro ya nñdu na tshiṭaraṭa.

Nwalani dzina la muḡana kana sababu.

Nwalani khoudu ya poswo.

Nwalani duvha.

Kha

Wanu

Duvha li mangadzaho ... duvha li sa takadzi

Themo ya 4 – Vhege dza 5–6

Kha ri vhale

Lufuno na khaladzi awe Tshifhiwa vha khou tshimbila sa muṭa. Lufuno o takalela u tshimbila, fhedzi Tshifhiwa ha ngo zwi funa.

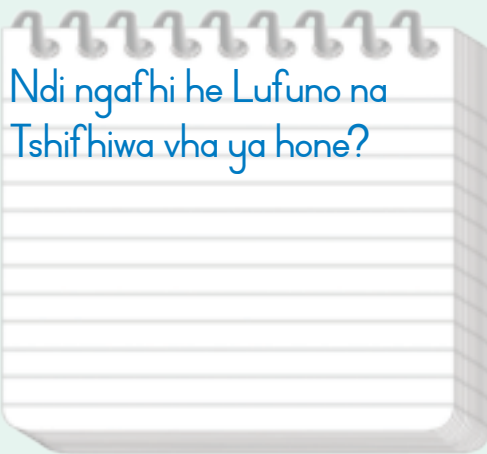
Lo vha duvha la maṭhakeni! Ndi tou tama ri tshi dovha ra vhuelela hafhu.

Lo vha duvha li sa takadzi! Tshe tsha ntakadza ho vha tshiswitulo fhedzi, A thi humbuli hu na tshithu na tshithihi tshe tsha nndifhela.

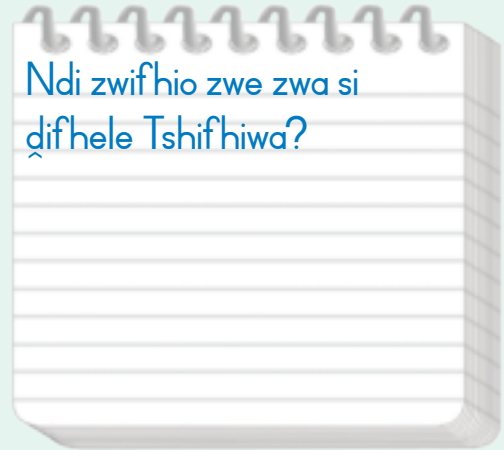
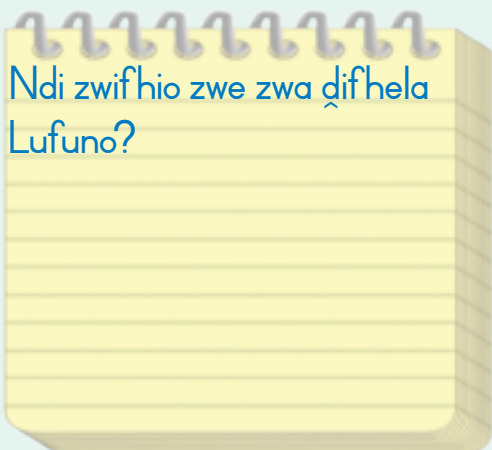
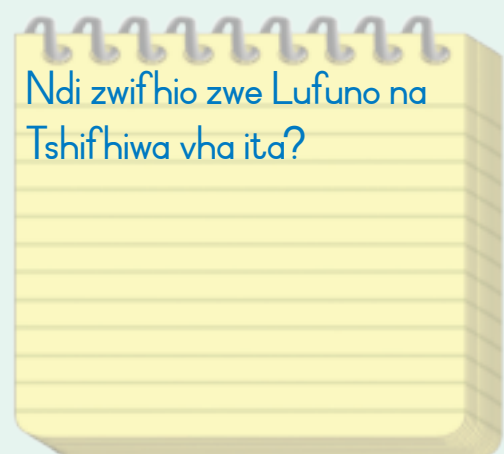

Kha ri ite nyito

Ni khou ya u riwala kha dayari nga Lufuno na Tshifhiwa. Fhedzi tsha u thoma musi ni, kha tshigwada tshanu, olani mepe wa mihumbulo une wa go ni thusa u riwala dayari dzavho. Ambani uri ndi ngani vhana vhavhili vhe vha ya fhethu hanef ho huthihi vho vha na vhudipfi ho fhambanaho siani la lwendo.

Sam na Sara

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṭanu kha u riwala mafhungo aṅu inwi mune buguni yaṅu ya ndowedzo.

nndifhela	tshigwada	thatḥwa	liṅwa	bvani
nndivha	magwada	thithwa	luṅwa	bvisa
nndela	magwede	thuthwa	ṅwando	vhibva

Kha ri riwale

Zwino riwalani dayari ya Lufuno na Tshifhiwa ya Jeneḽo duvha. Shumisani mepe wa mihumbulo uri u ni thuse.

Dayari ya Lufuno

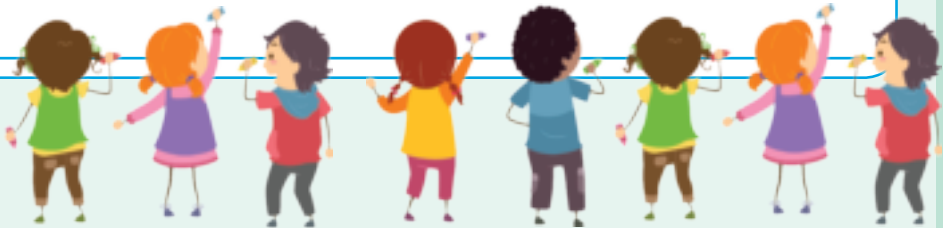
Kha Dayari

Duvha _____

Namusi ndo vha na duvha li mangadzaho nga maanda vhutshiloni hanga.

Ro ya

Dayari ya Tshifhiwa

Kha Dayari

Duvha _____

Namusi ndo vha na duvha li ofhisaho nga maanda vhutshiloni hanga. Ro ya

Kha ri ite nyito

Didzhieni ni Lufuno kana Tshifhiwa. Rumelani posikaraṭa khonani yaṅu ni mu vhudze zwe na ita musi we na tshimbila na vhaṛwe, ndi ngani no ḡifhelwa kana ndi ngani ni songo ḡifhelwa. Rumelani garaṭa khonani yaṅu.

<p>Kha</p>	
	<p>Dzina la khonani yaṅu</p>
	<p>Nomboro ya nḡu na dzina la tshikaraṭa</p>
	<p>Sababu/Dorobo/Shango</p>
<p>Wanu</p>	<p>Khoudu ya poswo</p>

Kha ri riwale

Tanganyani aya mafhungo mavhili. Ni nga shumisa liṛwe na liṛwe la aya maipfi luthihi.

khathihi na

ngauri

fhedzi

Ro ya fhethu havhudi nga maanda.

A tho ngo diphina.

Ndo tuwa na vhabebi vhang.

Ndo tuwa na khaladzi anga.

Ndo vha ndi sa toḡi u ya.

Ndo vha ndi tshi khou toḡa u ya phathini ya khonani yanga.

Kha ri n̄wale

Livhanyani maipfi aya a vhuthihi na vhunzhi.

Ri tuma thangi dza vhunzhi kha madzina vhunzhi ha madzina musiri tshi toḡa uri a vhe kha vhunzhi.

muri mutambo tshivhingwi

n̄wana bogisi kuthu mupengo zwivhigwi

mabogisi miri zwithu vhana mitambo mipengo

Kha ri n̄wale

Dzhiani tsho ya uri hu na muḡe wa tshithu muthihi kana u fhira. Ni kone u dzhenisa lisala fhethu ho teaho.

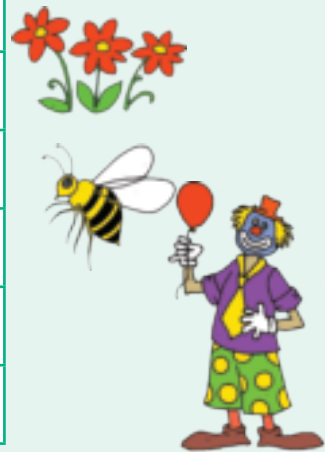
Ni elelwe, arali muḡe wa tshithu e muthihi, hu shuma thangi ya vhuthihi, tsumbo, mu. Arali vhe vhanzhi hu shuma thangi ya vhunzhi, tsumbo, vha.

Matari a miri.

Badzhi ya vhatukana
Bugu dza vhasidzana

Nḡevhe dza maluvha

Mabesu a ḡotshi
Ningo ya kilaunara

Kha ri diphine

Wanani ni tangedzele zwifanyiso zwi sa yelani na zwiḡwe. Ni n̄wale dzina la tshigwada tshiḡwe na tshiḡwe.

zwiendedzi

mitambo

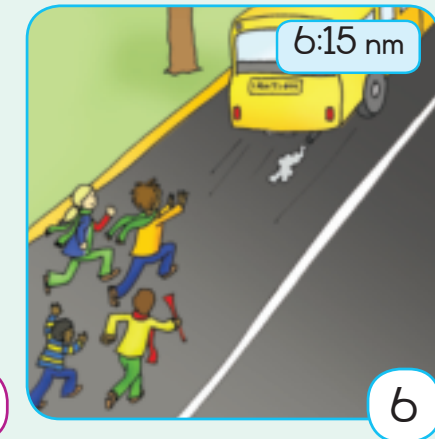
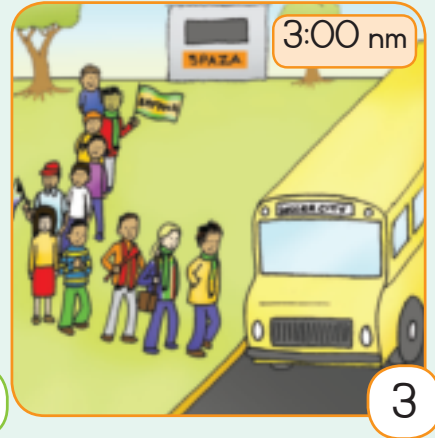
mishumo

	_____
	_____
	_____

Kha ri ambe

Sedzani zwifanyiso ni ambe na khonani yaṅu nga zwine zwa khou bvelela.

Kha ri riwale

Ambani ngauri vhana vho ḍi pfa hani kha tshifanyiso tshiṛwe na tshiṛwe. Ni vhona u nga vha khou ri mini kha tshifanyiso tshiṛwe na tshiṛwe? Zwino dzhenisani nomboro kha zwifanyiso zwone ni tshi sumbedza uri vhana vha bula izwi nga tshifhingade.

Oho, hai! Kheila bisi yashu i tshi khou tuwa! Ro siwa nga bisi ya u fhedzisela!	
Oho, hai! Sedzani uri muduba uyu wo lapfa hani! Naa ri do vhuya ra swika siṭediamu?	
Ndi tea u ambara tshikhafu ngauri hu khou rothola.	
Hu rini , Sedzani? Yo no rwa hafu u bva kha awara ya vhuvhili. Ri fanela u tavhanya!	
Waa, thimu yashu i khou wina!	
Kha ri dzhene mudubani wa bisi.	

Kha ri riwale

Avha vhana vho ya ngafhi?	
Ndi miduba mingana ye vha vha vhe khayo?	
Vho vha vhe vhukule vhungafhani kha muduba wa vhuvhili?	
Vho itani nga 4:30?	
Ho bvelelani nga 6:15?	

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetsheselele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṭanu kha u riwala mafhungo aṅu inwi muṅe buguni yaṅu ya ndowedzo.

mbwandamela	gopwa	luphwaphwa	bebwa	bikwa
sumbwa	pwashea	thuphwa	dobwa	tikwa
vhambwa	pwaṭula	ṭhuphwa	thubwa	pakwa

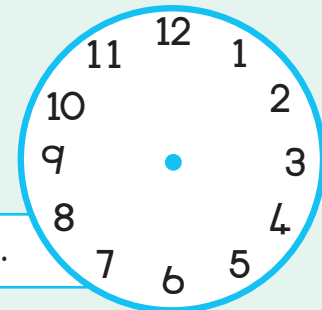
Maipfi maḍivhiwa

maipfi
lufuno
ngauri
tshede

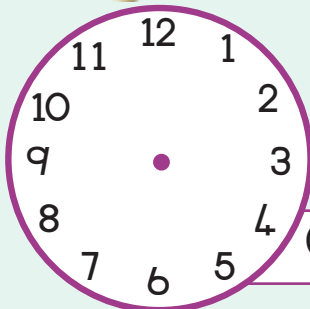

Kha ri ite nyito

Dzhenisani maṅanga kha watshi iṛwe na iṛwe u sumbedza uri zwo bvelela nga tshifhingade.

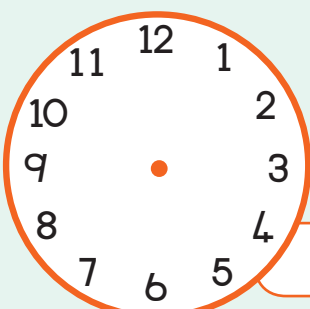

Mutukana o ambara tshikhafu tshawe.

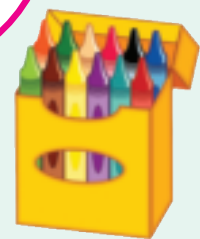

O ṭangana na khonani dzawe.

Vho ima mudubani siṭediamu.

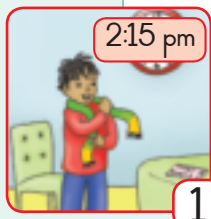
Vho siwa nga bisi.

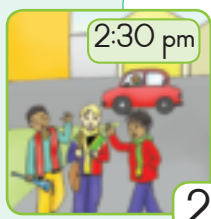

Kha ri n̄wale

Shumisani zwifanyiso uri zwi ni thuse u n̄wala tshiṭori tsha lwendo lwa vhana lwa u ya u ṭalela mutambo wa bola ya milenzhe. Fhedzani tshiṭori tshanu nga u amba uri ho bvelela mini nga murahu ha 6.15 pm.

1

2

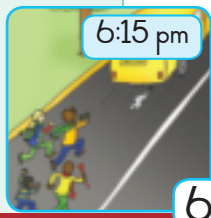
3

4

5

6

Kha ri diphine

Lebulani tshifanyiso tshinwe na tshinwe. Zwino tumani maipfi ni vhumbe ipfi lithihi. Lushaka ulu lwa ipfi, lo vhumwaho nga maipfi mavhili, ndi dzinambumbano.

	+		=	 nguluvhedaka
	+		=	_____
	+		=	_____
	+		=	_____
	+		=	_____
	+		=	_____

tshilapfu

tshilapfusa

tshilapfusesa

Kha ri vhale

Thembi ndi mudzimamulilo. U shuma Umtata. Sedzani na Shumani vha thetshelesa inthaviu ya Thembi radioni.

Muithavuwi: No thoma u vha mudzimamulilo lini, Thembi?

Thembi: Ndi kale. Ndi na miwaha mitanu.

Muithavuwi: Ndi ngani no nanga u vha mudzimamulilo?

Thembi: Ndo vha ndi tshi tōda u thusa vhathu.

Muithavuwi: Naa uyu mushumo no u gudisa hani?

Thembi: Ndo ya tshikoloni tsha vhudzimamulilo. Ndo guda uri ndi dzimisa hani mulilo, na uri ndi shumisa hani mbaḁo na hosiphaiphi. Ndo dovha nda guda na thusothanzi.

Muithavuwi: Muthu a no shuma uyu mushumo u tea u vha e na nungo?

Thembi: Ee, u tea u vha muthu a re na nungo nga maanda. Ndi ita uri ndi vhe muthu a re na nungo nga u gidima awara nthihi ḁuvha liṅwe na liṅwe. Nda dovha nda ya u dzhima ḁuvha liṅwe na liṅwe.

Muithavuwi: Naa ni a pfa ni tshi ofha musi ni tshi dzima mulilo?

Thembi: Hai, na luthihi. Ndi dzula ndi tshi khou humbula nga mulilo na uri ndi ḁo u dzimisa hani.

Muithavuwi: Ni a phulusa zwifuwo naa?

Thembi: Ee, vhege yo fhiraho ndo phulusa mmbwa. Yo vha yo khuda nga fhasi ha mmbete. Zwifuwo zwi anzela u khuda ngauri zwi a ofha mulilo. Zwi a ri kondela uri ri zwi wane.

Kha ri ite nyito

Vhalani ithaviu na khonani. Muthihi wānu u tea u vha muithavuwi, muṅwe u tea u vha Thembi.

Kha ri riwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Muhumbulo muhulwane wa ithaviu ya radio ndi ufhio?

- A U vhudza vhathu uri vha nga thivhelisa hani mulilo
- B U tutuwedza vhathu u vha vhadzimamulilo
- C U nea vhatsheshelesi mafhungomatsivhudzi nga ha vhadzimamulilo.
- D U vhudza vhathu uri Thembi u divhea u swika ngafhi.

Zwifuwohaya zwi ita mini musi hu na mulilo?

- A Zwi a khuda ngauri zwi vha zwi tshi khou ofha.
- B Zwi a shavha.
- C Zwi toda ndila ine zwa do shavha ngayo
- D Zwi a ita phosho uri ni kone u zwi wana.

Ndi ngani Thembi a sa ofhi musi a tshi dzima mulilo?

- A U na zwishumiswa zwa tshipentshela.
- B O tea nahone u na maanda.
- C U divha uri hu dzimiswa hani mulilo.
- D U vha a tshi khou shuma u dzima mulilo.

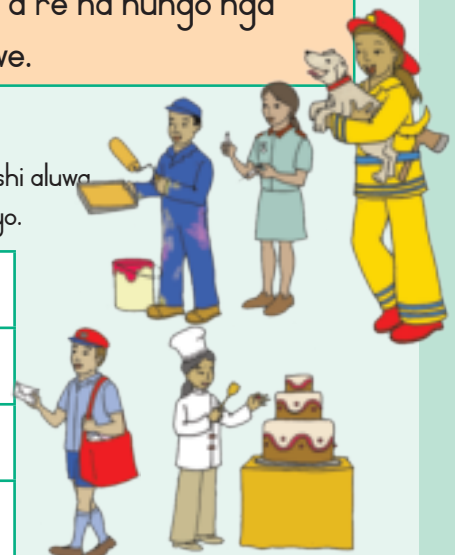
Naa u dzula hani e na nungo?

- A U ya dzhimi.
- B U a gidima.
- C U a gidima a ya dzhimi.
- D Ndi muthu a re na nungo nga nzulele yawe.

Kha ri riwale

Nwalani nga zwine na toda u vha zwone musi ni tshi aluwa Bulani uri ndi ngani ni tshi toda u ita mushumo uyo.

Kha ri ite nyito

Diiiteni u nga ni vho shuma mushumo une na t_oda u shuma li_nwe du_vha. Itani ndowedzo iyi na khonani ni ite made_nwa a u inthaviwana nga tsha_nu.

No thoma lini _____ ?

Ndi mini zwe zwa ita uri ni dzhie tsheo ya u vha _____ ?

Ndi zwifhio zwine na zwi funa kha hoyu mushumo?

Ni kha di humbula uri ro amba nga di ngei murahu, uri i amba mini? Arali na tuma -ana kha liiti ni vha ni tshi khou amba uri vhat_hu vha itana nyito i no fana.

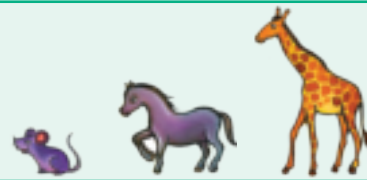
Kha ri n_wwale

Shumani mbalo idzi dza maipfi.

di + funa =	difuna
di + vhona =	
di + luma =	

vhona + ana =	
sedza + ana =	
thusa + ana =	

Vhumbani fhungo ni tshi shumisa thangi ya di- na li_nwe ni tshi shumisa mutshila wa ana.

Kha ri n_wwaleDzhenisani maipfi ane a khou t_ahela.

ndapfu		ndapfusesa
	khwa _t hesa	
lapfa		lapfesesa

Kha ri diphine

Talani mutalo u tshi bva kha lifanyisi u tshi ya kha tshipuka.

Tshifhinga tshinzi ri talusa tshirwe tshithu ngauri tshi fana na tshirwe. Sa tsumbo, arali murwe muthu o tshenuluwa nga maanda. Ri nga ri, "Khofheni hawe ho tshena sa miora." Hezwi zwi vhidzwa upfi ndi mafanyisi. Ri shumisa na zwipuka kha mafanyisi.

kumange

phikhokho

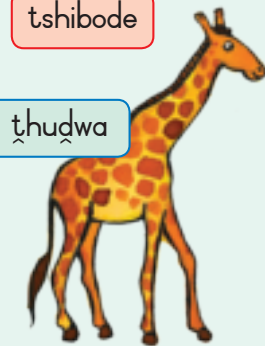
phulu

ndau

tshibode

thudwa

1 U lemela sa ndou

2 U ofhisa sa _____

3 U shuma sa _____

4 U ongolowa sa _____

5 U fhufha sa _____

6 U silinga sa _____

7 U dihudza sa _____

8 U nona sa _____

9 U lapfa sa _____

10 U vha na maanda sa _____

11 U gidima sa _____

12 U fhumula sa _____

ndou

ngwana

bere

nguluvhe

tshinoni

donngi

Zwino vhumbani mafanyisi aṅu. A ṅwaleni hafha.

1 ndou 2 ndau 3 donngi 4 tshibode 5 tshinoni 6 kumange 7 phikhokho 8 nguluvhe 9 thudwa 10 phulu 11 bere 12 ngwana

Kha ri vhale

Sedzani na Shumani vha ya hafhu laiburari. Namusi vha bvisa bugu i no amba nga zwikhokhonono. Kha ri sedze uri bugu i khou amba nga mini.

Ho vha hu tshi khou fhisana, vhusunzi vhu tshi khou ralo u kuvhanganya vkhokhopfu na zwinwe zwiliwa u itela vhuria.

Nzie Gerere yo vha i kha nyimbo na u thamukana. Yo vha

i mudifhoni musi i tshi khou lidza katara yayo, ya imba u swika duvha li tshi kovhela.

Ya sedza mukwita wa vhusunzi vhu tshi khou kuvhanganya na u vhulunga thoro u itela vhuria.

Gerere: Ndi ngani ni sa litshi u shuma na da na imba na u tshina na nne?

Lusunzi: Oho hai, ri khou shuma rine. Vhuria vhu khou sendela ri tea u vhulunga zwiliwa u itela musi hu tshi rothola.

Na vhone Vho Gerere, vha fanela u ita zwenezwi.

Gerere: Oho, ndi tshipengo hetsho. Ndi nga si didine zwinu.

Vhuria vhu tshee kule na uri zwiliwa zwi tshee zwo dala.

Zwino Gerere la isa phanda na u tshina na u imba ipfi li nthu, vhusunzi ha isa phanda na u shuma.

Vhuria ha swika. Gerere lo vha li si na zwiliwa. La farwa nga ndala khulu. La ya nduni ya vhusunzi.

Gerere: Ndi khou humbelavho zwa u la. Ndi khou sika nga ndala. Naa a ni na zwiliwa zwine nda nga la?

Lusunzi lwa fha Gerere zwipida zwi si zwinzhi zwa zwiliwa.

Lusunzi: No vha ni tshi khou tshina tshilimo tshothe, ni si vhulunge zwiliwa ni tshi itela vhuria. Hu na tshifhinga tsha u shuma ha vha na tsha u tamba.

Tshilimo tshi tshi swika nzie ya shuma nga maanda i tshi

kuvhanganya na u vhulunga zwiliwa u itela vhuria. Yo guda, a i tsha toda u fa nga ndala hafhu.

Kha ri riwale

Fhindulani mbudziso.

Ndi ngani zwi khwiṅe uri nzie i dikuvhanganyeḽe zwiliwa zwa yone iṅe?

Ho vha hu tshi do bvelelani mini kha nzie arali vhusunzi vhu si i fhe zwiliwa musi i na ndala?

Ni vhona u nga vhusunzi ho ita zwone naa hu tshi i fha zwiliwa? Ndi ngani?

Nzie yo litshisa hani ndowelo yayo mmbi?

Nwalani thoho yavhudi la tshitori itshi.

Wanani maipfi maṅa a nyito kha itshi tshitori.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṅanu kha u riwala mafhungo aṅu inwi mune buguni yaṅu ya ndowedzo.

gwavhavha	shula	dzhege	ganzhe
gwanda	shulwa	dzhamu	mbonzhe
gwati	shamba	dzhomela	lwenzhe

Maipfi maqivhiwa

maḽi
para
pora
raru

Kha ni ite nyito

Vhalani t̄halutshedzo ya mutumbu wa nzie, ni kone u dzhenisani lebulu dzo teaho tshifanyisoni.

Thumbu – tshipiḁa tsha mutshila wa nzie. I na mabulibuli kha zwipiḁa zwayo a u fema ngao.

Magwendo a u fhufha – milenzhe ya murahu ndi mihulwane ya dovha ya khwaḁa uri i i thuse kha u fhufha.

Khana – tshipiḁa tsha vhukati tsha mutumbu wa nzie, he milenzhe na mafhafha zwa t̄uma hone.

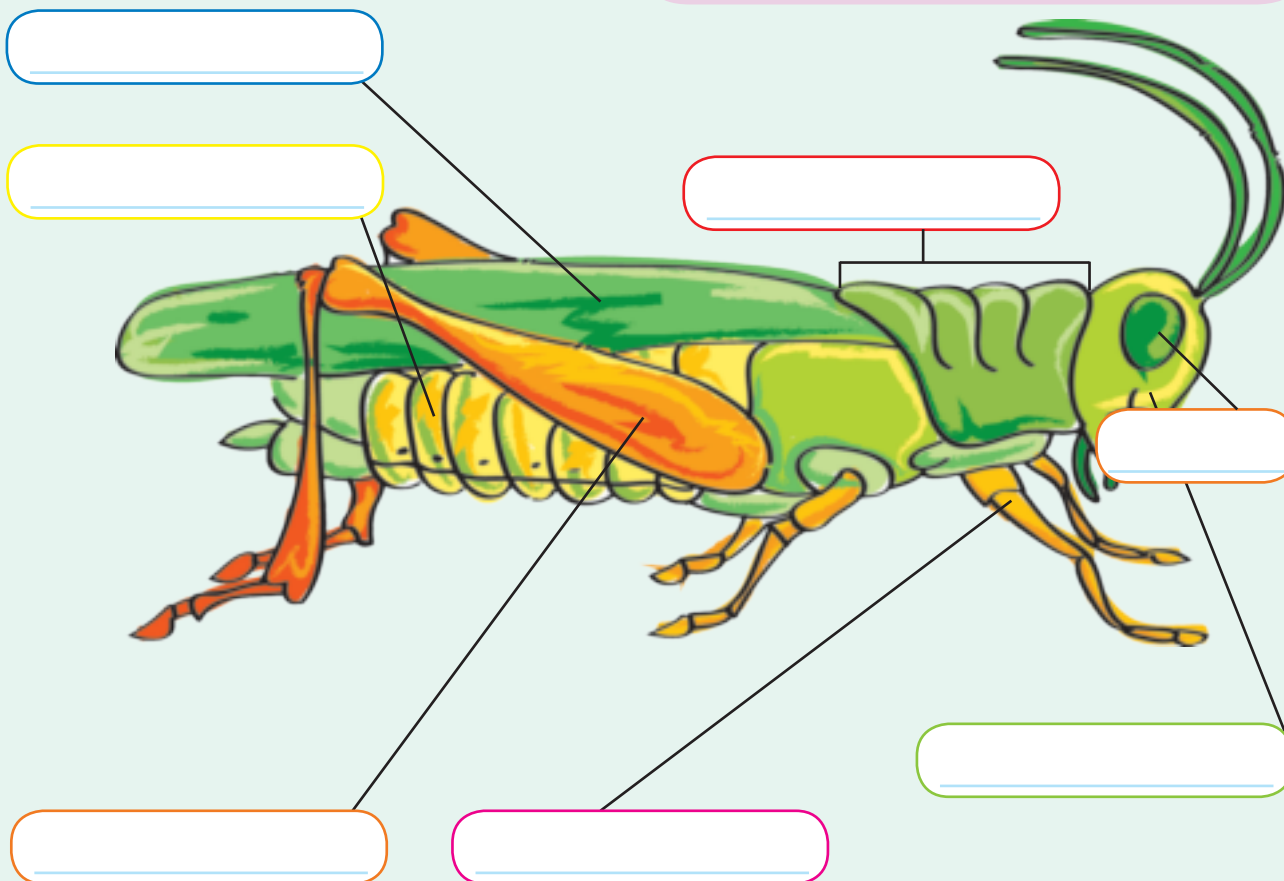
Zwiphuphuledzi – zwiphuphuledzi zwivhili t̄hohoni yayo zwine zwa shumiswa kha u kwama na u nukhedza.

Maḁo – maḁo mavhili o vhumbwaho nga zwiḁo zwiḁuku zwinzhi.

Milenzhe ya u tshimbila ngayo – milenzhe ya phanḁa miḁa mipufhi ine ya shumiswa kha u tshimbila.

T̄hoho – nga phanḁa ha mutumbu wayo.

Mafhafha – nzie dzi na mabesu mavhili malapfu, ane a shumiswa kha u fhufha.

Kha ri n̄wale

N̄walululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiwa. Shumisani zwiga zwa u vhala.

Ni khou bora nga maanda, idani ni tambe.

Nzie yo ri, "Inwi _____"

Ni fanela u kuvhanganya zwiliwa u itela vhuria.

Lusunzi lutuku lwa fhindula, " _____"

Kha ri tshine.

Nzie yo ri, " _____"

Ndi khou humbelavho zwiliwa.

Nzie yo humbela, " _____"

Kha ri diphine

Wanani ni tangedzele haya maipfi kha giridi.

luga

- rou naka
- rasa takalela
- bodo
- hoko ambani
- ningo
- zwot̄he xaxara
- zwanga

x	v	l	x	l	u	g	a	a	z	x	z
a	s	t	x	u	w	o	k	z	w	z	x
x	z	w	a	n	g	a	x	b	o	d	o
a	r	a	s	a	h	o	k	o	t̄	r	z
r	z	z	q	n	i	n	g	o	h	o	w
a	m	b	a	n	i	h	q	s	e	u	z
z	x	v	q	w	h	w	x	n	a	k	a
t	a	k	a	l	e	l	a	e	q	h	e

Kha ri vhale

Lifhasini lothe ri na maduvha a u awela na u pembela.

Ro swika mafheleloni a Gireidi ya 3. Ro lavhelela u ya kha gireidi 4. Rothe ro lindela maduvha ashu a tshipentshela a u pembela.

Nga tshifhinga tsha Khirisimusi ri wana zwifhiwa. Ri dovha ra fha zwifhiwa khonani dzashu na mita yashu. Ri na muri wa Khirisimusi nduni ya hashu. Ri vhea zwifhiwa nga fhasi ha muri. Ri tama muri ra vhea naledzi nga ntsha thodzini. Nga Khirisimusi ri la zwiliwa zwinzhi zwavhudi.

Ro lindela Diwali. Hetshi ndi tshifhinga tshine ra wana malegere manzhi na zwifhiwa zwinzhi. Ri paka malegere na khekhe zwine zwa difhesa a mabogisini ra fha vhatu vhane vha da u ri dalela. Ri funga mavhone matuku ra a vhea a tshi mona na ndu. Ri khavhisa ndu yashu na u ita uri i vhonele yo naka.

Hu si kale hu do vha Hanukkah. Ri do la zwiliwa zwavhudi. Ri takalela u la panekuku na dounathi. Ri dovha hafhu ra tama u wana zwifhiwa. Vhazwala vhashu vha do da u ri dalela. Rothe ri do thusa u bika zwiliwa na u funga makhandela nduni yashu.

Hu si kale i do vha i Eid. Ndi fulufhela uri ri do wana zwifhiwa zwavhudi. Ri fhavho na khonani dzashu zwifhiwa. Ri dovha ra la khekhe na malegere manzhi. Uri ndi Eid ri zwi vhona nga nzulele ya nwedzi. U vhonala nga duvha lo fhambanaho n'waha mu'we na mu'we.

Kha ri n'wale

Ndi afhio ma'uvha a u awela ane na do a pembelela? Naa ni a pembelela hani? Ndi zwifhiwa zwifhio zwine na do fha mut'a na khonani dza'nu?

Ni do fha vho nnyi zwifhiwa?	Ndi zwifhio zwine na do ita?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thethelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi ma'anu kha u n'wala mafhungo a'nu inwi mu'ne buguni ya'nu ya ndowedzo.

gofhi	khare	khasho	mutwe
fhafhu	khana	shashe	vhutwa
mafhi	khano	shenga	n'watwa

Maipfima'ivhiwa

ito
vhadzi
vhura
bodo

Kha ri n'wale

Lingedzani u wana mafhungo a tevhelaho nga ha ma'uvha aya a u awela.

Duvha la u awela	Li do vha nga duvha lifhio?	Ni a divha mu'we muthu ane a do vha a tshi khou pembelela ili duvha la u awela?
Khirisimusi		
Diwali		
Eid		
Hanukkah		

LWANZHE LWA AKITIKI

Inwi ni wa tshipentshela.
Muvhili wanu wothe
ndi wa tshipentshela.
Muvhili wanu ndi wanu!

a hu na muthu
o teaho u
kwama
vhudzimu
hanu.

**Arali muñwe muthu a nga kwama
vhudzimu hanu, vhudzani vhañwe.**

**Arali muñwe muthu a nga ni
itisa zwithu zwine ni si zwi fune,
vhudzani vhañwe.**

**Hune na nga founela hone
ni tshi toda thuso:**

Child Line: 0800 05 55 55

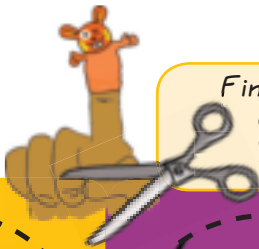
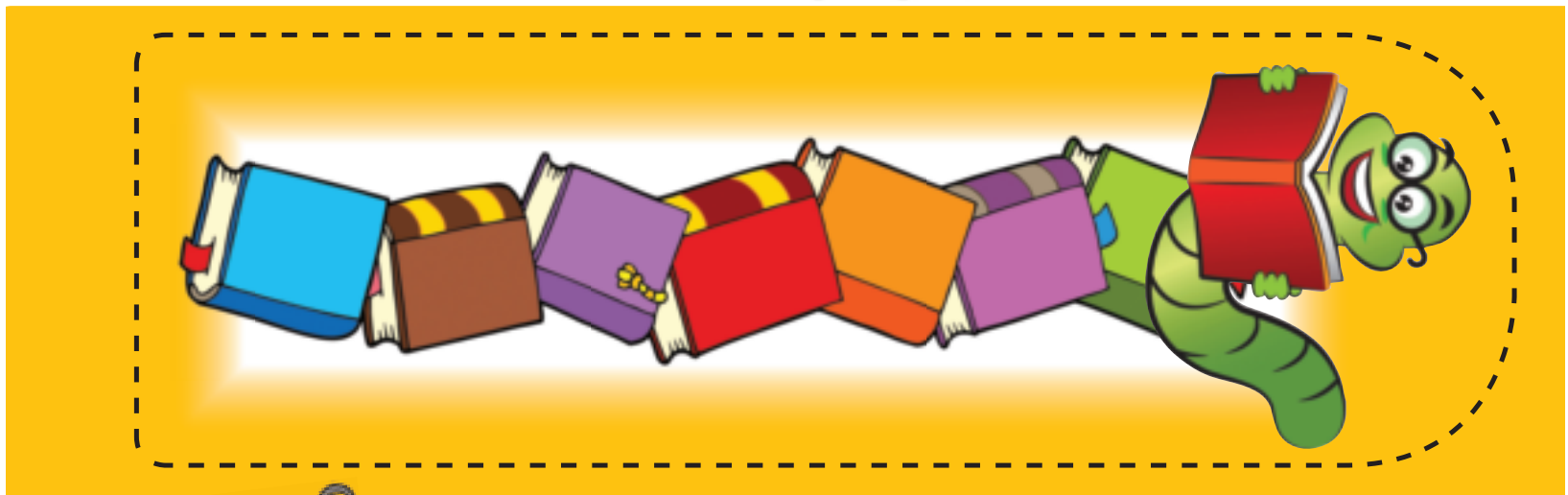
Life Line: 0861 322 322

SAPS Crime Stop: 086 00 10111

Nomboro ya shishi ya SAPS: 10111

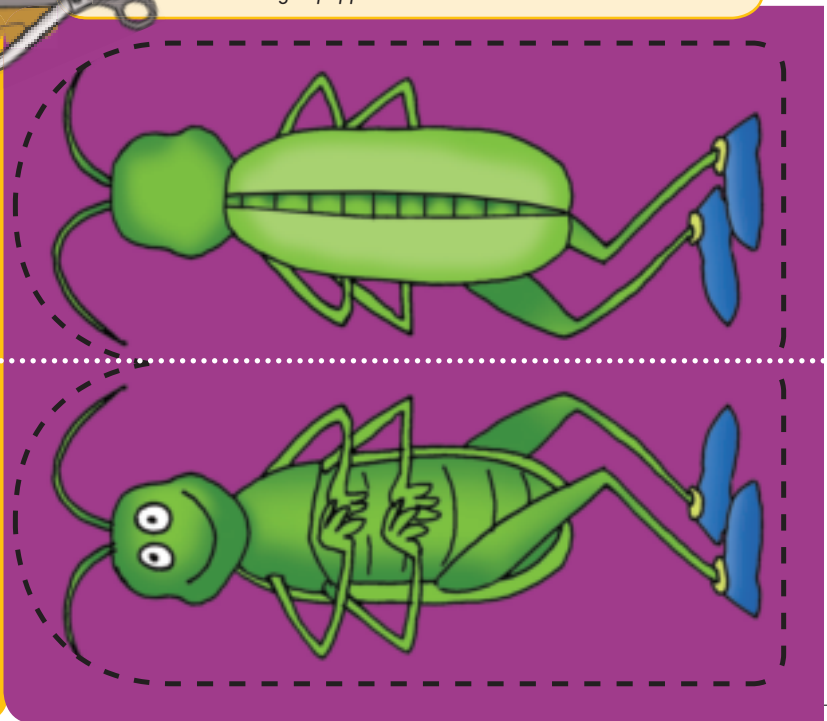
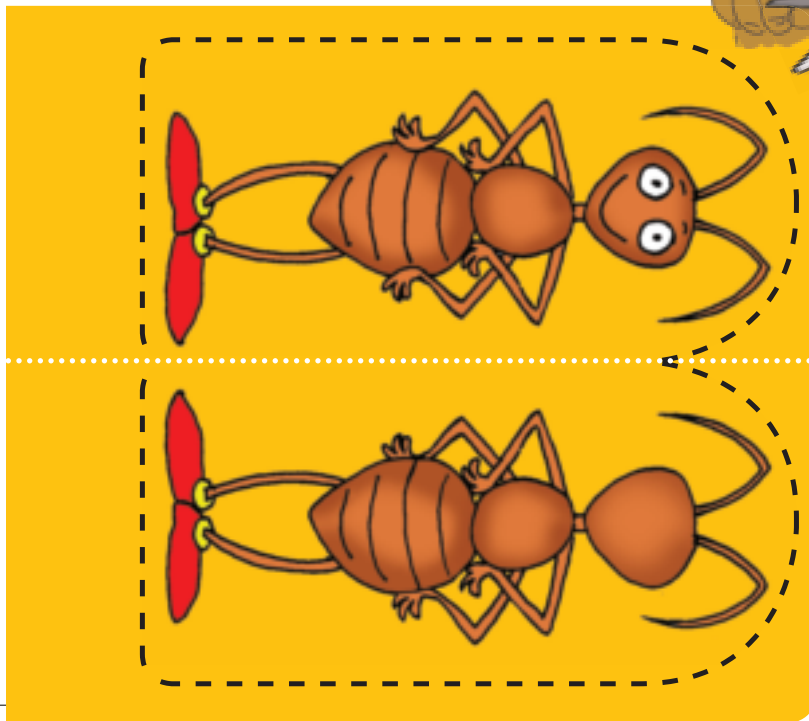
**Nomboro ya Vha Tsireledzo ya Vhana:
012 393 2359/2362/2363**

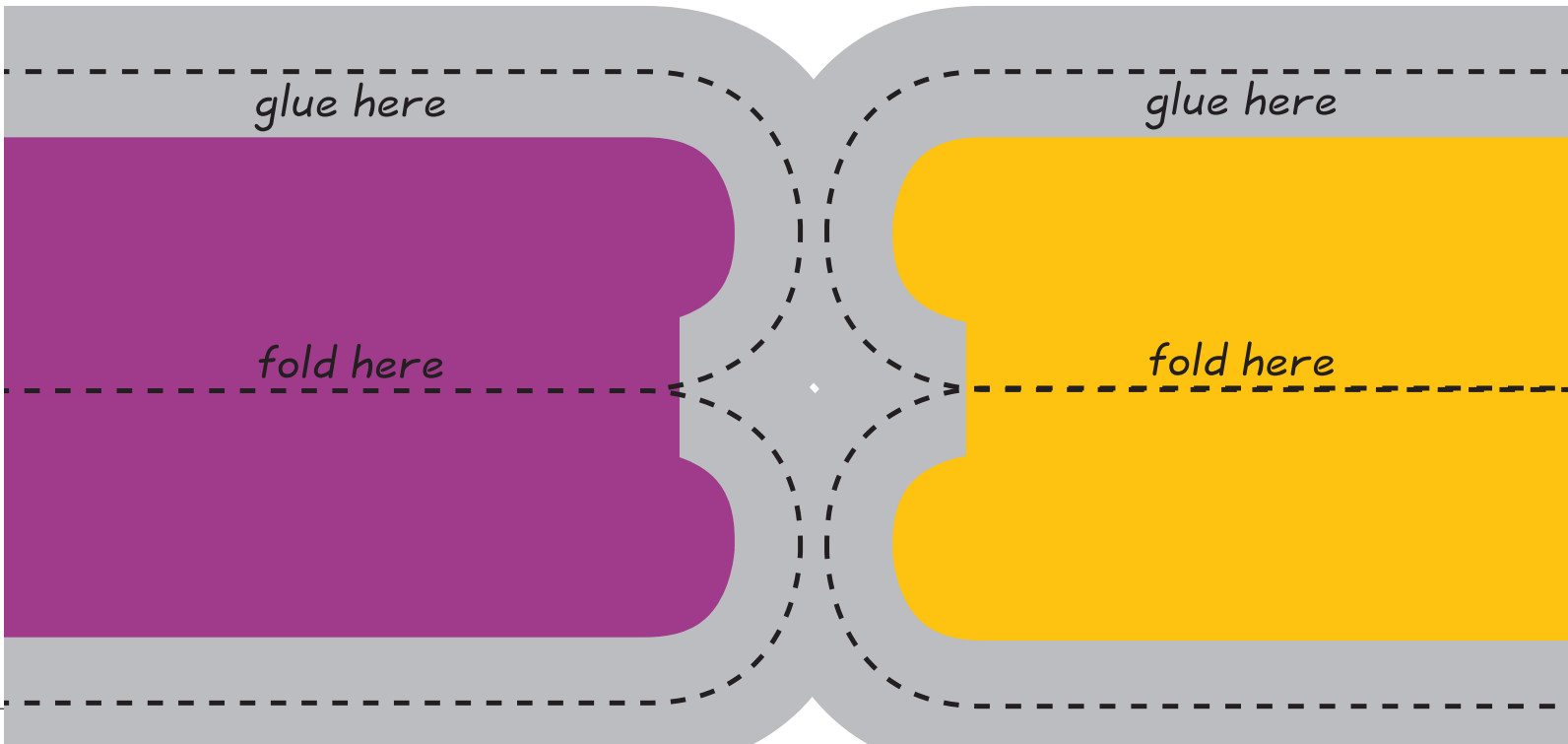
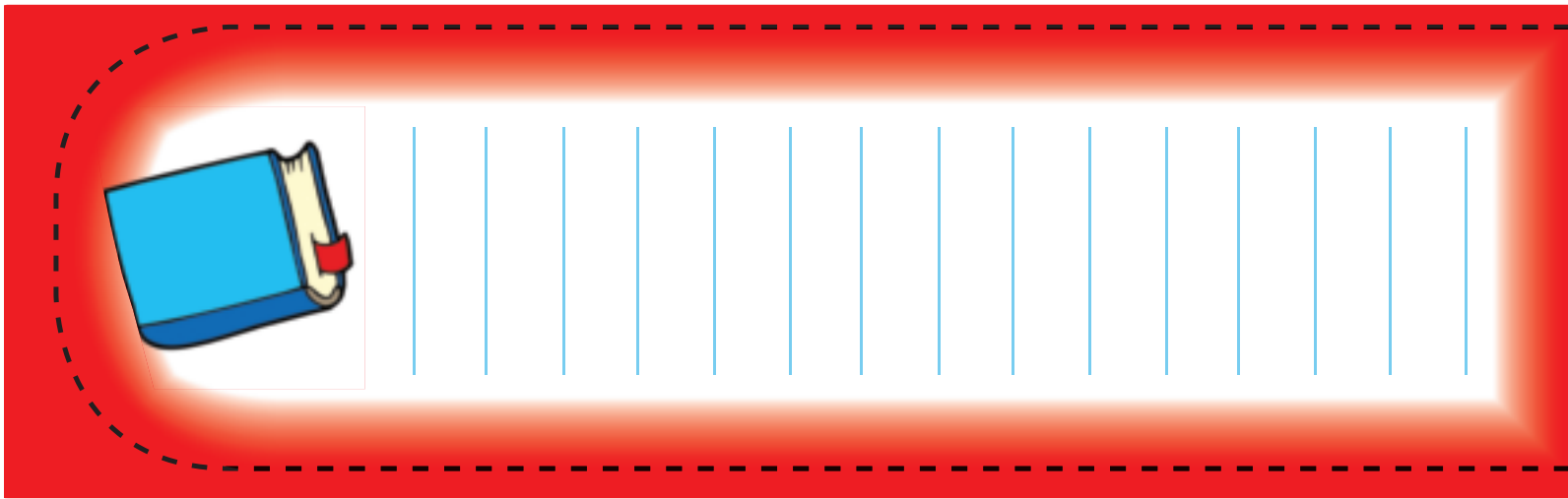

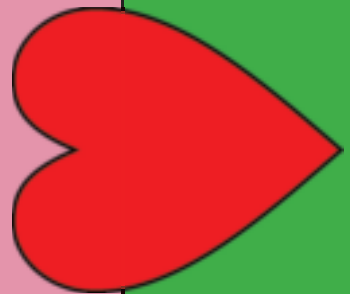
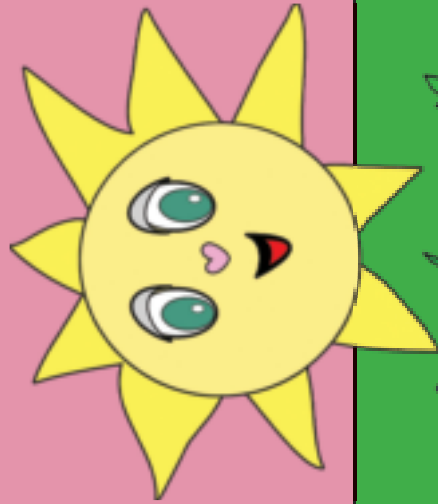
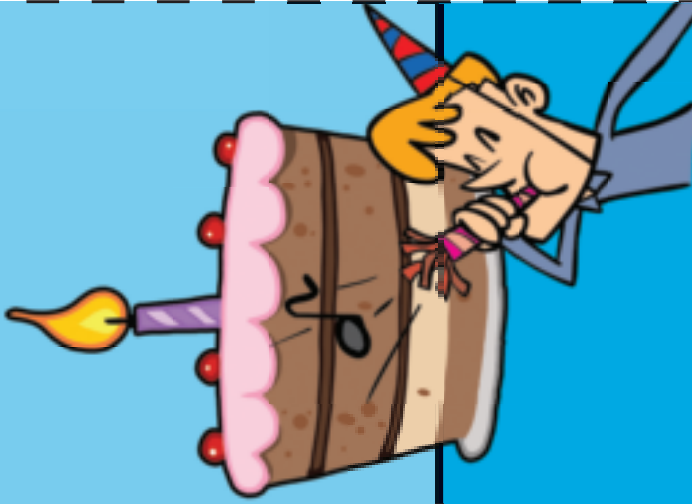

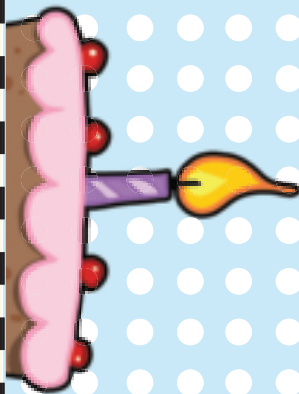
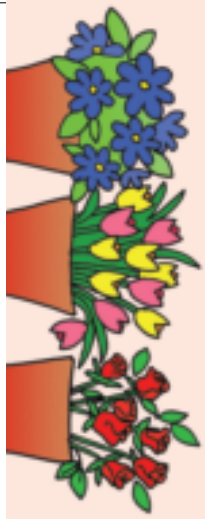
Finger puppets:

Cut out the finger puppets on the dotted black lines and fold on the dotted white lines. Now glue on the back where shown to form a finger puppet.

Vertical lines for writing on a light orange background.

Vertical lines for writing on a light blue background.

Vertical lines for writing on a light yellow background.

Vertical lines for writing on a light blue background with a white polka-dot pattern.